

Kielinen Pauliina

“Farmariauto ja kaksi lasta”

Suomalaisten korkeakoulutettujen nuorten aikuisten näkemyksiä lastenhankinnasta

Pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Kasvatustiede, erityisesti varhaiskasvatus
2018

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

”Farmariauto ja kaksi lasta” – suomalaisten korkeakoulutettujen nuorten aikuisten näkemyksiä lastenhankinnasta. (Pauliina Kielinen)

Pro gradu -tutkielma, 76 sivua, 1 liitesivu

Maaliskuu 2018

Viime vuosina suomalaisten syntyvyys on vähentynyt. Yhä useammin lastenhankinta on siirtynyt lähemmäs 30 ikävuotta tai sen yli. Samaan aikaan myös vapaaehtoisesti lapsettomien määrä on kasvanut. Suomalaisten yleisimmäksi perhetyypiksi onkin muodostunut lapseton aviopari.

Tässä tutkielmassa ollaan kiinnostuneita suomalaisista korkeakoulutetuista nuorista aikuisista sekä heidän näkemyksistään. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisia näkemyksiä korkeakoulutetuilla nuorilla aikuisilla on lastenhankintaan liittyen. Tutkimusongelmaa lähestytään kysymällä, mitkä tekijät edistävät tai mahdollistavat nuorten aikuisten lastenhankinnan ja mitkä puolestaan siirtävät sitä.

Tutkielman teoreettinen viitekehys rakentuu perheen määrittelystä muuttuneessa yhteiskunnassa. Sen lisäksi tutkielmassa tarkastellaan nuorten aikuisten elämää pidentyneen nuoruuden näkökulmasta. Teoreettisessa viitekehyksessä määritellään myös lastenhankintaa käsitteellisessä mielessä sekä kerrotaan siinä tapahtuneista muutoksista.

Tutkielmassa aineistona toimii Väestöliitolta saadut vuoden 2017 Perhebarometrin fokusryhmähaastattelut. Perhebarometri-aineisto koostuu 12 haastattelusta, mutta pro gradu -tutkielmassa niistä käsitellään neljää, johon kuuluu kaksi korkeakoulutettua mies- ja naisryhmää. Tutkielma on laadullinen tutkimus, jossa aineistoa on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Keskeisinä tuloksina tutkielmassa on, että suomalaisten korkeakoulutettujen nuorten aikuisten lastenhankinnan mahdollistavat useat erilaiset tekijät. Siihen vaikuttavat esimerkiksi sosiaaliset normit mutta myös sopiva ja vakaa elämäntilanne sekä lapsen näkeminen elämän täydentäjäksi. Puolestaan lastenhankintaa siirtävinä tekijöinä toimivat parisuhde tai sen puute, talouteen vaikuttavat tekijät, muut merkittävät asiat sekä negatiiviset mielikuvat lapsiperheen arjesta. Kaiken kaikkiaan tutkielman tulokset avaavat, millaisia näkemyksiä suomalaisilla korkeakoulutetuilla nuorilla aikuisilla on ja miten ne ilmenevät heidän teoissaan ja päätöksissään.

Avainsanat: lastenhankinta, laadullinen tutkimus, perhe, perheellistyminen, pidentynyt nuoruus

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Perhe suomalaisessa yhteiskunnassa	8
2.1	Perheen määritelmä	8
2.2	Perhe muuttuvassa yhteiskunnassa	10
2.3	Pidentynyt nuoruus ja sen vaikutukset yksilön elämään	13
3	Lastenhankinta aiemmissa tutkimuksissa	18
3.1	Viime vuosien muutokset syntyvyydessä ja lapsilukuihanteissa	18
3.2	Lastenhankintaan vaikuttavia tekijöitä	21
3.3	Lastenhankintaa siirtäviä tekijöitä	24
4	Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat	27
4.1	Tutkimuskysymykset	27
4.2	Lapseton tutkimassa lastenhankintaa	27
4.3	Laadullinen tutkimus	28
4.4	Perhebarometrin fokusryhmähaastattelut aineistona.....	30
4.5	Aineiston analyysi	33
5	Lastenhankinnan mahdollistajat	38
5.1	Lastenhankinta normina.....	38
5.2	Sopiva ja vakaa elämäntilanne.....	42
5.2.1	<i>Sopiva puoliso</i>	42
5.2.2	<i>Ulkoiset olosuhteet lisäämässä vakautta</i>	44
5.2.3	<i>Muut elämäntilanteen vakautta lisäävät tekijät</i>	47
5.3	Lapsi elämän täydentäjänä.....	49
6	Syitä siirtää lastenhankintaa	52
6.1	Parisuhde – ja sen puute.....	52
6.2	Talouteen vaikuttavat tekijät.....	54
6.3	Muut merkittävät asiat ja elämäntyyli.....	56
6.4	Negatiiviset mielikuvat lapsiperheen arjesta.....	59
7	Pohdinta	62
7.1	Yhteenveto tuloksista ja niiden pohdintaa	62
7.2	Luotettavuuden ja eettisyyden arviointia	65
7.3	Perhetutkimusta jatkossakin	68
	Lähteet	70

1 Johdanto

Lastenhankinnasta puhutaan, mutta se myös puhututtaa. Vuoden 2016 syksyllä Ylen A2-keskusteluohjelma järjesti ”Lisääntymis-illan”, jossa pohdittiin syntyvyyden vähenemisen syitä ja seurauksia sekä etsittiin siihen ratkaisuja. (Nieminen, 7.9.2016.) Vuotta myöhemmin syksyllä 2017 kohua aiheutti suomalaisen poliitikon kehoitus ”synnytystalkoisiin” osallistumisesta (Liimatainen, 23.8.2017). Syksyllä 2017 keskusteluun lastenhankinnasta osallistui myös tasavallan presidenttimme Sauli Niinistö puolisonsa kanssa ilmoittamalla tulevasta perheenisäyksestä (Hanhinen, 9.10.2017).

Vuoden 2017 Perhebarometri aiheutti myös varsin värikkäitä otsikoita, joissa julistettiin nuorten aikuisten lykkäävän lastenhankintaa ”Prisma-perheistä” aiheutuvien mielikuvien seurauksena (Vihavainen, 12.12.2017). Vaikka aiheesta on käyty paljon keskustelua, ei siihen ole löytynyt varsinaisia toimivia ratkaisuja. Nuorten aikuisten näkemykset ovat myös jääneet marginaaliin – lukuun ottamatta Väestöliiton viimeisintä Perhebarometriä (ks. Rotkirch, Tammissalo, Miettinen & Berg, 2017) ja siitä heränneitä keskusteluita.

Pro gradu -tutkielmani tarkastelee suomalaisten nuorten aikuisten näkemyksiä perheellistymisestä ja erityisesti lastenhankinnasta. Perhe on tärkeä tutkimuksen kohde, koska monet muutokset eletään, koetaan ja jopa ratkaistaan perheissä (Forsberg, 2003, s. 7). Suomalaisten perheellistymistä ja siihen liittyviä toiveita on tutkittu melko vähän, vaikka esimerkiksi Väestöliitto on tehnyt Perhebarometrejä aiheeseen liittyen. (ks. Miettinen, 2015; Miettinen & Rotkirch, 2008; Paajanen, 2002, 2005, 2007; Rotkirch ym., 2017.) Kansainvälisesti lastenhankinta on herättänyt kiinnostusta jo useamman vuoden ajan (esim. Bernhardt & Goldscheider, 2014; Frisén, Carlsson & Wängqvist, 2014; Riggs & Bartholmaeus, 2016; Ule & Kuhar, 2008).

Kiinnostukseni suomalaisten lastenhankintaan heräsi keväällä 2015, jolloin kandidaatintutkielmani aiheeksi valikoitui suomalaisten perustelut lastenhankintaan (ks. Kielinen, 2016). Siten pro gradu-tutkielmani toimii jatkona kandidaatintutkimukseni. Poikkeuksena kandidaatintutkielmaani on se, että tutkimusjoukko on pro gradu -tutkimukseni rajattu nuoriin aikuisiin. Määrittelen tutkielmassani nuoret aikuiset 19–33-vuotiaiksi. Ikäjakaumaa ovat ohjanneet aiempien Perhebarometriä määritelmät nuorten aikuisten iästä (esim. Miettinen 2015) sekä tutkielmani aineiston ikäjakauma. Sen lisäksi pro

gradu -tutkielmani eroaa kandidaatintutkielmastani siten, että pro gradu -tutkielmassani olen kiinnostunut lastenhankinnan perusteluiden lisäksi myös syistä siirtää lastenhankintaa.

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää, millaisia näkemyksiä korkeakoulutetuilla nuorilla aikuisilla on lastenhankinnasta ja miten ne ilmenevät. Samalla tutkielmani pyrkii lisäämään ymmärrystä suomalaisten lastenhankinnan vähenemiseen. Mielenkiintoani aiheeseen lisää se, että minä tutkijana kuulun nuorten aikuisten ikäluokkaan. Siksi aihe on minulle läheinen jopa siinä määrin, että usein keskustelen ystäväieni kanssa lastenhankinnasta sekä sen hyödyistä ja haitoista.

Jokinen (2014, s. 255) toteaa, että erilaisten skenaarioiden mukaan voidaan arvioida, että myös tulevaisuudessa ydinperheet ja lapsiperheet tulevat vähenemään kaikista perhemuodoista ja kotitalouksista. Niiden sijaan ovat yhden hengen taloudet, yksinhuoltajaperheet ja vapaaehtoisesti lapsettomat pariskunnat tyypillisempiä. Joka tapauksessa myös moderneiksi ja jälkiteollisiksi luokitelluissa maissa arvostetaan edelleen perhettä. (Jokinen, 2014, s. 255.) Jo yli 10 vuotta sitten myös havaittiin, että korkeakoulutettujen lastenhankinnan lykkääminen on hieman yleistynyt. Osa tutkijoista puhui suorastaan trendistä siirtää lastenhankintaa. Silti jo silloin todettiin, että lastenhankinnan lykkääminen siihen asti, kunnes naisen hedelmällisyys alkaa laskea, voi ennakoida tahatonta lapsettomuutta. (Lampic, Skoog Svanberg & Tydén, 2006, s. 559.)

Perhe ja sen tutkiminen ei ole täysin yksiselitteistä. Yesilovan (2009, s. 17) mukaan erityisesti kriittisessä perhetutkimuksessa on pohdittu perhettä ilmiönä mutta myös käsitteenä. Niiden ajatellaan olevan yhteydessä siten, että käsite kuvaa ihannetta perheestä muttei kuitenkaan todellisuutta. Siten kriittisessä perhetutkimuksessa on laajennettu perheen käsitettä tutkimalla nykyperheiden elämäntapojen moninaisuutta ja ristiriitaa, joka vallitsee perheihanteiden ja todellisten käytäntöjen välillä. Tutkimusten mukaan todelliset perheet ovat paljon moniulotteisempia kuin yksiulotteiset ihanteet ja mielikuvat siitä. (Yesilova, 2009, s. 17.) Pro gradu -tutkielmassani perheiden moninaisuus näkyy siten, että myös pariskunta voi muodostaa perheen – ilman lapsia. Kuitenkaan tutkielmani keskiössä ei ole perheiden moninaisuus tai sen korostaminen vaan pyrkimys ymmärtää ja avata nuorten aikuisten näkemyksiä perheen perustamisesta eli tässä tapauksessa lastenhankinnasta.

Häggman (1996, s. 18) muistuttaa, että perhettä tutkivan on aina otettava huomioon myös perheen yhteydet ja vuorovaikutus niin sanotusti järeiden rakenteiden kanssa, millä hän tarkoittaa taloutta, politiikkaa ja kulttuuria. Siten myös pro gradu -tutkielmassani tuon esille

yhteiskunnallisen ulottuvuuden avaamalla yhteiskunnan muutosta. Kuitenkaan tutkielmani päätarkoitus ei ole keskittyä perhepolitiikkaan vaan nostaa esille nuorten aikuisten näkemykset, mitkä toivon mukaan enenevissä määrin otetaan huomioon myös perhepoliittisessa päätöksenteossa.

Pro gradu -tutkielmani etenee seuraavalla tavalla. Toinen luku keskittyy perheen määrittelymiseen. Luvussa tarkastelen perhettä mutta myös sen suhdetta yhteiskuntaan sekä yksilön elämäntapaan. Perheen määrittelyn lisäksi luvussa nostan esille pidentyneen nuoruuden ja sen, miten ilmiö vaikuttaa nykyajan korkeakoulutettuihin nuoriin aikuisiin. Kolmannessa luvussa tarkastelen suomalaisten lastenhankintaa sen määrittelyn ja aikaisempien tutkimusten valossa. Luvussa avaan myös aiempia tutkimustuloksia tutkimusongelmaan liittyen.

Neljännessä luvussa kerron tutkimusprosessistani sekä positiostani tutkijana. Kuvaan tarkemmin analyysini metodia ja sen vaiheita. Viidennessä ja kuudennessa luvussa käyn lävitse tutkielmani tuloksia. Viidennen luvun keskeisenä teemana ovat lastenhankinnan mahdollistajat, kun taas kuudennessa luvussa keskityn lastenhankintaa siirtäviin tekijöihin. Viimeisessä luvussa kokoan pro gradu -tutkielmani johtopäätökset sekä pohdin tutkielmani luotettavuutta ja eettisyyttä. Lopuksi nostan esille jatkotutkimusaiheita.

2 Perhe suomalaisessa yhteiskunnassa

2.1 Perheen määritelmä

Kuten johdannossa ilmenee, pro gradu -tutkielmassani olen kiinnostunut erityisesti lastenhankinnasta. Kuitenkin se nähdään usein tapahtumana, jossa pariskunnasta tulee perhe. Esimerkiksi vuonna 2007 Perhebarometri -tutkimukseen osallistuneista lähes kaikki vastaajat pitivät perheenä avioparia ja lapsia. Vaikka osa vastaajista ajatteli myös muiden perhemuotojen, esim. yksinhuoltajien perheiden, olevan perheitä, todettiin tutkimuksessa lasten olevan tärkeä perheiden määrittäjä. (Paajanen, 2007, s. 26.) Tästä huolimatta vuonna 2016 lapseton aviopari oli yleisin perhetyyppi Suomessa. Heitä oli jopa 36 prosenttia kaikista perhemuodoista (Tilastokeskus, 24.11.2017). Mikä siis muodostaa perheen, jos lapsettomat avioparit ovat viimeisimmän tilaston mukaan yleisin perhetyyppi Suomessa?

Häggman (1996, s. 15) toteaa, että perheellä on tarkoitettu erilaisia asioita riippuen ajasta, paikasta ja yhteiskuntakerrostumasta. Ympäröivässä yhteiskunnassa vallitsevat perheeseen liittyvät moniselitteisyydet ja ristiriidat vaikuttavat myös itse perheeseen. Esimerkiksi saman perheen jäsenillä voi olla eroavaisuuksia ja jopa vastakkaisia näkemyksiä siitä, ketä perheeseen kuuluu. Kuten Häggman (1996, s. 15) toteaa: *”Perheestä on olemassa aina yhtä monta tarinaa kuin siinä on jäseniäkin ja jokainen tarina on erilainen.”* Vaikeus määritellä perhettä ei ole sinänsä uusi ilmiö, koska Häggmankin (1996, s. 16) toteaa perhesosiologien ja antropologien taistelleen lähes aina perheen määrittämisen kanssa. Lopputuloksena on usein syntynyt hyvin yleisellä tasolla olevia kuvauksia, joissa yhteinen asuminen tai perheen objektiiviset tehtävät toimivat perheen määrittäjinä. (Häggman, 1996 s. 16.) Esimerkiksi sosiaalilainsäädännössä edelleen jääkaappi, osoite ja sukuside määrittävät olennaisesti perheyhteyttä (Faurie & Kalliomaa-Puha, 2010, s. 51).

Ongelmalliseksi perheen määrittelyn tekee se, että perhe-käsitteen kohdalla arkikokemusten ja ihanteiden välinen ero on harvinaisen suuri. Perhe on siis samaan aikaan jotain hyvin konkreettista mutta myös fiktiota eli ideaalia perheestä. (Häggman, 1996, s. 16; Jallinoja, Hurme & Jokinen, 2014, s. 242.) Jallinojan, Hurmeen ja Jokisen (2014, s. 244) mukaan idea perheestä ei ole koskaan sama kuin käytännöt tai arkielämä, minkä seurauksena tutkimuksella on tärkeä rooli osoittaa, miten idea perheestä muuttuu. He myös pohtivat, että mahdollisesti idea tai pikemminkin ihanne perheestä on muuttunut vähemmän kuin käytännöt. Esimerkiksi

nykyäänkin halutaan huolehtia perheen lapsista, vaikka sitä toteutetaan moninaisissa perhemuodostelmissa. (Jallinoja, Hurme & Jokinen, 2014, s. 244.) Myös pro gradu -tutkielmassani näkyy vahvasti ihanteet perheestä, mutta ne eivät silti kerro, miten lopulta haastateltavat käytännössä toteuttavat haaveitaan perheestä.

Perhe nähdään arkisuutensa ja tuttuutensa vuoksi usein luonnollisena ja itsestään selvänä ilmiönä, joka ei tarvitse erityistä pohdintaa. (Forsberg, 2003, s. 8.) Jallinoja, Hurme ja Jokinen (2014, s. 7) nostavatkin esille, että perheen tutkimisessa on kiinnostavaa sen tärkeys ja tuttuus, mutta samalla myös sen tuomat haasteet tutkijalle. Vaikka itselle tutun asian, perheen, tutkiminen voi tuntua helpolta, se ei välttämättä sitä ole. Haasteita voi esimerkiksi tuottaa muiden kuin omien kokemusten tutkimien. Kuten esimerkiksi tutkittaessa perhettä yleisellä tasolla, siihen sisällytetään monenlaisia perhemuotoja. Kuitenkaan kaikki perhemuodot eivät välttämättä ole itselle tuttuja, vaan ne saattavat tuntua jopa vierailta. (Jallinoja, Hurme & Jokinen, 2014, s. 7.)

Kuten johdannossakin toin esille, perhe herättää keskustelua käsitteellisessä mielessä erityisesti kriittisen perhetutkimuksen parissa. Perheen määrittelyn ongelmaksi nähdään staattinen rakennejattelu, jossa perhe mielletään yksityisyyden alueelle, heteroseksuaaliseksi ydinperheeksi, joka toimii vastakohtana julkiselle elämälle. Sen lisäksi rakennejattelussa nähdään yhteiskunnan muutosten vaikuttavan perheeseen. Siksi kriittisessä perhetutkimuksessa ajatellaan, että välttyäkseen perhe-käsitteeseen liittyviltä ongelmilta, tulisi sitä laajentaa, tarkentaa ja jopa hajottaa. (Forsberg, 2003, s. 10.)

Seurauksena perheen määrittelyn ongelmallisuudesta, on yhä yleisempää puhua perheestä erilaisilla toimintaa korostavilla tavoilla (Forsberg & Nätkin, 2016, s. 27). Esimerkiksi Morgan (2011) puhuu perhekäytännöistä (family practices). Uudenlaiset termit nähdään myös mahdollisuutena, jonka avulla voidaan päästä yli keskustelusta, jossa pohditaan perhe-instituution mahdollista vähentymistä tai ennalla pysymistä. (Forsberg & Nätkin, 2016, s. 27–28.) Osa tutkijoista on myös suosiolla lakannut käyttämästä perhe-käsitettä epämääräisyyden ja arvolatautuneisuuden takia. He mieluummin esiintyvät esimerkiksi kotityötä tai isyyttä koskevien puhetapojen tutkijoina. (Forsberg, 2003, s. 12.)

Kuitenkin Forsbergin (2003, s. 13) mukaan on tärkeää tutkia perhettä ja esiintyä kriittisen perhetutkimuksen edustajana, koska arkielämässä ihmiset puhuvat perhe-käsitteestä. Häggman (1996, s. 15) nostaa myös esille, että keskustelut perheestä sekä sen määrittelmistä eivät vaikuta vain perheisiin. Hänen mukaansa se vaikuttaa myös merkittävästi yksineläviin.

Esimerkiksi syksyllä 2017 korkeakouluopiskelijat joutuivat pohtimaan perhesuhteitaan. Opintotuen asumislisä muuttui yleiseksi asumistueksi, jonka Kela maksaa yhteisesti koko ruokakunnalle. Kelan määritelmän mukaan ruokakuntaan kuuluvat yleensä samassa asunnossa asuvat henkilöt, joita voi olla yksi tai useampia. Yleistä asumistukea hakevien on kuitenkin mahdollista todistaa, etteivät he ole avoliitossa ja siten kuulu samaan ruokakuntaan, vaan sen sijaan he ovat ”kimppakämpiksiä”. Se kuitenkin edellyttää esimerkiksi erillisiä vuokrasopimuksia. Kuitenkin lopullisen arvion ”kimppakämpistä” tai avoliitosta tekee Kela. (Kela, 24.11.2017.)

Edellä olen kertonut, miten haastavaa on perheen määrittely. Jallinoja, Hurme ja Jokinen (2014, s. 245) kuvaavatkin osuvasti perheen määrittelyn ikään kuin liukkaaksi saippuaksi: juuri kun olet saamasta siitä otteen, se lipeää käsistä. Kuitenkin Tilastokeskus (26.2.2018) on määritellyt perheen alla olevan siteerauksen mukaisesti.

Perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia.
(Tilastokeskus, 26.2.2018.)

Määritelmä on melko laava, ja se pyrkii ottamaan huomioon perheiden moninaisuuden. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2016 perheisiin kuului 74 prosenttia väestöstä. Kuitenkin perheisiin kuuluvien osuus on jatkuvasti pienentynyt. Perheiden keskikoko puolestaan oli 2,8 henkilöä. (Tilastokeskus, 24.11.2017.) Vaikka Tilastokeskus määrittelee myös lapsettomat pariskunnat perheiksi, on silti perheisiin kuuluvien osuus vähentynyt. Seuraavissa luvuissa tarkastelen muutoksia, jotka mahdollisesti vaikuttavat ilmiöön niin perheisiin kuuluvien kuin perhekokojen vähenemiseen.

2.2 Perhe muuttuvassa yhteiskunnassa

Yesilovan (2009, s. 202) mukaan modernille ydinperheelle on tyypillistä, että sen ajatellaan olevan kiinteässä suhteessa yhteiskuntaan, minkä seurauksena kummassakin tapahtuvat muutokset vaikuttavat toisiinsa. Siksi perheen muutosten myötä, voi näyttää siltä, että yhteiskuntakin voi huonosti. Ajattelutavassa yhteiskunnan ja perheen organisaatiosuhteessa nähdään myös yhteiskunnan perhevastainen ilmapiiri uhkana, minkä pelätään tuhoavan perheen olemassaolon. Toisaalta, historian näkökulmasta katsottuna ovat yhteiskunta ja

ydinperhe syntyneet samaan aikaan. Siten myös niiden ongelmien, sairauksien, puutoksien, parannuskeinojen ja mahdollisten oikaisujen voidaan nähdä liittyvän tiiviisti toisiinsa. (Yesilova, 2009, s. 202.) Siksi myös pro gradu -tutkielmassani kiinnitetään huomiota ympäröivän yhteiskunnan ja perheen muutokseen.

1800-luvulla syntyi moderni ydinperheideaali porvarillisen elämäntavan ihanteeksi. 1920–1930-luvuilla se vakiintui koko kansalle esimerkilliseksi malliksi perhe-elämästä ja yleisesti ottaen elämäntavasta. Samaan aikaan alkoi yksityisen ja julkisen elinympäristön etäännyminen toisistaan. Ydinperheideaali ei kuitenkaan ehtinyt kunnolla vakiintua, ennen kuin sitä jo alettiin kyseenalaistaa. 1900-luvun alussa kyseenalaistusta aiheuttivat esimerkiksi kiinteän parisuhteen ja avioliiton välinen yhteys vanhemmuuteen, kun kiisteltiin aviottoman äitiyden oikeutuksesta. (Nätkin, 2003, s. 18–19.)

Ziehe (1991, s. 16–17) nostaa esille laajemmin yhteiskunnan muutokset, joista hänen mukaansa olivat keskeisimpiä perinteiden murtuminen ja teknologisoituminen. Ziehen mukaan erityisesti yhteiskunnan teknologisoituminen näkyi selvästi. Perinteet puolestaan murentuivat hiljalleen, mitä hän kuvaa häiriöinä perinteisessä kulttuurissa. Sillä tarkoitetaan esimerkiksi suurten kristillisten uskontunnustusten normatiivisen merkityksen vähenemistä, sukupuolimoraalin ja seksuaalikäyttäytymisen muuttumista, sukupolviroolien purkautumista ja sukupuoliroolien muodostumista ongelmallisiksi ja kaiken lisäksi muuttunutta suhtautumista auktoriteettihenkilöihin. (Ziehe, 1991, s. 16–17.)

Yhteiskunnan modernisaation aiheuttamaa muutosta perheeseen hallitsee kaksi selkeää piirrettä. Ensinnäkin naiset vapautuivat miesten ylivallassa, eli sukupuolten välinen tasa-arvo alkoi kasvaa. Perheen sisäiset suhteet muuttuivat siten tasa-arvoisemmiksi niin naisten ja miesten kuin myös vanhempien ja lasten välillä. Toisena keskeisenä piirteenä nähdään järkevä suunnitelmallisuus. Sen ajatellaan toteutuvan kaikista selkeinten raskaudenehkäisyssä. Useimmiten moderni ihminen suhtautuu siihen hyvin positiivisesti ja hän haluaa siitä paljon tietoa. Moderni yksilö on myös valmis käyttämään hyvinkin tehokkaita ehkäisymenetelmiä, jolloin lastenhankinnan ajoittaminen mahdollisimman järkevästi onnistuu. Toisaalta perheiden lapsiluvut voivat jäädä pieniksi. Moderneja perheitä luonnehtivat pienet lapsiluvut, kun taas traditionaalisissa perheissä lapsia on paljon. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että mallikas moderni perhe muodostuu suunnitelmallisuuden pohjalta, mitä erilaiset järjestelmät tukevat. (Jallinoja, 1991, s. 57.)

Vielä 1960-luvulla perhe, avioliitto ja työ muodostivat yksilön elämän keskeiset merkkipaalat. (Beck & Beck-Gernsheim, 1995, s. 15). Suomessa varsinainen perheen murros ja siten myös sen muuttuminen alkoivat näkyä 1960-luvun loppupuolella. Kuitenkin vasta 1970-luvulla perhekäsitykset olivat todella muutoksen keskellä. (Jallinoja, 1998, s. 66.) Beck & Beck-Gernsheim huomauttavat jo vuonna 1995 siitä, miten yksilön aiemmat elämän merkkipaalat ovat tulleet epäselviksi. Jo yli 20 vuotta sitten yksilön avioituminen, hänen lastenhankintasuunnitelmansa tai lasten kasvattaminen olivat epävarmoja. Myös perheen sisäisissä suhteissa tapahtui muutosta. Enää ei tiedetty, asuivatko lapset vanhemman puolison vai hänen rakastettunsa kanssa. Kaiken tämän lisäksi perheiden vanhemmat joutuivat pohtimaan työn ja perheen yhdistämistä. (Beck & Beck-Gernsheim, 1995, s. 15.)

Yli 20 vuotta sitten esitetyt pohdinnat perheen murroksesta ovat edelleen ajankohtaisia perheestä käydyissä keskusteluissa. Esimerkiksi työn ja perheen yhdistäminen ovat viime vuosina puhuttaneet tutkijoita Suomessa (ks. Lammi-Taskula & Salmi, 2009; Ojanen, 2017; Tammelin, 2009). Sen lisäksi yhtenä keskeisenä teemana perheestä käydyistä keskusteluista on ydinperheen pirstoutuminen ja perhemuotojen moninaistuminen (Forsberg & Nätkin, 2016, s. 27). Myös pro gradu -tutkielmani osallistuu keskusteluun perheen muutoksesta nostamalla esiin lastenhankinnan muutoksia ja sen taustalla olevia ajatuksia.

Oinosen (2004, s. 85–86) väitöskirjan mukaan 1900-luvun aikana avioliiton merkitys on muuttunut Suomessa. Hänen mukaansa se näkyy esimerkiksi lainsäädännössä, jossa huomioidaan, ettei avioliitto välttämättä kestä koko loppuelämää, minkä seurauksena myös avioero on mahdollinen. Toisena muutoksena on se, että ennen avioliitto ja perhe olivat erottamattomia, kun nykyään ne ovat erilliset instituutiot. Ennen avioliitto oli ainut laillinen tapa miehelle ja naiselle olla intiimissä suhteessa keskenään ja elää yhdessä. Silloin myös avioliiton keskeisimpänä tarkoituksena nähtiin olevan lisääntyminen. Kolmanneksi, nykyään korostetaan sukupuolten ja sukupolvien välistä tasa-arvoa. (Oinonen, 2004, s. 85–86.)

Perheen käytännöt ja yhteiskunta muuttuvat. Siksi on hyvä katsoa myös tulevaisuuteen kuten Forsberg ja Nätkin (2016) tutkiessaan suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden ajatuksia tulevaisuuden perheistä eläytymismenetelmän avulla. Tutkimukseen osallistujien tehtävänä oli kirjoittaa tulevaisuuden perheistä, ja kaiken kaikkiaan aineisto sisälsi lopulta 35 kirjoitelmaa. Tutkimukseen osallistujat olivat sosiaalitieteiden opiskelijoilta, joilla oli melko samankaltainen sosiokulttuurinen tausta ja valtaosa heistä oli naisia. Forsberg ja Nätkin

muodostivat kirjoitusten pohjalta kolme tarinatyyppeä, jotka edustivat perheen heikentymistä, vahvistumista sekä katastrofista selviytymistä. (Forsberg & Nätkin, 2016, s. 30–32.)

Forsberg ja Nätkin (2016, s. 35, 39–40) löysivät tutkimuksen kirjoitelmista myös yhtäläisyyksiä perheasiantuntijoiden tulevaisuudenskenaarioihin, joita olivat esimerkiksi individualismin kasvaminen ja syntyvyyden väheneminen. Euroopan Unionin asiantuntijoiden ja suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden käsityksissä oli myös eroavaisuuksia. Suomalaiset korkeakouluopiskelijat korostivat uskontojen ja henkisyyden toimivan voimana perheen muutoksille ja mahdollisena uhkana tuholle. Mielenkiintoisena asiana tutkimuksessa ilmeni myös se, että kirjoittaessaan perheen merkityksen vahvistumisesta, tutkimukseen osallistujat olivat huolellisia ja käyttivät usein sanontoja ”mahdollisesti”, ”ehkä”, ”luultavasti”. (Forsberg & Nätkin, 2016, s. 35, 39–40.)

2.3 Pidentynyt nuoruus ja sen vaikutukset yksilön elämään

Kuten jo edellisessä luvussa totesin, Ziehen (1991, s. 16–17) mukaan yhteiskunnan muutoksen myötä perinteet alkoivat murentua. Hänen mukaansa perinteiden vähentyminen vaikuttaa myös siihen, miten ihmiset ymmärtävät ja tulkitsevat itseään. Siksi perinteiden vähentymisen myötä ihmisillä on suorastaan uusia mahdollisuuksia itsensä tulkitsemiseen, koska enää ei tarvitse kulkea yhteiskunnan valmiiksi suunnittelemaa tietä. Sen seurauksena identiteettiä ei enää koeta sellaisena, joka omaksutaan ja jollaisena pysytään koko loppuelämä. Sen sijaan on mahdollista identiteettien kokeileminen, muuttaminen, suunnitteleminen ja peruminen. Lyhyesti todettuna Ziehen mukaan perinteiden vähentyminen aiheuttaa subjektiviteetin merkityksen kasvua. (Ziehe, 1991, s. 16–17, 27–28.)

Jokisen (2014, s. 250) mukaan iän määrittelyä leimaa niin normatiivinen latautuneisuus kuin jatkuvat määrittelyt. Siten se myös säätelee sitä, milloin jokin elämänvaihe on hyväksyttyä tai siitä tulisi siirtyä pois. Nyky-yhteiskunnassamme ikä aiheuttaa keskusteluja. Väestö vanhenee ja huolta aiheuttavat heikkenevä huoltosuhde sekä mahdollinen työvoimapula. Ratkaisuna siihen ehdotetaan työurien pidentämistä niin nykyisistä aloitus- kuin lopetusajankohdista ja entistä parempaa tukemista nuorten aikuisten perheellistymiseen ja lastenhankintaan. Juuri nuorten aikuisten siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen on herättänyt huomiota esimerkiksi valmistumisajankohdan, perheen perustamisen ja töiden aloittamisen suhteen. (Jokinen, 2014, s. 250.)

Myös tutkijat ja erityisesti perhetutkijat ovat alkaneet kiinnostua siirtymästä nuoruudesta aikuisuuteen. Syitä siirtymästä kiinnostumiseen voidaan ajatella olevan useita, koska elämänvaihetta on nimetty myös ihmiselämän aktiivivaiheeksi. Siinä ajatellaan nuoresta tulevan aikuinen, mutta aikuisuus on silti vielä nuorta. (Jokinen, 2014, s. 250.) Elämänvaiheeseen on perinteisesti ajateltu kuuluvan lapsuudenkodista pois muuttaminen, opintojen loppuunsaattaminen, ammattiin valmistuminen, töiden aloittaminen ja perheellistyminen niin parisuhteen kuin lastenhankinnan kautta. (Aapola & Ketokivi, 2013, s. 7; Jokinen, 2014, s. 250.) Oinonen (2004, s. 306) jatkaa samalla linjalla, ja hänen mukaansa vielä vähän aikaan sitten aikuisuuden keskeisimmät mittarit olivat avioliitto, lapsuudenkodista poismuuttaminen ja vanhemmista irtaantuminen. Erityisesti naisille äitiys ja avioliitto muodostivat tärkeitä merkkejä aikuisuudesta.

Arnettin (2000, s. 469) mukaan pidentyneellä nuoruudella (emerging adulthood) tarkoitetaan ajanjaksoa myöhäisestä teini-ikästä lähelle 30 ikävuotta. Erityisesti hän keskittyy ikävuosiin 18–25 puhuessaan pidentyneestä nuoruudesta. Hänen mukaansa ajanjakso on siinä mielessä erityinen, koska se on vähemmän sidottu sosiaalisiin rooleihin tai normatiivisiin odotuksiin siitä, mitä täytyisi tehdä. Pidentyneessä nuoruudessa ei olla enää lapsuuden tai murrosiän tavoin riippuvaisia esimerkiksi vanhemmista, mutta siltikään siinä ei haluta ottaa aikuisuuteen normatiivisesti liitettyjä velvollisuuksia. Sen sijaan ikävaiheessa voi tutkia erilaisia mahdollisuuksia niin rakkauden kuin töiden tai maailmankatsomusten suhteen. (Arnett, 2000, s. 469.) Eli erilaisten kokemusten avulla nuoret voivat ikään kuin vähitellen tehdä kestäviä valintoja töiden ja rakkauden suhteen (Arnett, 2007, s. 69).

Vaikka Arnett (2000, s. 469; 2007, s. 69–70) käyttää käsitteensä kehittyvää aikuisuutta (emerging adulthood), puhutaan Suomessa samankaltaisesta ilmiöstä usein pidentyneenä nuoruutena (esim. Aapola & Ketokivi, 2013). Arnettin (2007, s. 69–70) mukaan kehittyvä aikuisuus (emerging adulthood) eroaa selvästi esimerkiksi käsitteistä myöhäinen murrosikä (late adolescence), nuori aikuisuus (young adulthood), siirtymä aikuisuuteen (the transition to adulthood) tai pelkkä nuoruus (youth). Kuitenkin pro gradu -tutkielmassani puhun pidentyneestä nuoruudesta, koska suomenkielisissä julkaisussa (ks. Aapola & Ketokivi, 2013) pidentyneellä nuoruudella tarkoitetaan usein juuri Arnettin (2000, 2007) kuvaamaa ilmiötä. Ajattelen myös, että käsitteellisessä mielessä pidentyneen nuoruuden kuvaavan paremmin pro gradu -tutkielmani ilmiötä. Siinä nuoret aikuiset pidentävät siirtymistään perinteisiin aikuisuuteen liitettyihin vastuisiin, kuten esimerkiksi lastenhankintaan.

Pidentynyt nuoruus ei ole kuitenkaan täysin universaalialta vaan sidoksissa vallitsevaan kulttuuriin (Arnett, 2000 s. 470). Esimerkiksi Suomi on ollut vielä pitkälle 1900-luvulle asti maatalousvaltainen yhteiskunta, jossa useinkaan aikuistuminen ei ollut niin monimutkaista kuin nykyään (Aapola & Ketokivi, 2013 s. 17). Arnett (2000, s. 478) toteaa, että pidentynyt nuoruus on erityisen tyypillistä hyvin teollistuneissa tai jälkiteollistuneissa yhteiskunnissa. Ketokivi (2013, s. 101) myös lisää, että tyypillisesti nuoruuttaan haluavat pidentää koulutetut nuoret aikuiset, jotka elävät kaupungeissa. Arnett (2000, s. 478–479) silti muistuttaa, ettei teollistuneissa yhteiskunnissa kaikille nuorille ajanjakso näyttäyty tutkimusmatkana tai erilaisina mahdollisuuksina. Hän kuvaakin pidentyneen nuoruuden ajanjaksoa kaikista heterogeenisimmaksi jaksoksi ihmisen elämänsä aikana (Arnett, 2007, s. 69; Arnett, 2000, s. 479).

Arnettin (2007, s. 71) mukaan nuoruuttaan pidentävät näkevät usein aikuisuuden tylsänä ja tasaisena, jolloin spontaanisuus ja ylipäänsä mahdollisuudet loppuvat. Vaikka nuorilla aikuisilla voi olla ristiriitaisia tunteita aikuisuudesta, ei sillä välttämättä tarkoiteta aikuisuuden roolien kieltämistä tai hylkäämistä. Arnett pohtii, että voi olla myös viisasta odottaa pitkälle yli 20 ikävuoden tunnistaakseen kaikki voimavaransa ja vasta sen jälkeen tarttua aikuisuuden velvollisuuksiin. Hän myös huomauttaa, että nuorten aikuisten mielikuva aikuisuudesta ei välttämättä ole realistinen, koska aikuisuuteen voi kuulua enemmän myös positiivisia puolia kuin heidän ajatuksissaan on. Silti hänen mielestään nuoret aikuiset ovat oikeassa siinä, että pidentyneessä nuoruudessa on vähemmän rajoituksia kuin aikuisuuden vastuissa esimerkiksi avioliiton, vanhemmuuden tai kokoaikaisen työn suhteen. (Arnett, 2007, s. 71–72.)

Pohjoismaissa nuorten aikuisten elämään liitetään usein hyvin aikainen lapsuuden kodista poismuutto. Kuitenkin lastenhankintaa lykätään, minkä seurauksena nuori aikuinen elää pitkään lapsettomana nuorena aikuisena. (Bernhardt & Goldscheider, 2014, s. 59.) Saadakseen aikuisen aseman, ovat ulkoiset, materiaaliset ehdot säilyneet melko samoina. Esimerkiksi edelleen oletetaan, että aikuinen on taloudellisesti itsenäinen, valmistunut koulusta ja hänellä on perhe. Ehtojen täyttäminen on kuitenkin monien nuorten aikuisten elämässä siirtynyt tulevaisuuteen – ja usein omasta tahdosta johtuen. Aikuisuuteen liittyvien kriteerien täyttäminen on myös siksi haastavaa, koska ne usein muuttuvat. Kuten esimerkiksi työpaikan voi menettää yllättävällä irtisanomisella. (Aapola & Ketokivi, 2013, s. 20.) Eli sinänsä erilaiset siirtymät elämänvaiheesta toiseen, esimerkiksi parisuhteen purkautumisen myötä, eivät ole uusia. Uudenlaiseksi tilanteen tekee se, että siirtymiä on enemmän kuin ennen ja niiden ennakoitavuus on muuttunut haastavammaksi. (Jokinen, 2014, s. 255.)

Ziehe (1991, s. 36) on todennut jo lähes 30 vuotta sitten, että vaikka sosiokulttuurinen vapautuminen johtaa ihmisen lisääntyneeseen vapauden tunteeseen, on sillä myös kääntöpuolensa. Lisääntyneen vapauden tunteen seurauksena kasvavat usein myös yksilön odotukset, toiveet ja kuvitelmat itsestään. Samalla lisääntyy itsensä vertailu muihin ihmisiin. Lisäksi vapauden myötä ihminen voi huomata ristiriitoja useammin. Esimerkiksi yksilö voi havaita, miten odotukset eivät toteutuneetkaan. (Ziehe, 1991, s. 36.)

Sosiokulttuurisesta vapautumisesta johtuvat muutokset näkyvät myös pidentyneessä nuoruudessa. Arnettin (2007, s. 72) mukaan kääntöpuolena nuoruuden pidentämiselle voi olla se, että nuorten aikuisten (emerging adults) odotukset rakkaudesta ja töistä ovat erittäin korkealla. Esimerkiksi kumppanin ei pidä olla ainoastaan luotettava vaan ”sielunkumppani”. Työltä puolestaan odotetaan vakauden sijaan mahdollisuutta itsensä toteuttamiseen. Arnett toteaaakin, että korkeat odotukset voivat muodostua ongelmallisiksi erityisesti silloin jos onnellisuutta mitataan odotusten ja todellisen elämän saavutusten avulla. Koska odotukset ovat erittäin korkealla, ei niiden täyttäminenkään ole helppoa. Joten välttämättä nuoruuden pidentäminen ei lisää onnellisuutta. (Arnett, 2007, s. 72.)

Nuoruuttaan pidentäviä kritisoidaan itsekkyydestä ja omien nautintojen korostamisesta, missä velvollisuuksia siirretään. Pidentyneessä nuoruudessa ei ole kuitenkaan kyse pelkästä itsekkyydestä ja vain hauskojen asioiden tekemisestä. Monelle nuorelle aikuiselle se saattaa tarkoittaa epävarmuutta, minuuden etsimistä tai ylipäänsä tulevaisuuden rakentamista epäselvien ja ristiriitaisten odotusten ja sääntöjen avulla. (Aapola & Ketokivi, 2013, s. 23.)

Kuten jo aiemmin olen todennut, aikuistumiseen liitetään usein perhe-elämän vakiintuminen (Aapola & Ketokivi, 2013, s. 22). Tilastojen mukaan Suomessa perheellistyminen ja erityisesti lastenhankinta ovat siirtyneet lähemmäs 30 ikävuotta tai sen yli. Esimerkiksi vuonna 2016 keskimäärin äidiksi tultiin ensimmäistä kertaa 29,1-vuotiaina ja isäksi 31,2-vuotiaina. (Tilastokeskus, 4.12.2017.) Ketokivi (2013, s. 100) huomauttaa, että perheellistymisen siirtyminen saattaa pidentää nuoruutta, koska aikuisuus alkaa myöhemmin. Aapola ja Ketokivi (2013, s. 22) esittävätkin, että pidentyneen nuoruuden seurauksena on 30 ikävuotta alettu pitää jonkinlaisena rajana nuoruuden ja aikuisuuden välillä. Kuitenkin Ketokiven (2013, s. 112) tutkimuksen mukaan ilman perhettä voi aikuistua, mutta perheellisellä ei ole muuta mahdollisuutta kuin olla aikuinen. Toisin sanoen aikuisuus ei ole valinnan kysymys, vaan tietyt olosuhteet velvoittavat olemaan aikuinen. Siten oma perhe edustaa vastuullisuutta ja kypsyä – aikuistumista.

Ketokiven (2013, s. 114) mukaan itsensä etsiminen liitetään usein nuoruuteen. Toisaalta, itsensä etsiminen voi jatkua läpi elämän, minkä seurauksena aikuisuudelle asetetut ehdot eivät ehkä toteudu. Siksi nuori aikuinen voi joutua hankkimaan lapsia, jos niitä haluaa, vaikkei vielä tuntisikaan itseään aikuiseksi. Samalla hän joutuu päättämään, luopuuko hän aikuisuudelle asetetuista vaatimuksista vai kyseenalaistaako hän ne, ja päättää olla niitä noudattamatta. Tutkimukseen osallistuneet lapsettomat haastateltavat mukautuivat aikuistumiseen asetettuihin vaatimuksiin ja pyrkivät täyttämään ne pidentämällä nuoruutta. (Ketokivi, 2013, s. 114.) Kuitenkin ruotsalaisen tutkimuksen mukaan nuoret aikuiset edelleen haluavat vanhemmiksi. Syynä ei ainoastaan ole aikuisuuden ehtojen täyttäminen vaan vanhemmuus toimii myös merkinä vakaan elämän saavuttamisesta. (Bernhardt & Goldscheider, 2014, s. 60.)

Vuoden 2016 Nuorisobarometrissa tutkittiin 15–29-vuotiaita nuoria sekä heidän tulevaisuuden haaveitaan sekä pelkojaan. Tutkimukseen osallistui 1900 nuorta, joista puolet oli miehiä ja puolet naisia. Tutkimuksessa todettiin, että edelleen suomalaiset nuoret unelmoivat perinteisesti aikuisuuteen liitetyistä asioista, kuten vakituisesta työpaikasta, omasta asunnosta ja perheestä. Kuitenkin muutostakin havaittiin, koska niin työn mielekkyyden kuin työn ja vapaa-ajan tasapainon ajateltiin olevan jopa tärkeämpi asioita kuin edellä mainittu listaus perinteisistä aikuisuuden mittareista. Tulevaisuuden unelmiin kuului myös monen nuoren kohdalla matkustelu tai ulkomailla asuminen. (Aapola-Kari & Wrede-Jäntti, 2016, s. 159–160.) Seuraava luku tarkasteleekin, miten suomalaiset nuoret aikuiset ovat tähän asti toteuttaneet unelmiaan perheellistymisestä ja mitkä asiat niihin vaikuttavat aiempien tutkimusten valossa.

3 Lastenhankinta aiemmissa tutkimuksissa

3.1 Viime vuosien muutokset syntyvyydessä ja lapsilukuihanteissa

Kuten jo johdannossa totesin, on lastenhankintaa tutkittu Suomessa melko vähän. Poikkeuksen tekevät Väestöliiton Perhebarometrit, jotka ovat vuosina 1997, 2002, 2005, 2007–2008, 2015 ja 2017 keskittyneet erityisesti perheellistymiseen ja lastenhankintaan. Vuoden 2015 Perhebarometri oli jopa otsikoitu kysymyksellä: ”Miksi syntyvyys laskee?” (Miettinen, 2015) ja vuonna 2017 puolestaan ”Miksi vanhemmuutta lykätään?” (Rotkirch ym., 2017). Sen seurauksena tarkastelen tässä luvussa aiempien Perhebarometri-tutkimusten ja muutaman muun suomalaisen tutkimuksen valossa, mitä suomalaiset ovat ajatelleet perheellistymisestä ja erityisesti lastenhankinnasta.

Keskeisinä käsitteinä pro gradu -tutkielmassani ovat *lastenhankinta* ja *lastensaanti*. Lastenhankinnalla viitataan tietoiseen ja suunnitelmalliseen toimintaan saada lapsia. Lastenhankintaan voidaan myös liittää ajatus, että se on täysin ihmisten omien päätösten varassa. Kuitenkaan todellisuudessa ei välttämättä niin käy, koska raskaus voikin alkaa ilman suunnittelua tai sitä ei edes toivota. Pelkkä päätöksenteko ei siis riitä lastenhankintaan, mistä johtuen käytän lisäksi käsitettä lastensaanti kuten Miettinen vuoden 2015 Perhebarometrissa. Lastensaanti käsitteenä ottaa huomioon myös toiminnan, joka ei ole täysin yksilön päätöksistä riippuvaa. Siitä käy myös ilmi ajatus, että lapsia ei vain hankita, vaan heitä saadaan. (Miettinen, 2015, s. 10; Miettinen & Rotkirch, 2008, s. 16.)

Yleisesti ottaen vuosista 2010–2011 eteenpäin syntyvyys on laskenut, eikä se näytä toistaiseksi nousevan – ainakaan lähitulevaisuudessa. Syntyvyyden oletetaan noudattavan talouden taantumista hieman viiveellä, sillä vuoteen 2010 asti syntyneiden lasten määrä nousi, kunnes se kääntyi laskuun. Yhtenä selityksenä ilmiöön pidetään sitä, että yhä useammin nuoret aikuiset siirtävät vanhemmaksi tuloa myöhemmälle. Kuitenkin samaan aikaan myös toista ja kolmatta lasta hankkivien osuus on vähentynyt. (Miettinen, 2015, s. 9–10.)

Kokonaishedelmällisyysluku kertoo, miten monta lasta nainen voisi synnyttää elämänsä aikana, jos ikäryhmittäiset hedelmällisyysluvut pysyisivät laskentavuoden tasolla. Vuonna 2016 kokonaishedelmällisyys luku oli 1,57 lasta naista kohden. Vielä vuona 2015 se oli 1,65 lasta naista kohden. Viimeksi kokonaishedelmällisyysluku oli alhaisempi vuonna 1973,

jolloin se oli 1,50 lasta naista kohden. Väestön uusiutumistaso puolestaan edellyttäisi 2,1 lasta naista kohden. Mielenkiintoista vuoden 2016 syntyvyystilastoissa on se, että eniten syntyvyys aleni alle 38-vuotiailla naisilla, joista selvimmin 30-vuotiailla eli nuorilla aikuisilla. (Tilastokeskus, 11.4.2017.)

Syntyvyudessa on myös alueellisia eroavaisuuksia. Pohjois-Pohjanmaalla ovat hedelmällisyysluvut olleet korkeammalla kuin muualla maassa (yli 2,2). Kuitenkin vuosien 2010–2014 aikana syntyvyyden lasku on ollut suurinta Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapin maakunnissa sekä Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa. Puolestaan Uudellamaalla hedelmällisyysluvut ovat alhaisimmat. (Miettinen, 2015, s. 14.) Tilastokeskuksen vuosien 2012–2016 tarkastelujakson mukaan korkein syntyvyys oli Etelä-Pohjanmaalla Seinäjoella ja toiseksi korkeimpana Pohjois-Pohjanmaalla Oulussa. Matalin syntyvyys oli Helsingissä. (Tilastokeskus, 11.4.2017.)

Syntyvyyden alenemisesta huolimatta, vuoden 2015 Perhebarometrissa todettiin suomalaisten nuorten aikuisten (20–34-vuotiaiden) ihanteellisen lapsiluvun keskiarvoksi kaksi lasta. Jopa 46,2 prosenttia oli sitä mieltä, että kaksi lasta olisi ihanteellinen. 29,3 prosenttia pitivät ihanteellisena kolmea lasta. Toisaalta tutkimuksessa huomioitiin myös vastaajan oma lapsiluku, minkä seurauksena lapsettomiin vastaajien ihanteellinen lapsiluku jäi alle 1,5 lapsen, vaikka aiemmin se on ollut kaksi lasta tai enemmän. (Miettinen, 2015, s. 25–27.)

Vuoden 2015 Perhebarometrissa myös todettiin, että ikä ei näytä olevan yhteydessä käsitykseen ihanteellisesta lapsiluvusta. Siten nuorten aikuisten keskiarvo ihanteellisesta lapsilukumäärästä, kaksi lasta, on lähes sama kuin suomalaisten yleinen käsitys. Kuitenkaan kaikki nuoret aikuiset eivät halunneet lapsia ollenkaan tai halusi vain yhden lapsen. Lapsettomuuttaan ihanteena pitävien osuus nuorista aikuisista oli 14,1 prosenttia. Yhtä lasta ihanteellisena piti 10,4 prosenttia nuorista aikuisista. Perhebarometrissa myös havaittiin, että vähiten koulutetut nuoret aikuiset miehet ja naiset näkivät ihanteellisena lapsettomuuden muita useammin ja keskiasteen koulutetut puolestaan muita harvemmin. Kun kaikki ikäluokat otettiin huomioon, olivat lapsettomuutta ihanteenaan pitävät usein pääkaupunkiseudulla asuvia, yksin eläviä, työttömiä, pienituloisia, korkeintaan perusasteen koulutuksen saaneita tai heidän sosioekonominen taustansa ei ollut tiedossa. (Miettinen, 2015, s. 26–28.)

Vuonna 2011 tutkittiin Kymenlaakson oppilaitosten opiskelijoita. Tutkimukseen osallistui vajaat 600 oppilasta, joista lopulliseen analyysiin päätyneitä vastaajia oli 544. Heistä noin puolet oli 16–17-vuotiaita, neljä viidesosaa 20-vuotiaita tai nuorempia ja noin 10 prosenttia

oli 28-vuotiaita tai vanhempia. Tutkimukseen osallistuneista nuorista suurin osa halusi lapsia, minkä seurauksena he suunnittelivat lastensaantia elämänsä aikana. Keskimäärin nuoret toivoivat 2,2 lasta, 19 prosenttia vastaajista halusi vähemmän kuin kaksi lasta ja 34 prosenttia enemmän kuin kaksi lasta. (Pekkola, Engelhardt, Hänninen & Lehtonen, 2011, s. 22, 28–30)

Vuoden 2016 Nuorisobarometrissa todettiin, että suomalaisten nuorten toiseksi yleisimmät tulevaisuuden haaveet liittyvät perheeseen, lapsiin tai parisuhteeseen. Naiset unelmoivat niistä miehiä useammin. Vaikka perhe esiintyi haaveissa usein kokonaisuutena, korostuivat erityisesti nuoremmilla vastaajilla useammin toiveet parisuhteesta kuin lapsista. Silti noin 75 prosenttia nuorista pitää lastensaantia tärkeänä 35. ikävuoteen mennessä. (Aapola-Kari & Wrede-Jäntti, 2016, s. 163, 169.)

Ihanteellinen ikä tulla äidiksi oli nuorilla aikuisilla vuoden 2015 Perhebarometri-tutkimuksen mukaan 26,5 vuotta. Isäksi tuloon ihanteellinen ikä puolestaan oli 28,3 vuotta. Näkemykset ihanteellisesta iästä tulla vanhemmaksi noudattelivat yleisiä keskiarvoja. Tutkimuksessa todettiin, että ihanteellinen ikä tulla vanhemmaksi ei havaittu olevan yhteydessä vastaajan ikään. Vuoden 2015 Perhebarometrin mukaan yhä harvemmin nuoret aikuiset pitävän ihanteenaan lastenhankintaa ennen 25 ikävuotta. Sen sijaan yhä useammin nuoret aikuiset näkevät ihanteellisena lastensaannin ajoittamisen 30 ikävuoden paikkeille tai sen yli. Ihanteiden muutos on melko uusi asia, koska sen on havaittu tapahtuneen viimeisten kymmenen vuoden aikana, erityisesti vuosina 2007–2015. (Miettinen, 2015, s. 31–34.)

Vuoden 2015 Perhebarometrin mukaan vain 2–6 prosenttia korkeakoulutuksen saaneista nuorista aikuisista naisista piti ihanteellisena varhaista äidiksi tuloa (alle 25-vuotiana), miehistä puolestaan joka kymmenes näki tilanteen ihanteellisena. Varhaista isäksi tuloa kannattaa hyvin harva naispuolinen nuori aikuinen, joskin alemmin kouluttautuneet naiset kannattavat sitä hieman enemmän. Nuorten miesten kohdalla varhaista isyyttä arvostaa noin 5–6 prosenttia vastanneista 20–34-vuotiaista miehistä. (Miettinen, 2015, s. 36.)

Myöhäisemmällä iällä äidiksi tuloa (30-vuotiaana tai vanhempana) piti ihanteellisena korkeakoulutetuista miehistä useampi kuin joka kolmas ja lähes joka kolmas nainen. Isäksi tuloa 30-vuotiaana tai vanhempana yli 65 prosenttia korkeakoulutetuista ajatteli ihanteellisena. Korkeintaan keskiasteen koulutuksen saaneiden nuorten aikuisten miesten keskuudessa hieman yli 40 prosenttia ajatteli ihanteellisena saada lapsia 30-vuotiaana tai vanhempana. Nuorten aikuisten naisten ajatuksissa miehen isäksi tulossa 30-vuotiaana tai

vanhempana ei ollut yhtä huomattavia eroavaisuuksia koulutustaustasta johtuen. Koulutustaustasta riippumatta naisista 50–57 prosenttia kannatti miehen isäksi tuloa myöhäisemmällä iällä. Vaikka myöhäinen lastenhankinta sai suosiota erityisesti korkeakoulutettujen nuorten aikuisten keskuudessa, silti lapsettomista nuorista aikuisista naisista hieman yli 40 prosenttia ja miehistä lähes 30 prosenttia suunnitteli lastensaantia jossain vaiheessa elämää. (Miettinen, 2015, s. 36–37, 53.)

3.2 Lastenhankintaan vaikuttavia tekijöitä

Riggs ja Bartholomaeus (2016, s. 3) huomauttavat, että varsin vähän on kiinnitetty huomiota siihen, miten lapsia haluavat tekevät päätöksen lastenhankinnasta. Pekkola ja Lehtonen (2015, s. 93) jatkavat samalla linjalla, ja toteavat, että erityisesti suomalaisissa tutkimuksissa korostuu lastenhankinnan negatiiviset puolet, ja syyt siihen, miksi lapsia ei hankita. Heidän mukaansa vain harvoin on huomion kohteena, mitkä ovat niitä positiivisia syitä tai motiiveja, joiden takia lapsia hankitaan. Riggs ja Bartholomaeus (2016, s. 7) toteavat, että usein puhuttaessa valinnoista lastenhankinnan suhteen ovat huomion kohteena he, jotka ovat valinneet lapsettomuuden. Puolestaan keskustelut valinnasta hankkia lapsia puuttuvat.

Poikkeuksen vähäisiin suomalaisiin lastenhankintaan liittyviin tutkimuksiin tekevät esimerkiksi Pekkolan ja Lehtosen (2015) tutkimus lastenhankinnan motiiveista sekä jo aiemmin mainitut Perhebarometrit (ks. Miettinen, 2015; Miettinen & Rotkirch, 2008; Paajanen, 2002, 2005; Rotkirch ym., 2017). Kansainvälisestäkin aihe on saanut melko vähän huomiota, erityisesti lastenhankinnan päätöksenteon näkökulmasta (Riggs & Bartholomaeus, 2016, s. 3). Tarkastelen seuraavaksi aiempien tutkimusten valossa, mitkä tekijät vaikuttavat lastenhankintaan.

Sevón (2005, s. 472–472) havaitsi tutkiessaan suomalaisia 21–31-vuotiaita ensimmäistä lastaan odottavia naisia, että heidän oli hyvin haastavaa kertoa, miksi he hankkivat lapsia. Vaikka Sévon toteaa, että naiset ovat tehneet päätöksen ehkä osittain tiedostamatta ja ilman erityistä syytä, on hänen mukaansa silti naisten päätöksissä havaittavissa tietoinen ja harkittu puoli. (Sevón, 2005, s. 472–473.) Pekkolan ja Lehtosen (2015, s. 44, 90, 93) tutkimuksen mukaan lastenhankintaan selittää esimerkiksi ikä, toive lastensaannista sekä perhekeskeisyys. Tutkimukseen osallistuneista 18–40-vuotiaista suomalaisista peräti 62 prosenttia piti lastenhankintaa ja lapsista huolehtimista elämän keskeisenä päämääränä. Toisaalta väittämän

kanssa täysin vastakkaista mieltä olevia oli 22 prosenttia. Silti 72 prosenttia tutkimukseen osallistuneista ajattelee lapsen parantavan elämänlaatua.

Kymmenen vuotta aiemmin vuoden 2005 Perhebarometri -tutkimuksessa selvitettiin tekijöitä, jotka vaikuttivat ensimmäisen lapsen hankintaan ja raskauden yritykseen. Tutkimukseen osallistuneet olivat 20–35-vuotiaina lapsia saaneita suomalaisia. Perhebarometrissa havaittiin lastenhankintaan vaikuttavan hyvä parisuhde sekä tunne siitä, että vapaata nuoruutta oli ehtinyt elää tarpeeksi kauan. Perhebarometrissa nimitettiin edellä mainittuja syitä ”tunnesyiksi”. Niiden lisäksi tunteisiin liittyviä syitä, jotka vaikuttivat lastenhankintaan olivat vauvakuume itsellä tai puolisoilla, halu hankkia lapsia nuorena sekä oman iän nouseminen. (Paajanen, 2005, s. 15, 41–43.) Lisäksi Sevón (2005, s. 476) havaitsi tutkimuksessaan, että äideille oli tärkeää yhteinen päätöksenteko lastensaannista ennen lastenhankintaa.

Beck ja Beck-Gernsheim (1995, s. 105) huomauttavatkin jo 20 vuotta sitten, että vanhemmat eivät enää hanki lapsia saadakseen materiaalisia hyötyjä. Sen sijaan he puhuvat psykologisesta hyödystä, joka ilmenee esimerkiksi siten, että lastenhankinta ikään kuin liimaa vanhemmat yhteen. Beck ja Beck-Gernsheim puhuvat myös lapsen edustamasta luonnollisuudesta vastakohtana teollistuneiden yhteiskuntien vaatimukseen käyttäytyä aina rationaalisesti, olla tehokas, nopea, menestyvä ja kurinalainen. Heidän mukaansa lasten kanssa olemalla voi myös uudelleen löytää sellaisia taitoja tai ilmaista sellaisia tarpeitaan, joita hyvin teknologisessa elämässä kaipaa, kuten sensitiivisyyttä, kärsivällisyyttä ja tyyneyttä. (Beck & Beck-Gernsheim, 1995, s. 105–106.)

Näiden niin sanottujen tunnesyiden lisäksi keskeisiä ulkoisia olosuhteita olivat opintojen loppuunsaattaminen, vakituisen työn löytäminen ja asumisolojen kohentuminen. (Paajanen, 2005, s. 41–44.) Lainialan (2012, s. 30) tutkimuksessa samankaltaisia tekijöitä nimitettiin perustasontekijöiksi, joita olivat ikä, asuinalue ja työpaikka. Tutkimuksessa havaittiin niiden vaikuttavan lastenhankintaan lastenhankinta-aikeen lisäksi. Pekkola ja kumppanit (2011, s. 30–31) havaitsivat, että erityisesti naisille vakaan elämäntilanteen saavuttaminen niin taloudellisen tilanteen kuin työn suhteen näyttää merkittävältä. Pekkola ja kumppanit pohtivatkin, että liittykö ilmiö juuri tähän aikaan ja vallitseviin arvoihin. Ilmiön mahdollisena käänköpuolena on se, että kun kaikki tarpeelliseksi koettu on hankittu ja aika olisi sopiva, voivat biologiset tekijät tulla vastaan, minkä seurauksena alkavat ongelmat lapsettomuuden kanssa. (Pekkola ym., 2011, s. 30–31.)

Ruotsalaisessa tutkimuksessa selvitettiin, millaisia odotuksia ruotsalaisilla 24–26-vuotiailla nuorilla aikuisilla (emerging adults) on tulevaisuuden vanhemmuudesta sekä työhön ja perheeseen liittyvistä prioriteeteista. Tulosten mukaan ruotsalaisten nuorten aikuisten haluamiseen vanhemmaksi vaikuttivat: vanhemmuuden näkeminen luonnollisena, vanhemmuuden ajatteleminen itsensä toteuttamisprosessina, positiiviset ajatukset lapsista, vanhemmuus sosiaalisena normina sekä inspiroituminen niin omista kuin muista lasten vanhemmista. (Frisén, Carlsson & Wängqvist, 2014, s. 71, 75–77.)

Keskeisenä johtopäätöksenä ruotsalaisessa tutkimuksessa todettiin, että ruotsalaisille nuorille aikuisille lasten haluaminen on normatiivista. He eivät halua hylätä lastenhankintaa vaan sen sijaan he jatkavat sen lykkäämistä. Sukupuolten välisiä eroavaisuuksia löydettiin erityisesti kokemuksesta siitä, keltä odotetaan lastenhankintaa. Lastenhankinnan normatiivisuus oli yleisempää naisille kuin miehille, jopa 40 prosenttia naisista koki lastenhankinnan sosiaalisena normina, miehistä 21 prosenttia. (Frisén, Carlsson & Wängqvist, 2014, s. 76, 85.)

Toisessa ruotsalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että suurimmalla osalla ruotsalaisista nuorista aikuisista oli positiivinen asenne vanhemmuuteen 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Useat heistä tekivät myös siirtymän vanhemmuuteen. Vähemmistö nuorista aikuisista ajatteli vanhemmuuden vain vähäisenä arvona, ja usein juuri he lykkäsivät lastensaantia. Lykkääminen oli tyypillistä erityisesti silloin, jos he olivat huolissaan siitä, miten lastensaanti rajoittaa heidän vapauttaan. Tutkimuksessa myös havaittiin, että vaikka suurella osalla lapsettomista nuorista aikuisista oli ristiriitaisia asenteita lastenhankinnan suhteen, vaikutti se vain vähän siirtymässä vanhemmuuteen ja vielä vähemmän myöhemmissä siirtymissä. (Bernhardt & Goldscheider, 2014, s. 68.)

Rose (2015, s. 10) havaitsi tutkiessaan australialaisia 19–20-vuotiaita nuoria, että traditionaalisilla uskomuksilla sukupuolirooleista avioliitossa ja vahvalla uskonnollisuudella oli yhteyttä lastenhankinta-aikomuksiin. Esimerkiksi jos henkilöllä oli perinteisiä ajatuksia sukupuolirooleista oli todennäköisempää, että hän myös vahvemmin kaipasi lapsia, toivoi suurempaa perhekokoja ja ylipäänsä välittömämmin toivoi lapsia. Vapaaehtoinen lapsettomuus oli myös traditionaalisesti ajatteleville epätodennäköisempää. (Rose, 2015, s. 10.)

Pekkolan ja Lehtosen (2015, s. 51) mukaan heidän tutkimuksensa tulokset voivat liittyä siihen, että Suomessa arvostetaan niin lapsia kuin perhe-elämää. Se näkyy esimerkiksi siten,

että lähes 48 prosenttia lapsettomista suomalaisista ajattelee lastenhankinnan ja lapsista huolehtimisen elämän keskeiseksi päämääräksi. (Pekkola & Lehtonen, 2015, s. 51.) Kuitenkaan kaikille asia ei ole yhtä selvä. Melkein 30 prosenttia naisista ja yli 35 prosenttia miehistä oli epävarmoja lastenhankinnastaan. Nuorista aikuisista naisista vain lähes kolme prosenttia ja miehistä hieman yli kolme prosenttia yritti parhaillaan tai puoliso yritti tulla raskaaksi. (Miettinen, 2015, s. 53–54.) Eli osa suomalaisista nuorista aikuisista haluaa lapsia, osa epäröi ja osa on valinnut lapsettomuuden. Kuitenkin vain hyvin pieni osa yritti lastenhankintaa juuri sillä hetkellä – ollessaan nuori aikuinen. Sen takia seuraavaksi tarkastelen syitä siihen, miksi lastenhankintaa siirretään tai ei hankita ollenkaan.

3.3 Lastenhankintaa siirtäviä tekijöitä

Kuten aiemmin toin esille (ks. luku 3.1) suomalaisten ihanteena on usein kaksi lasta tai juuri sen alle (Miettinen, 2015, s. 25–27). Myös ruotsalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että valtaosa tutkimukseen osallistuneista lapsettomista korkeakoulussa opiskelevista nuorista aikuisista halusi kaksi tai kolme lasta. Samassa tutkimuksessa myös havaittiin, että nuorilla aikuisilla oli erittäin positiivisia ajatuksia lastensaannista myös myöhemmällä iällä. Nuoret aikuiset esimerkiksi ajattelivat liian suureksi mahdollisuuden saada lapsia keinohedelmöityksen avulla. (Lampic ym., 2006, s. 560, 563.)

Oinosen (2004, s. 310) tutkimuksen mukaan perheellistymiseen liittyvän epävarmuuden takia saatetaan sitä lykätä tai jopa luopua kokonaan. Erityisesti taloudellinen epävarmuus ja epävakaus voivat vaikuttaa lastenhankintaan negatiivisesti. Siihen myös vaikuttaa elämän laatukriteerien nouseminen, koska niiden kasvaessa on myös suurempi riski epäonnistua niiden täyttämässä. Siksi lastenhankinta halutaan siirtää ajankohtaan, jolloin olosuhteet ovat mahdollisimman suotuisat ja siten epäonnistumisen riski vähäinen. (Oinonen, 2004, s. 310.)

Australialaisessa tutkimuksessa tutkittiin sataa 21–52-vuotiasta naista, joista osalla oli yksi tai useampia lapsia (58 henkilöä) ja osa oli lapsettomia (42 henkilöä). Tutkimuksessa havaittiin, että lastenhankintaa lykkäävät naiset joutuivat refleктоimaan ja oikeuttamaan päätöksensä. Puolestaan jo lapsia hankkineiden oli hyvin hankalaa kuvata, miksi he ylipäänsä hankkivat lapsia. Australialaisille naisille lykkäämisen syitä olivat myös esimerkiksi epävarma parisuhde ja ylipäänsä epävarmuus siitä, haluaako lapsia. (Maher & Saugeres, 2007, s. 8–11.)

Lastenhankintaa siirtävät kokivat usein, että aika menee ikään kuin ohitse. Se myös vaikutti siihen, että ”lykkääjät” kokivat useammin olevansa ristiriitaisessa tilanteessa verrattuna esimerkiksi heihin, jotka olivat aikaisemmin valinneet lapsettomuuden. Naiset myös kertoivat sisäisistä ristiriitaisuuksistaan eri elämänvaiheissa liittyen päätökseen lastenhankinnasta. Tutkimuksen mukaan ristiriitojen ja siten myös ongelmien syntyyn vaikutti esimerkiksi se, että naiset näkivät äitiyden hyvin negatiivisessa valossa. Siihen puolestaan liittyi se, että naisilla oli ihanteita hyvin kokonaisvaltaisesta äitiydestä. Esimerkiksi äitiys nähtiin kokoaikaisena, jolloin äidin tulee olla jatkuvasti lasten saatavilla. Naisilla oli myös ihanteita koskien lapsia ja perhe-elämää. Kaiken tämän lisäksi, lastensaantia siirtävät pelkäsivät, että äitiys vaikuttaisi liikaa heidän muihin elämän prioriteetteihin, kuten esimerkiksi suhteeseen puolison kanssa tai matkusteluun. (Maher & Saugeres, 2007, s. 11–12.)

Vuoden 2008 Perhebarometrin mukaan nuorille miehille keskeisenä syynä lastenhankinnan siirtämiseen tai aikomukseen olla hankkimatta lapsia oli sopivan kumppanin puute. Nuorilla naisilla se ei vaikuttanut yhtä paljon aikomukseen hankkia lapsia, mutta sen sijaan se vaikutti merkittävästi lastensaannin lykkäämiseen. (Miettinen & Rotkirch, 2008, s. 95.) Sevón (2005, s. 476) myös havaitsi tutkimuksessaan, että tarvittaessa tutkimukseen osallistuneet äidit olivat valmiita lykkäämään lastenhankintaa, jos kumppani ei ollut siihen vielä valmis.

Vuoden 2015 Perhebarometrissa sopivan kumppanin puute oli edelleen keskeinen syy lastenhankinnan siirtämiseen, mutta tärkeiksi syiksi olivat nousseet myös muihin kiinnostaviin asioihin ja elämäntyyliin liittyvät syyt. Verrattuna sopivan puolison puutteeseen olivat erityisesti nuorille naisille elämäntyyliin liittyvät perustelut ja muut kiinnostuksen kohteet yhtä tärkeitä tai jopa tärkeämpiä syitä lastensaannin siirtämiseen. (Miettinen, 2015, s. 64.)

Vuonna 2008 sopivan puolison löytämisen lisäksi keskeisiä syitä lastenhankinnan siirtämiseen olivat työhön ja talouteen liittyvät asiat, kuten esimerkiksi työtilanne oli vielä epävarma ja tai opinnot olivat kesken. Tutkimukseen osallistuneista nuorista aikuisista 25–27 prosenttia opiskeli joko pää- tai sivutoimisesti. Uralla ja omassa ammatissa eteneminen painottui erityisesti korkeakoulutettujen naisten vastauksissa. (Miettinen & Rotkirch, 2008, s. 95–96, 114–115.)

Vuoden 2015 Perhebarometrissa työn tai toimeentulon epävarmuus vaikutti enemmän kuin vuonna 2008 nuorten aikuisten päätöksiin lastenhankinnan lykkäämisestä tai epäröinnistä.

Kuitenkaan syyt eivät olleet yhtä merkittäviä kuin esimerkiksi kumppanin puute tai muut mielenkiintoiset asiat. (Miettinen, 2015, s. 64–65.) Pekkolan ja Lehtosen (2015, s. 59) tutkimuksessa havaittiin myös työssäkäynnin sekä työttömyyden ja opiskelun vaikutuksia lastenhankintaan. Tutkimuksessa todettiin, että edellä mainitut asiat vähentävät todennäköisyyttä lastenhankintaan. Lisäksi todennäköisyyttä vähensivät taloustekijöiden pitäminen vaikuttavina asioina sekä suhtautuminen lapsiin rajoittavana tekijänä.

Regushevskayan ja kumppaneiden (2013, s. 128, 132, 134–139) tutkimuskohteena olivat 18–44-vuotiaat venäläiset, virolaiset ja suomalaiset naiset. He tutkivat ja vertailivat lastenhankinnan siirron syitä. Tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota siihen, että nuoremman ikäryhmän (25–34-vuotiaat) suomalaiset naiset olivat virolaisia ja venäläisiä naisia epävarmempia tulevaisuuden lastenhankinnastaan. Kaikissa kolmessa maassa nuorimmalle ikäryhmälle (18–25-vuotiaille) tärkeä syy siihen, mikseivät he olleet vielä saaneet lapsia, tai he siirsivät sitä, oli erityisesti oma tai puolison opiskelu. Kuitenkin suomalaisille opiskelut vaikuttivat kaikista vähiten lastenhankinnan lykkäämiseen. Joka tapauksessa tutkimuksessa todettiin, että suomalaisille 18–34-vuotiaille naisille uralla eteneminen oli tärkeämpi syy siirtää lastenhankintaa kuin venäläisille tai virolaisille naisille.

Vuoden 2008 Perhebarometrissa havaittiin, että erityisesti lapsettomuutta suunnittelevat nuoret aikuiset perustelivat päätöstään elämäntyyliin liittyvillä syillä. Lastenhankintaa siirtävät eivät yhtä usein perustelleet päätöstään elämäntyyliinsä liittyvillä syillä, ainoastaan nuorille aikuisille naisille halu tehdä muita kiinnostavia asioita oli merkittävä syy. (Miettinen & Rotkirch, 2008, s. 95–96, 115.) Vuoden 2015 Perhebarometrissa pohditaankin, onko mahdollisesti epävarmuus lastenhankintaa kohtaan lisääntynyt. Perusteluksi pohdinnalle esitetään, että edellä kerrottujen yleisten syiden lisäksi monet muut syyt lastenhankinnan siirtoon olivat tärkeämpiä kuin vuonna 2008. Yleisesti ottaen lapsettomien kuin lastensaantia epäroivien määrä oli kasvanut vuosien 2008–2015 välillä. (Miettinen, 2015, s. 65.)

Kaiken kaikkiaan muutosta on tapahtunut niin perheissä kuin yksilön elämäntilanteissa. Se näkyy myös suomalaisessa lastenhankinnassa, josta on itsestäänselvyiden sijaan muotutunut pohdintaa herättävä päätös. Seuraavissa luvuissa kuvaankin millainen aineistoni on ja miten suomalaiset nuoret aikuiset näkevät lastenhankinnan ja sitä mahdollistavat tai siirtävät tekijät.

4 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykset ovat olennainen osa tutkimuksen tekoa, koska ilman tutkimuskysymyksiä ei aineistokaan voi vastata (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen, 2010, s. 15). Pro gradu -tutkielmassani etsin vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia näkemyksiä korkeakoulutetuilla suomalaisilla nuorilla aikuisilla on lastenhankinnasta?
- 1.2 Millaiset tekijät mahdollistavat lastenhankinnan?
- 1.3 Miksi korkeakoulutetut nuoret aikuiset siirtävät lastenhankintaa?

Olen jakanut päätutkimuskysymykseni sen laajuuden vuoksi kahteen alakysymykseen, jotka myös täsmentävät tutkimusongelmaani. Ensimmäinen alakysymykseni avulla etsin vastauksia siihen, millaiset tekijät mahdollistavat lastenhankinnan. Erilaisten tekijöiden kautta pyrin selvittämään yleisemminkin, miksi korkeakoulutetut nuoret aikuiset hankkivat lapsia. Puolestaan toisen alakysymyksen avulla pyrin saamaan vastauksia siihen, miksi lastensaantia halutaan siirtää korkeakoulutettujen nuorten aikuisten keskuudessa.

4.2 Lapseton tutkimassa lastenhankintaa

Kertoessani pro gradu -tutkielman aiheesta ympärilläni oleville ihmisille saan usein hämmentyneitä ilmeitä ja hymyjä. Rohkeimmat tiedustelevat varovaisesti, miksi minä tutkin tällaista aihetta, olenhan myös avioliitossa oleva, korkeakoulutettu, nuori aikuinen. Hämmennystä herättää myös lastentarhanopettajuuteni ja lapsettomuuteni. Miten tällaisella yhtälöllä voi tarttua aiheeseen, jossa keskeistä on nuorten aikuisten lastenhankinta? Siksi haluan määritellä myös laajemmalle yleisölle suhdettani tutkimukseen – ja sen aiheeseen.

Eskola ja Suoranta (1998, s. 21) toteavat, että laadullista tutkimusta on välillä pidetty subjektiivisena menetelmänä tuottaa tietoa. Jaottelussa subjektiivisesta ja objektiivisesta tavasta tuottaa tietoa, nostetaan usein esille kvalitatiivisten ja kvantitatiivisten menetelmien eroavaisuudet. Jyrkän erottelun avulla kvalitatiiviset menetelmät on nähty subjektiivisina, jopa epätarkkoina menetelminä, kun taas kvantitatiiviset objektiivisina ja tarkkoina. Eskola ja Suoranta (1998, s. 22) muistuttavat, että edellä mainittujen jakojen sijaan kysymys on

enemminkin näkökulmista. Tietyllä tavalla saa kerättyä tietynlaista aineistoa tiettyyn tarkoitukseen.

Laadullisessa tutkimuksessa nähdään keskeiseksi tutkijan avoin subjektiviteetti. Samalla myös myönnetään, että tutkija on tutkimuksessaan keskeinen työväline (Eskola & Suoranta, 1998, s. 210). Esimerkiksi tulkinnat aineistosta eivät nouse itsestään vaan tutkija nostaa ne esille (Kiviniemi, 2015, s. 86). Siten myös minun tutkijana on tunnustettava aiheen läheisyys ja subjektiivinen kiinnostus lastenhankinnan tutkimiseen. Toisaalta samaan aikaan voin todeta pyrkineeni objektiivisuuteen, mikä näkyy esimerkiksi valmiin aineiston hyödyntämisenä. Eskola ja Suoranta (1998, s. 17–18) toteavatkin, että tunnistamalla oman subjektiivisuuden syntyy myös tutkimuksen tekoon tarvittavaa objektiivisuutta.

Valmiin aineiston hyödyntäminen on myös mahdollistanut tilanteen, jossa en ole vaikuttanut haastateltavien valintaan tai itse haastattelutilanteeseen. Ajattelen sen mahdollistavan objektiivisemmän suhtautumisen aineistoon, koska tulkintani muodostuvat haastattelutilanteen ulkopuolella olevan tutkijan näkökulmasta. Kiviniemen (2015, s. 74–75, 80) mukaan laadullisessa tutkimuksessa on kysymys tutkijan oppimisprosessista, jossa pyritään koko tutkimusprosessin ajan lisäämään tutkijan tietoisuutta tutkimuskohteesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Kuitenkin näkökulma edellyttää tutkijalta muutosvalmiutta, jossa oman tietoisuuden kehittymisestä tulee olla tietoinen ja samalla valmis muokkaamaan tutkimustaan (Kiviniemi, 2015, s. 74–75, 80.) Näin ollen pro gradu -tutkielmassani pyrin lisäämään myös tietouttani lastenhankinnasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä, mikä minun täytyy huomioida prosessin edetessä ja tulkintoja tehdessäni.

4.3 Laadullinen tutkimus

Kuten aiemmin totesin, on pro gradu -tutkielmani laadullinen tutkimus. Suomessa laadullisen tutkimuksen synonyymeina käytetään usein käsitteitä ”pehmeä”, ”ymmärtävä”, ”kvalitatiivinen”, ”tulkinnallinen” ja ”ihmistieteellinen” tutkimus. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 13; Tuomi & Sarajarvi, 2018, s. 16). Kuitenkin Tuomi ja Sarajarvi (2018, s. 14, 16) huomauttavat, että edellä mainituille käsitteille on olemassa myös erilaisia taustoja ja merkityksiä. Heidän mukaansa tutkimuksista on löydettävissä ainakin 34 tunnusmerkkiä laadulliselle tutkimukselle. (Tuomi & Sarajarvi, 2018 s. 14, 16.)

Kuten lukuisista synonyymeista ja tunnusmerkeistä voi päätellä, on laadullisessa tutkimuksessa lukuisia erilaisia tutkimussuuntauksia, tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiä sekä tapoja tulita aineistoa. Tutkija joutuu siis tekemään valintoja monessa kohdin, koska laadullista tutkimusta voi tehdä monin eri tavoin – ei vain yhdellä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009, s. 4.) Yksi tapa lähestyä laadullista tutkimusta on asettaa se vastakkain kvantitatiivisten menetelmien kanssa. Eskola ja Suoranta (1998, s. 14) kuitenkin toteavat, että vastakkainasettelu on täysin turhaa ja jopa harhaanjohtavaa, jos tarkoituksena on vain keskustella tutkimuksen paremmuudesta tai huonommuudesta. Kuitenkin Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2009, s. 6) huomauttavat, että kahtiajakoa kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen voidaan käyttää erityisesti aineiston muodon erottelussa. Tutkimusmenetelmät eivät myöskään sulje toisiaan pois vaan laadullisia ja määrällisiä menetelmiä voi myös käyttää rinnakkain.

Eskolan ja Suorannan (1998, s. 15) mukaan laadullista tutkimusta voidaan luokitella aineistonkeruumenetelmän, tutkittavien näkökulman, harkinnanvaraisen tai teoreettisen otannan, aineiston laadullis-induktiivisen analyysin, hypoteesittomuuden, tutkimuksen tyyllilajin ja tulosten esitystavan, tutkijan aseman ja narratiivisuuden perusteella. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 15.) Kuten jo aiemmin mainitsin (ks. luku 4.2) voi laadullista tutkimusta luonnehtia myös prosessiksi. Prosessin omaisuutta kuvaa myös se, että tutkimuksen etenemisen eri vaiheita ei voi välttämättä etukäteen jäsenellä erillisiksi vaiheiksi, vaan esimerkiksi tutkimusongelmaa täsmennetään tutkimusprosessin aikana. (Kiviniemi, 2015, s. 74–75.)

Kuten jo moneen kertaan olen todennut, on laadullinen tutkimus melko moninainen kokonaisuus. Edellä mainittujen erilaisten synonyymien ja tunnusmerkkien lisäksi perinteestä löytyy lukuisia erilaisia tapoja luokitella, eritellä ja tyypitellä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoakin voidaan kerätä erilaisin tavoin, vaikka tyypillisimmät menetelmät ovat haastattelu, havainnointi, kysely ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Niitä voi käyttää erilaisin tavoin, kuten esimerkiksi rinnakkain tai yhdisteltynä. Joka tapauksessa aineistonkeruutapa riippuu tutkimusongelmasta sekä ylipäänsä tutkimusresursseista. Vaikka edellä luetellut aineistonkeruumentelmät ovat tyypillisiä laadulliselle tutkimukselle, voidaan niitä käyttää myös kvantitatiivisen aineiston keräämiseen. (Tuomi & Sarajarvi, 2018, s. 83.)

Aineistonkeruumenetelmän lisäksi on laadullisessa tutkimuksessa tehtävä valinta, keltä aineisto kerätään. Koska kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin,

vaan tietyn ilmiön kuvaamiseen, ymmärtämiseen tai ylipäänsä mielekkään teoreettisen tulkinnan antamiseen jollekin asialle, on tutkimukseen osallistujien valinta tärkeää. Siksi olisi olennaista, että tutkimukseen valittavilla henkilöillä olisi tutkittavasta asiasta paljon tietoa tai kokemusta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98.) Esimerkiksi pro gradu -tutkielmassani on mielekästä lähteä tutkimaan korkeakoulutettujen suomalaisten nuorten aikuisten lastenhankintaa haastatteleamalla heitä itseään – eikä esimerkiksi heidän vanhempiaan tai ystäviään (ks. lisää luku 4.4).

Kaiken kaikkiaan Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 26–27) luonnehtivat laadullista tutkimusta empiiriseksi johtuen aineiston tarkastelutavasta ja argumentointityylistä. Esimerkiksi aineiston keräämis- ja analyysitavan kertominen on tärkeää empiirisessä tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi, s. 26–27.) Sen seurauksena seuraavissa luvuissa kuvaan tarkemmin, millainen aineistoni on ja miten olen sitä analysoinut.

4.4 Perhebarometrin fokusryhmähaastattelut aineistona

Huomasin vuonna 2015 etsiessäni lähdekirjallisuutta kandidaatintutkielmaan, että Väestöliitto on tehnyt useita perheisiin ja erityisesti lastenhankintaan ja syntyvyyteen liittyviä Perhebarometrejä. Jo silloin pohdin yhteistyön mahdollisuutta, mutta lopulta päädyin tulokseen, että keskityn kandidaatintutkielmassani kirjallisuuden tutkimiseen. Pro gradu -tutkielmaa aloittaessani aihe nousi uudestaan mieleeni, kun näin ilmoituksen osallistumisesta Väestöliiton Perhebarometri-tutkimuksen haastatteluihin. Lukiessani haastattelupyynnön, havaitsin heidän olevan kiinnostuneita hyvin samankaltaisista aiheista, mikä innoitti minua ottamaan yhteyttä Väestöliittoon.

Väestöliiton kotisivut määrittelevät Perhebarometrit vuosittain julkaistaviksi tutkimuksiksi, jotka tarkastelevat ajankohtaisia perheisiin liittyviä kysymyksiä. Perhebarometrien aineistonkeruuta on tukenut vuodesta 1997 lähtien Alli Paasikiven säätiö. Aiemmin Perhebarometrin aineisto on kerätty postikyselyinä, johon on vuosittain vastannut noin 2000–3000 suomalaista. (Väestöliitto, 4.7.2017.) Kuitenkin tänä vuonna Perhebarometrissa oli yhtenä aineistona nuorten aikuisten fokusryhmähaastattelut, joita järjestettiin 12 kertaa (Rotkirch ym., 2017, s. 26).

Alun perin suunnittelin kerääväni aineiston muutamalla mahdollisimman avoimella haastattelulla. Ajattelin, että olisin antanut haastateltavalle vapauden kertoa

perheellistymisestä ja lastenhankinnasta täysin oman valintansa mukaan. Tein helmikuussa 2017 pilottihaastattelun, johon olin miettinyt muutamia kysymyksiä, mutta annoin haastateltavalle tilaa kertoa omista kokemuksistaan. Ymmärsin haastattelun aikana ja sen jälkeen käydyissä keskusteluissa haastateltavan kanssa, että aihe on osittain hyvin henkilökohtainen sekä ajatuksia herättävä. Siksi monelle voisi olla liian haastavaa vapaamuotoinen ajatusten kertominen ilman erityisiä kysymyksiä tai teemoja. Sen seurauksena kiinnostuin vielä enemmän aineistosta, joka on kerätty fokusryhmähaastatteluilla tiettyjä teemoja läpi käyden (Rotkirch ym., 2017, s. 24–26).

Alkuvuodesta 2017 laitoin Väestöliittoon sähköpostia koskien heidän Perhebarometri-tutkimustaan ja erityisesti aineistoa. Myöhemmin keväällä 2017 sain lopullisen vastauksen luvastani Perhebarometri 2017 -aineiston käyttöön. Litteroidun aineiston sain heinäkuussa 2017. Kuten Rotkirch ja kumppanit (2017, s. 24–26) kuvaavat, Perhebarometri-aineisto koostui 12 fokusryhmähaastattelusta, joihin osallistui 19–33-vuotiaita henkilöitä 50. Puolet aineistosta kerättiin Helsingissä ja puolet Oulussa. Ryhmistä seitsemän oli naisista koostuvia, neljä miehistä ja yksi oli sekaryhmä. Haastateltavien rekrytointi onnistui muutoin hyvin, ainoastaan miesten ja alemmin kouluttautuneiden rekrytointi tuotti haasteita. (Rotkirch ym., 2017 s. 24–26.)

Haastateltavia tutkimukseen haettiin liitteenä olevan kirjeen (Liite 1) avulla hieman erilaisin tavoin, esimerkiksi tuttujen avulla, Facebook-ryhmien kautta ja Väestöliiton yhteistyölinkkien avulla. (Miettinen, 5.9.2017.) Kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat lapsettomia lukuun ottamatta yhtä osallistujaa, jolla oli yksi lapsi. Toisella haastateltavalla oli myös puolison lapsi, jonka kanssa hän toisinaan asui. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista nuorista aikuisista oli parisuhteessa tai asui kumppaninsa kanssa. Neljä osallistujaa oli tai oli ollut naimisissa. (Rotkirch ym., 2017, s. 26–27.)

Jokaisessa ryhmässä henkilöillä oli samankaltainen koulutustausta ja elämäntilanne. Useassa ryhmässä tutkimukseen osallistujat olivat tuttuja toisilleen, mutta mikään ryhmä ei edustanut läheistä ystäväpiiriä. Yhdessä ryhmässä nuoret aikuiset olivat toisilleen täysin vieraita. Haastattelujen pohjana oli väljä temaarunko, joka ohjasi haastattelujen aiheita. Haastattelijoina toimivat tutkijat Anneli Miettinen ja Anna Rotkirch sekä tutkimusavustaja Anna-Kaisa Sitomaniemi. Itse haastattelutilanteessa oli kerrallaan paikallaan kaksi haastattelijaa (yksi tutkija ja tutkimusavustaja). (Rotkirch ym., 2017, s. 26–27.)

Valitsin pro gradu -tutkielmaani neljä fokusryhmähaastattelua. Kaiken kaikkiaan pro gradu -tutkielmani aineisto koostuu 17 henkilöstä, joista vanhin on 33 vuotta ja nuorin 21 vuotta. Kuten muutoinkin Perhebarometri-aineistossa, myös pro gradu -tutkielmani aineistossa ryhmien koko vaihteli 3–6 henkilöön. Halusin, että tutkielmassani kuvataan molempien sukupuolien näkemyksiä lastenhankinnasta, minkä seurauksena valitsin kaksi fokusryhmähaastattelua niin nais- kuin miesryhmistä. Koska matalan koulutuksen saaneiden rekrytointi onnistui heikommin, koostuu aineistoni korkeakoulussa opiskelevista tai jo siitä valmistuneista. Samalla halusin minimoida erilaisten koulutustaustojen tuoman vaikutuksen haastateltavien vastauksiin. Valintaan myös vaikutti aiemmin toteamani ilmiö (ks. luku 2.3), jonka mukaan pidentynyt nuoruus näyttää tyypillisimmältä korkeakoulutetuille ja kaupungeissa eläville nuorille aikuisille.

Pro gradu -tutkielmani aineiston haastateltavista yhden henkilön puolisoilla oli lapsi, jonka kanssa hän välillä asui. Muut henkilöt aineistossani olivat lapsettomia. Näin ollen aineistonvalintaani ohjasi paikkakunta, korkeakoulutus, sukupuoli ja lapsettomuus. Tarkoitukseni oli valita melko samanlaisilla taustatekijöillä olevia ryhmiä, jotta taustatekijöiden sijaan eroavaisuudet tai samanlaisuudet vastauksista voisivat selittyä muilla tekijöillä. Kaiken kaikkiaan minulla oli lopulta litteroitua aineistoa 101 sivua.

Aineistoni on kerätty fokusryhmähaastattelumenetelmällä. Suomenkielissä julkaisussa käytetään ryhmässä toteutettavasta haastattelusta niin fokusryhmän, ryhmähaastattelun kuin ryhmäkeskustelun termejä. Terminologian kirjavuutta selittänee englanninkielisten vastineiden runsaus, osa tutkijoista käyttää termiä *group interview*, osa *focus group* tai *group discussion*. Vielä toistaiseksi ryhmähaastattelu on tieteellisesti väljä menetelmä, jossa yksityiskohdat voivat vaihdella paljonkin riippuen tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä ja tutkimuksen käyttötarkoituksesta. Esimerkiksi erilaisia voivat olla niin ryhmän koko kuin kompositio, haastattelijan rooli ja muodollisuuden aste. (Heikkilä, 2008, s. 292–293.)

Heikkilä (2008, s. 292) kuvaa ryhmähaastattelua seuraavasti:

Ryhmähaastattelulla viitataan yksinkertaisimmillaan epämuodolliseen mutta puolistrukturoituun ryhmähaastattelutilanteeseen, jossa tarkoitusta varten valikoitu ja rekrytoitu ryhmä keskustelee haastattelijan eli moderaattorin tai fasilitaattorin ohjauksella etukäteen määritellystä aiheesta.

Ryhmähaastattelujen nähdään soveltuvan kaikista parhaiten niihin tilanteisiin, joissa halutaan selvittää, mitä tietty ryhmä puhuu tietynlaisista ilmiöistä. (Heikkilä, 2008, s. 293–294; Valtonen, 2005, s. 226.) Vaikka ryhmämetodista voidaan käyttää niin ryhmähaastattelun, fokusryhmän tai ryhmäkeskustelun käsitettä, nähdään nykyisin niiden erityispiirteinä osallistujien vuorovaikutus (Pietilä, 2017, s. 113).

Ryhmä vaikuttaa myös keskustelun luonteeseen. Esimerkiksi haastateltavien kertomukset ovat usein lyhyitä, eikä niissä välttämättä kerrota kovin henkilökohtaisista aiheista. Sen sijaan osallistujat voivat jatkaa ja täydentää toistensa tarinoita. Siten myös kertomukset muodostuvat yhdessä. (Valtonen, 2005, s. 235.) Smithson (2008, s. 361) nostaakin esille, että ryhmäkeskusteluissa voi puhua sensitiivisistäkin aiheista, kuten esimerkiksi seksuaalisesta suuntautumisesta tai vanhemmuudesta yleisellä tasolla, mutta haastateltavat eivät välttämättä halua kertoa henkilökohtaisia kokemuksiaan.

Kuitenkin termien runsaus hämmensi, joten otin uudestaan yhteyttä Väestöliittoon ja pyysin lisää selvitystä heidän käyttämästään tavasta kerätä aineistoa. Heidän tutkimusryhmänsä käyttää termiä ryhmähaastattelu (focus group interview), vaikka haastattelutilanteessa oli myös ryhmäkeskustelulle ominaisia piirteitä. Fokusryhmähaastattelun avulla haluttiin nuorilta aikuisilta ryhmänä tietoa heidän asenteistaan ja mielipiteistään perheellistymisestä ja erityisesti lastenhankinnasta (Miettinen, 6.9.2017). Siten pro gradu -tutkielmassani puhun pääasiassa fokusryhmähaastatteluista tai ryhmähaastattelusta, vaika siihen sisältyy myös ryhmäkeskustelulle ominaisia piirteitä.

4.5 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa perusanalyysimenetelmänä pidetään sisällönanalyysia. Sitä voidaan pitää niin yksittäisenä menetelmänä toteuttaa analyysiä kuin löyhänä teoreettisena kehyksenä. Siksi useimmat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat jollain tapaa sisällönanalyysiin, jos sillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysiä. Sisällönanalyysiä metodina voi jaotella kolmella erilaisella tavalla: aineistolähtöiseksi, teoriaohjaavaksi ja teorialähtöiseksi. Jokaisessa tavassa analyysia toteutetaan hieman erilaisesta näkökulmasta, mutta tarkastelen pro gradu -tutkielmassani vain aineistolähtöistä tapaa, koska olen itse lähestynyt aineistoa sen avulla. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 103, 108–111.)

Salo (2015, s. 166, 187) on artikkelissaan kritisoinut sisällönanalyysiä, koska hänen mukaansa useat opinnäytetöiden tekijät näkevät sen helppona ratkaisuna analyysin tekemiseen. Ajatusmallina saattaa olla esimerkiksi se, että luokittelun avulla voisi välttää tulkintojen tekemisen. Lisäksi hän kritisoi sisällönanalyysiä suorastaan kepeästä ja ongelmattomasta analyysistä, jossa refleksiivisyys loistaa poissaolollaan. Salo muistuttaakin, että laadullisen aineiston analyysi ja tulkinta ei ole vain mekaanista toimintaa, jossa asioita siirretään paikasta toiseen. Sen sijaan tutkimuksen teon tulisi olla refleктоivaa, missä pohditaan, miten aineistoa esimerkiksi tuotetaan, järjestetään tai tulkitaan. (Salo, 2015, s. 166, 187.)

Ajattelen, että pro gradu -tutkielmassani sisällönanalyysin valinta analyysimenetelmäksi ei ole vain ”helppo ratkaisu” vaan perusteltu ratkaisu. Sisällönanalyysiin liittyvän luokittelun avulla pystyin esimerkiksi selvittämään kokonaiskuvaa nuorten aikuisten näkemyksistä. Pro gradu -tutkielmani ei silti keskity pelkkien luokkien esittelyyn, vaan nostaa esille myös tulkintaa luokista ja niiden tuottamista tuloksista (ks. luvut 5–7).

Aloitin siis aineistoni sisällönanalyysin aineistolähtöisesti. Analyysin edetessä suunnittelin vaihtavani analyysitapaa enemmän teoriasidonnaiseksi, mutta lopulta kuitenkin analyysini oli aineistolähtöistä. Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 108) mukaan aineistolähtöisessä analyysissä keskeisenä tavoitteena on muodostaa aineistosta teoreettinen kokonaisuus. Siksi analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja ongelman mukaisesti. Siten analyysiyksiköitä ei ole ennalta sovittu tai suunniteltu kuten esimerkiksi teorialähtöisessä analyysissä. Koska itse aineiston pitäisi ohjata tutkimusta, ei aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla tutkittavasti ilmiöstä saisi olla vaikutusta itse analyysiin tai tutkimuksen tulokseen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 108.) Eli vaikka olen pro gradu -tutkielmani teoreettisessa viitekehyksessä esittänyt esimerkiksi aiempien Perhebarometrien tuloksia lastenhankinnasta, en kuitenkaan aloittanut analyysiani muodostamalla analyysiyksiköitä aiempien Perhebarometrien tulosten perusteella.

Aivan alkuun aloin lukea aineistoani useasti läpi. Varsinainen aineiston analyysini alku ei edennyt kovinkaan helposti. Alkuun en osannut seurata tutkimuskysymysten tuottamaa rajausta aineistoon, vaan otin huomioon valtaosan aineistostani. Siten minulla oli hyvin suuri määrä pelkistettyjä ilmauksia, joista osa oli tutkimusongelmani kannalta epäolennaisia. Aloin jo muodostaa alaluokkia pelkistetyistä ilmauksista, kun huomasin epäjohdonmukaisuuteni. Sen seurauksena päädyin takaisin lukemaan aineistoani ja etsimään todella ilmauksia, jotka liittyvät tutkimuskysymyksiini.

Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 122) mukaan aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee kolmen päävaiheen kautta. Kuitenkin ennen varsinaisen analyysin aloittamista valitaan analyysiyksikkö, joka voi olla tietty sana, lause tai ajatuskokonaisuus. Joka tapauksessa analyysiyksikön muodostamista ohjaa tutkimusongelma ja aineiston laatu. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122.) Pro gradu -tutkielmassani analyysiyksikkönä toimi kaksi ajatuskokonaisuutta, jotka muodostin tutkimuskysymyksieni mukaan. Ensinnäkin etsin: ”syitä siihen, miksi lapsia hankitaan” ja toiseksi: ”syitä lastenhankinnan siirtoon”. Näiden analyysiyksiköiden avulla aloitin lukemaan aineistoani lävitse ja alleviivasin punaisella tussilla kohdat, jossa puhuttiin lastenhankinnasta ylipäänsä. Puolestaan sinisellä tussilla alleviivasin aineistosta lastenhankinnan siirtämiseen liittyvät keskustelut.

Aineistolähtöisen analyysin varsinaisessa ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään. Eli aineistosta karsitaan epäolennainen tieto pois. Kuten alussa kerroin, ei pro gradu -tutkielmani analyysi edennyt kovinkaan suoraviivaisesti. Siten alleviivauksien jälkeen kirjoitin pelkistetyt ilmaukset suoraan tulostetun aineiston marginaaleihin. Kuitenkin Taulukossa 1. näkyy esimerkin omaisesti, miten olen muodostanut alkuperäisistä ilmauksista pelkistettyjä ilmauksia.

Taulukko 1. Alkuperäisten ilmausten pelkistäminen

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus
”on se minusta selkeästi semmonen normi, että on lapsia, ja se poikkeaminen siitä niin, on, niinku katotaan ehkä vähän, jotenki omituiseksi tai erilaiseksi tai”	lastenhankinta normina
”eihän siinä mittään mutta sillee, ehkä itellä vielä vaikuttaa sen verran vanhoilliset periaatteet - - tai jostaki iskostunut että pittää saaha se perhe jossaki vaiheessa ni se ehkä silleen, taustalla kummittelee.”	lastenhankinta perinteenä

Alkuperäisten ilmausten pelkistämisen jälkeen aloitetaan klusterointi eli ryhmittely. Siinä pelkistetyistä ilmauksista muodostetaan alaluokkia samaa asiaa tarkoittavista ilmauksista. Alaluokat nimetään kuvaamaan samankaltaisten ilmausten sisältöjä. Sitten alaluokista muodostetaan samoin periaattein yläluokkia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 124–125.)

Alkuperäisen alaluokkien muodostamisen jälkeen kirjoitin ne käsin paperille. Sen avulla pystyin paremmin hahmottamaan kokonaisuuksia kuin Excel- tai Word-ohjelmien taulukoinneilla. Alla on kuitenkin esimerkki, miten olen muodostanut ”lastenhankinta normina” alaluokan (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Esimerkki alaluokan muodostamisesta pelkistetyistä ilmauksista

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
lastenhankinta normina	lastenhankinta normina
aikuistumisen merkki	
avioliiton ja lastenhankinnan yhteys	
lastenhankinta velvollisuutena	
lastenhankinta perinteenä	
omien vanhempien malli	
tietty järjestys elämässä	

Koska pro gradu -tutkielmassani etsin vastauksia kahteen eri alakysymykseen, tein myös erilliset taulukot ala- ja yläluokkien muodostamisesta. Sen seurauksena Taulukko 3. on muodostunut ilmauksista, jotka alun perin toimivat vastauksena ensimmäiseen tutkimukseni alakysymykseen: ”Millaiset tekijät mahdollistavat lastenhankinnan?”, kun taas Taulukko 4. on muodostunut ilmauksista, jotka toimivat vastauksena toiseen alakysymykseen: ”Miksi lastenhankintaa siirretään?”.

Taulukko 3. Alaluokkien muodostaminen yläluokiksi lastenhankinnan mahdollistajista

Alaluokka	Yläluokka
Parisuhde	sopiva ja vakaa elämäntilanne
ikä	
(alempi) koulutus	
asuinpaikka	
vakaa elämäntilanne	
sosiaalisen ympäristön tuki	
lastenhankinta normina	lastenhankinta normina
lastenhankinta tavoitteena tai arvona	lapsi elämän täydentäjänä
lapsen tuomat positiiviset asiat	

Taulukko 4. Alaluokkien muodostaminen yläluokiksi syistä siirtää lastenhankintaa

Alaluokka	Yläluokka
parisuhde	parisuhde
opiskelu	talouteen vaikuttavat tekijät
työ	
taloudellinen tilanne	
vapaus	muut merkittävät asiat
elämäntilanne	
matkustelu	
harrastukset	
krooninen sairaus	
negatiiviset mielikuvat	negatiiviset mielikuvat

Lopulta muodostin yläluokista kaksi pääluokkaa (Taulukko 5). Siten pääluokat toimivat myös vastauksina kahteen alatutkimuskysymykseeni. Pro gradu -tutkielmani tuloslukuja ohjaavat analyysissä muodostetut pääluokat, jotka rakentuvat yläluokista. Seuraavissa luvussa kuvaan tarkemmin, millaisia näkemyksiä korkeakoulutetuilla suomalaisilla nuorilla aikuisilla on lastenhankinnan mahdollistajista ja syistä siirtää lastenhankintaa.

Taulukko 5. Yläluokista pääluokat

Yläluokka	Pääluokka
lastenhankinta normina sopiva ja vakaa elämäntilanne lapsi elämän täydentäjänä	lastenhankinnan mahdollistajat
parisuhde talouteen vaikuttavat tekijät muut kiinnostavat asiat negatiiviset mielikuvat lapsiperhearjesta	syitä siirtää lastenhankintaa

5 Lastenhankinnan mahdollistajat

Viides luku muodostuu vastauksista ensimmäiseen alakysymykseeni, jossa etsitään lastenhankinnan mahdollistavia tekijöitä. Luku muodostuu alaluvuista 5.1–5.3, jotka ovat muodostuneet sisällönanalyysin yläluokkien perusteella. Siteerauksissa esiintyvät nimet ovat pseudonyymeja. Joissain kohdin aineistoa ei ole ollut puhujasta varmuutta heikon äänenlaadun vuoksi, mikä johtui esimerkiksi päällekkäisistä puheenvuoroista. Niissä kohdin esiintyy joko kaksi mahdollista nimeä tai ei nimeä ollenkaan riippuen siitä, miten ilmaus on merkitty litteroituun aineistoon. Vaikka tulosluvuissa näkyy vahva kaksijakoisuus lastenhankinnan mahdollistavista tai siirtävistä tekijöistä (ks. luku 6), ei se kuitenkaan ole täysin yksiselitteistä, kuten pohdinnassa ilmenee (ks. luku 7).

Pohjustuksena tuloslukuihin, lapsista ja perheellistymisestä puhuttiin hieman vaihdellen nuorten aikuisten keskuudessa. Korkeakoulutettujen miesten ryhmissä mainittiin lapsista puhumisen olevan vähäistä. Kuitenkin lapsiin ja heihin, jotka päättävät lapsia hankkia opiskelujen aikana suhtauduttiin positiivisesti. Korkeakoulutettujen naisten keskuudessa lapsista puhuminen koettiin melko ajankohtaiseksi ja yleiseksi asiaksi. Myös Pekkola ja kumppanit (2011, s. 28) havaitsivat, että naiset olivat miehiä useammin keskustelleet kumppaninsa kanssa lastenhankinnasta.

5.1 Lastenhankinta normina

Miksi lapsia hankitaan? Tätä kysymystä pohdin jo kandidaatintutkielmani yhteydessä (Kielinen 2016) mutta myös ryhmähaastatteluissa se nousi esille. Huomasin lähes ensimmäisenä havaintona aineistosta, että osassa haastatteluja, puhuttiin ja pohdittiin lastenhankinnan perinteisyyttä. Vaikka kandidaatintutkielmani keskittyi lastenhankinnan perusteluiden etsimiseen, en silloin löytänyt suomalaisista tutkimuksista viitteitä siitä, että lastenhankinta olisi sosiaalisten normien ohjaamaa (ks. Kielinen, 2016).

Ilmiön nimeäminen ei ole täysin yksinkertaista, koska osa haastateltavista puhui normista kun taas osa ilmaisi asian perinteenä, joka jollain tapaa vaikuttaa heidän elämäänsä. Pro gradu -tutkielmassani käytän kuitenkin termiä normi, koska se kuvaa paremmin, miten sääntö ohjaa toimintaa. Pro gradu -tutkielmassani puhuessani lastenhankinnan normatiivisuudesta, olen rajannut huomioni koskemaan ainoastaan lastensaannin ”pakollisuutta”. Haastateltavat

puhuivat ja pohtivat myös sopivaa ikää lastenhankintaan, joka osaltaan myös ilmentää normeja siitä, mikä on esimerkiksi hyväksyttävä ikä saada lapsia. Silti ajattelen, että sopiva ikä lastenhankintaan on erillinen teemansa, jolloin se ei olisi enää vastannut tutkimuskysymyksiini.

Miesten fokusryhmähaastatteluisissa puhuttiin, että lastenhankinta on ikään kuin jotain sellaista, joka pitäisi toteuttaa. Selkeitä syitä ilmiöön ei ollut, vaan lähinnä arvailuja, mistä se voisi johtua. Kuten esimerkin sitaatissa 22-vuotias Jiri pohtii omien periaatteidensa vaikutusta lastenhankintaan. Haastattelusta ei kuitenkaan käy ilmi, mitä nämä periaatteet voisivat olla.

Haastattelija: Onko pakko saada lapsia? Miksei halua olla yksin tai kahdestaan puolison kanssa?

Jiri: Eihän siinä mittään mutta sillee, ehkä itellä vielä vaikuttaa sen verran periaatteet - - tai jostaki iskostunut että pittää saaha se perhe jossaki vaiheessa ni se ehkä silleen, taustalla kummittelee.

Kuten siteerauksesta voi huomata, jo haastattelijan kysymys ohjaa Jiriä pohtimaan, täytyykö kaikkien hankkia lapsia. Vaikka Jiri ei suoranaisesti vastaa siihen, onko lastenhankinta pakollista kaikille, kuitenkin hän kertoo, miten normi vaikuttaa häneen. Keskustelua jatkaa 21-vuotias Janne, joka nostaa esille naisten tarpeen lastenhankintaan. Eli hänen mukaansa naisilla tarve saada lapsia ilmenee voimakkaammin, mistä on tehty esimerkiksi lukuisia elokuvia. Kuitenkin Janne palaa takaisin omiin kokemuksiinsa sekä siihen, miten hänelläkin on jokin hieman selittämätön ajatus tai tarve haluta lapsia.

Janne: - - tuntuu että naisilla on vielä semmonen tarve että - - (nauria ja takertuminen sanaan 'vielä') - - halutaan, niinku, lapsia ennemmin tai myöhemmin, ja sitte varmaan just se, biologinen kello tai joku, - media antaa semmosen kuvan että tuota, sitte alkaa tikittämään jossaki ennemmin tai myöhemmin ja sitte on semmonen kauhee vauvakuume ja, siitä on tehty tuhat elokuvaa ja itelläki just silleen että vaikka nyt ei, todellakaan niin justiin jostain jääny, tonne takaraivoon että varmaan, jossain vaiheessa sitten, se ois, ois ja pitäis, en oikeen tiä mistä se on tullu

Lastenhankinnan normatiivisuus näyttäytyy ikään kuin mysteerinä. Haastateltavat tunnistavat kyseisen ajatuksen, mutta eivät selvennä tarkemmin, mistä ajatus tulee. Toisessa korkeakoulutettujen miesten ryhmässä lastenhankinnan normatiivisuus ei näyttäytynyt yhtä voimakkaasti. Kuitenkin korkeakoulutetut miehet keskustelivat ja pohtivat sitä, miten naiset

ajattelevat lastenhankintaa ja esimerkiksi ikään liittyviä tekijöitä. Kuten alla olevassa esimerkissä 33-vuotias Timo kuvaa:

Mut jotenki mä ehkä voisin kuvitella et se asia on silleen, kaikki se niinku, äitiys ja lapsen tekeminen ja raskaus ja synnyttäminen ja kaikki et se on jotenki kuitenkin silleen niinku, herkempi ja läheisempi asia niinku, niinku keskiverroksi ehkä naisille ku miehille

Kuten siteerauksessa todetaan, ajatteli osa nuorista aikuisista miehistä lastenhankinnan ja siihen liittyvien asioiden olevan usein naisille läheisempiä kuin miehille. Perusteluina siihen he käyttivät esimerkiksi biologiaa ja kuinka lastenhankinta on voimakkaasti ”sitä äitiä, verrattuna, isään”. Kuten teoriaosuudessa (ks. luku 3.2) olen tuonut esille, todettiin ruotsalaisessa tutkimuksessa, että naiset kokevat useammin odotuksia siitä, että heidän tulisi hankkia lapsia. Tutkimuksessa nostettiin myös esille, että tulos tukee ajatusta siitä, että normi vanhemmuudesta on vahvempi naisille kuin miehille. (Frisén, Carlsson & Wängqvist, 2014, s. 76, 81). Korkeakoulutettujen miesten keskustelut viittaavat samaan suuntaan, vaikkei keskusteluissa puhuta suoraan siitä, että naisten pitäisi hankkia lapsia. Silti puhuttaessa lastenhankinnasta, miehet kokivat sen naisille läheisempänä asiana.

Korkeakoulutettujen naisten ryhmähaastatteluissa lastenhankinnan normatiivisuudesta ei keskusteltu syynä siihen, miksi lapsia hankitaan. Asia ilmeni muista asioista puhuttaessa, esimerkiksi pohtiessa vapaaehtoista tai tahatonta lapsettomuutta. Kuten 28-vuotias Senja ja 31-vuotias Kiia kertovat:

Senja: on se minusta selkästi semmonen normi, että on lapsia, ja se poikkeaminen siitä niin, on, niinku katotaan ehkä vähän, jotenki omituiseksi tai erilaiseksi - -

Kiia: nii ja se on niinku ihan käsittämätöntä että et miten niinku, miten ihmiset ei niinku ajattele sitä että ku on tosi paljon ihmisiä jotka ei voi saada niinku lapsia, nii sitte tavallaan ku se normi on se että @no milloinkas teille tulee vauva ja nönnönnöö@ - -

Naiset siis kuvasivat normia hyvin vahvaksi, ja normista poikkeamista pidetään erikoisena tai sitten sitä ei ymmärretä. Australialaisessa tutkimuksessa havaittiin samankaltainen ilmiö. Osa tutkimukseen osallistuneista 25–41-vuotiaista miehistä ja naisista perusteli lastenhankintaansa puhumalla lapsettomasta toisesta (childless other) ja kokemalla hänen päätöksensä hyvin oudoksi tai epänormaaliksi, erityisesti jos kyseessä oli nainen. Tutkimuksessa todetaankin, että erityisesti naisiin kohdistuu normatiivinen oletus, jonka mukaan kaikkien naisten tulisi haluta lapsia. (Riggs & Bartholomaeus, 2016, s. 8, 11–12.)

Alla olevassa siteerauksessa 25-vuotias Siiri kuvaa lastenhankinnan normatiivisuutta jopa siinä määrin vahvana ilmiönä, että myöhemmin päätös lastensaannista voi aiheuttaa ”katumista”. Eli lastensaanti ei olisikaan niin toivottu asia.

Ihmisillä on jotenki niin sellanen ajatus et lapsia täytyy ylipäätään tehdä että - - sitte pelätään niitä asioita et mitähän kaikkea kamalaa se tuo elämään - - siis ylipäätään se että - - palaten ehkä siihen että miten normina sitä pidetään että lapsia on joka tapauksessa hankittava. tai jotenki - - kaikkein suurin ehkä, pelko on se että entä jos tulen katumapäälle niinkun siitä etten hankkinut lapsia tai joku tämmönen että - - se pitää niinku voittaa ne kaikki kauheat vaikeudet mitä se lasten hankkiminen, voi tuoda, vaan sen takia koska, lapsia nyt täytyy tehdä.

Siteeraus nostaa esille ilmiön, jonka mukaan lapsia tulisi tehdä, vaikka siitä voi olla epävarma ja suorastaan peloissaan. Esimerkiksi Helsingin Sanomat ovat uutisoineet, että lastenhankinnan katuminen on suorastaan tabu Suomessa (Väärämäki, 23.4.2015). Siirin ja muiden haastateltavien pohdinta lastenhankinnan normatiivisuudesta ei siis ole täysin tuntematon asia, koska myös levikiltään Suomen suurin sanomalehti on aiheesta uutisoinut.

Fokusryhmähaastatteluissa puhuttiin myös ilmiöstä, jossa lastenhankinta yhdistetään aikuistumiseen. Alla olevassa esimerkissä 30-vuotias Sanna kertoo, miten lastenhankinnan pitäminen aikuisuuden merkinä on hänen kohdallaan ilmennyt.

No mulle on muunmuassa sanottu että mä en tuu koskaan kasvamaan aikuiseksi jos mä en niinkun, hommaa lasta (naurahdus) et se on vähän niinku semmonen et sä et ole kokonaan jotenkin kypsä tai, vastuullinen - -

Kuten olen luvussa 2.3 tuonut esille, nähdään aikuisuuteen kuuluvan erilaisia asioita, joista yksi on esimerkiksi lastenhankinta. Siten on mahdollista, että henkilön, joka ei ole hankkinut lapsia, nähdään vähintään pidentäneen nuoruuttaan. Kuitenkaan nykyisessä yhteiskunnassa asiat eivät ole niin yksinkertaisia. Esimerkiksi vuoden 2015 Perhebarometrissa todettiin, että 14,1 prosenttia 20–34-vuotiaista pitää ihanteenaan lapsettomuutta. Tutkimuksessa myös havaittiin, että lapsettomuutta ihanteenaan pitävien lukumäärä oli selvästi korkeampi kuin aiemmissa tutkimuksissa. (Miettinen, 2015, s. 27–28.) Toisin sanoen on nykyisessä yhteiskunnassamme yhä enemmän heitä, jotka ovat valinneet lapsettomuuden. Siksi he myös toteuttavat aikuisuutta ehkä joissain määrin erilaisin tavoin kuin aikaisemmat sukupolvet.

5.2 Sopiva ja vakaa elämäntilanne

Korkeakoulutettujen miesten ja naisten ryhmähaastatteluisissa nousi selkeästi esille puhe vakaasta elämäntilanteesta, jolloin lapsia olisi hyvä hankkia. Elämäntilanteen haluttiin olevan mahdollisimman vakaa, vaikka samalla myös pohdittiin sen mahdollisuutta. Vakaaseen elämäntilanteeseen liitettiin useita asioita, joita tässä luvussa tarkastelen. Selkeyden vuoksi olen jakanut luvun kolmeen alalukuun, jossa erottelen parisuhteen, ulkoisten olosuhteiden sekä muiden elämäntilanteen vakautta lisäävien tekijöiden vaikutusta yksilön elämään ja siten hänen lastenhankintaansa.

5.2.1 Sopiva puoliso

Korkeakoulutettujen miesten mielestä elämäntilanne on silloin sopiva tai ainakin sopivampi lastenhankintaan, jos on hyvä ja sopiva puoliso. Kuten esimerkiksi alla olevassa siteerauksessa 33-vuotias Timo ja 24-vuotias Tuukka keskustelevalle parisuhteen merkityksestä lastenhankintaan:

Timo: Ehkä se jotenki sellanen että, et jos tietysti jos lapsen hankkii toisen ihmisen kanssa niin se että ois semmonen vakaa parisuhde ja tilanne siihen et koetaan niinku yhdessä et siihen vanhemmuuteen ollaan valmiita niin se nyt varmaan ehkä määritelmällisesti ainaki mun ajatuksissa, emmä niinku ajattele ite et se ois niinkään ehkä fyrkasta tai, tai asunnon koosta tai semmosista asioista kiinni.

Tuukka: Semmotteisiin asioihin kuitenkin sopeutuu näihin ulkosiin tekijöihin mut ehkä se niinku, molemminpuolinen - ja nimenomaan välttämättömyys molemminpuolinen tahtotila - -

Molemmat miehet olivat keskustelun aikana samaa mieltä siitä, että lastenhankinta on pariskunnan yhteinen päätös. Myös toisessa miesryhmässä parisuhteen toivottiin olevan ”vakava suhe, mitä, voi sit uskoo pystyvänsä, pitää yllä”. Parisuhteen haluttiin jatkuvan lastenhankinnan jälkeen, eikä vain olevan asia, joka mahdollistaa lastenhankinnan. Eriksson, Larsson ja Tydén (2012, s. 330–331) havaitsivat samankaltaisen ilmiön tutkiessaan 24–38-vuotiaita korkeakoulutettuja ruotsalaisia miehiä ja naisia. Heille tärkein edellytys lastenhankintaan oli vakaa parisuhde, jolla toisin sanoen tarkoitettiin muutaman vuoden kestänyttä parisuhdetta. Silti osa sinkuista totesi, että he olisivat valmiita lastensaantiin melko pian jos ”se oikea” henkilö löytyy.

Sevón (2011, s. 29) havaitsi, että yhteinen päätös lastenhankinnasta on tärkeää erityisesti naisille. Tosin, tutkimukseen osallistuneet naiset olivat usein tehneet ensin päätöksensä lastensaannista tai ylipäänsä halusivat hankkia lapsia. Silti naiset olivat valmiita siirtämään lastenhankintaa siihen asti, kunnes heidän miehensä olivat lapsensaantiin valmiita. (Sevón, 2011, s. 29.) Tutkielmani aineistossa ei naisten puheessa korostu samalla tavoin yhteinen harkinta lastenhankinnasta, vaan se korostui erityisesti korkeakoulutettujen miesten puheissa.

Aineiston perusteella ei voi silti vetää johtopäätöksiä, että yhteinen päätöksenteko lastenhankinnasta olisi korkeakoulutetuille miehille tärkeämpää vaan pikemminkin se on myös miehille tärkeä asia, vaikka esimerkiksi Sevónin (2011) tutkimuksen kohteena olivat naiset. Tutkielmani aineistossa korkeakoulutetut naiset pitivät silti parisuhdetta merkittävänä asiana pohtiessa lastensaantia ja erityisesti sen lykkäämistä, vaikka he eivät puhuneet yhtä suorasanaisesti yhteisestä harkinnasta lastensaantiin (ks. luku 6.)

Yhteisen päätöksenteon sijaan korkeakoulutetut naiset keskustelivat siitä, että tuttavapiireissä usein sellaiset pariskunnat, jotka olivat olleet pitkään yhdessä, pohtivat lastenhankintaa. Lisäksi keskusteluissa ilmeni, että haastateltavien mielestä nuorena seurustelun aloittaneet saattoivat perheellistyä nuorena, koska lastenhankinta tuntuu luonnolliselta parisuhteen ikävuosiin nähden. Myös Riggs ja Bartholomaeus (2016, s. 14) havaitsivat, että osa tutkimukseen osallistuneista perusteli lastenhankintaansa luonnollisena jatkumona heteroseksuaaliselle parisuhteelle. Eli lastenhankinta nähtiin ikään kuin seuraavana askeleena vakiintuneen parisuhteen jälkeen.

Aineistossa nousi esille, miten nuorten aikuisten mielestä muut ihmiset ajattelevat lastenhankinnan liittyvän kiinteästi avioliittoon. Kuten alla olevassa esimerkissä 25-vuotias Siiri kuvaa:

Että semmonen vajaa vuosi sen naimisiinmenon jälkeen, niinkun useampi henkilö, kyseli ja jotkut vielä useampaan kertaan ja sitte ne lopetti, - - tuli semmonen olo että - näkikö ne et mä menin naimisiin vaan sen takia että nyt hankitaan lapsia, että se - liittyy niin kiinteesti siihen. ja sitte ku on menny semmonen niinku, rauhallinen - vuosi kuolunu siitä aikaa niin "aha, no ei ne ookkaan nyt sen takia menny naimisiin että ne on - hankkimassa heti lapsia" - -

Siiri koki tilanteen yllättävänä, koska lastenhankintasuunnitelmista kyselleet henkilöt opiskelivat myös yliopistossa kuten hänkin. Lisäksi lastenhankinnasta kyseleminen oli hieman

poikkeuksellista, koska muilta samanikäisiltä ei-avioliitossa olevilta asiaa ei kyselty. Toisaalta, muiden odotukset lastenhankinnasta eivät ole sinällään uusi asia. Kuten jo aiemmin totesin, havaittiin myös Riggsin ja Bartholomaeuksen (2016, s. 14) tutkimuksessa, että osa lapsia saaneista perustelee toimintaansa luonnollisuuden näkökulmasta. Sen lisäksi Riggs ja Bartholomaeus nostavat esille muiden odotukset lastenhankintaan liittyen. He toteavat, että lastenhankinta nähdään usein luonnollisena osana aikuisuuden elämäntilannetta ja erityisesti avioliiton jälkeen. (Riggs Bartholomaeus, 2016, s. 14, 18.)

Vaikka aiemmin luvussa 5.1 kuvasin lastenhankinnan liittämistä aikuisuuteen (ks. myös luku 2.3) niin tutkielman aineistossa muut haastateltavat eivät tuoneet yhtä selkeitä esimerkkejä siitä, miten muut odottivat lastenhankintaa avioliiton tai vakituisen parisuhteen myötä. Pikemminkin useat haastateltavat kuvasivat, että heihin ei kohdistu paineita tai odotuksia vanhempien tai ystävien taholta. Useat silti kertoivat hienovaraisista vihjailuista perheenlisäykseen, vaikka varsinaista painostusta lastenhankintaan ei ollut.

5.2.2 Ulkoiset olosuhteet lisäämässä vakautta

Kaikissa neljässä fokusryhmähaastattelussa korostuivat samankaltaiset asiat, jotka tulisi olla jollain tapaa kunnossa tai edes pohdittuina ennen lastenhankintaa. Esimerkiksi korkeakoulutetut miehet kuvasivat lastenhankinnan olevan mahdollista sopivassa elämäntilanteessa. Alla olevassa esimerkissä 21-vuotias Janne, 22-vuotias Jiri sekä epäselväksi jäänyt kolmas 22–24-vuotias ryhmän jäsen keskustelevat, mitä asioita sopivaan elämäntilanteeseen liittyy.

Janne: opiskeluitten jälkeen sitte ku on saanu paperit ulos ja, on vaikka saanu ylipäättään, jalan työpaikan oven välliin että niinku etäisesti, jo stabiiliksi että, sitte varmaan

(Henkilöstä ei varmuutta): niin justiinsa, että on niinku joku paikka missä, töitä ja, jonkunmoinen kämpä missä voi olla vähän pitempään, - tietenki riippuu siitä toisesta osapuolestaki, puolet että, siitäki riippuu et minkälainen, miten sillä mennee, on aika, monta muuttujaa että

Jiri: kyllä se tietenki - - että kaikki muu eka pittää saaja kuntoon siitä että, että jos on jo varma työpaikka ja omakotitalo jo valmiina ja sitte, ei se oo silleen et saman tien nyt heti lapsia vaan pittää olla kaikki muunki

Kuten esimerkkitilanteista voi huomata, liitettiin lastenhankinnalle sopivaan elämäntilanteeseen valmistuminen, työpaikka, asunto ja puoliso. Silti sekään ei välttämättä riitä. Korkeakoulutettujen miesten keskustelussa nousi esille, että lapsia ei siltikään välttämättä hankita, vaikka ulkoiset olosuhteet olisivat kunnossa. Yhtenä syynä oli se, että parisuhde ja yhteinen päätöksenteko oli tärkeämpää (ks. luku 5.2.1). Kuitenkin valtaosa nuorista aikuisista ei kertonut tarkempia perusteluita, miksei lapsia siltikään hankita. Joka tapauksessa niin korkeakoulutettujen miesten kuin naistenkin keskuudessa kerrottiin melko samanlainen luettelo asioista, jotka vähintään tulisi olla kunnossa ennen lastensaantia.

Ulkoisten olosuhteiden merkitys lastenhankinnassa ei ole kovinkaan uusi asia. Esimerkiksi Paajanen (2005, s. 44) nostaa esille ulkoiset olosuhteet, jotka vaikuttavat lastenhankintaan. Myös Lainialan (2012, s. 30) tutkimuksessa havaittiin, että lastenhankintaan vaikuttaa aikeen lisäksi ikä, asuinpaikka ja työtilanne. Ruotsalaisessa tutkimuksessa myös tulee esille vakaan elämän haluaminen ennen lastenhankintaa. Siihen liitettiin hyvin samankaltaisia ilmiöitä, mitä myös pro gradu -tutkielmani haastateltavat toivat esille, kuten esimerkiksi romanttinen suhde, mutta myös ulkoisiin olosuhteisiin liittyviä tekijöitä, kuten valmistuminen sekä pysyvä ja taloudellinen tilanne. (Frisén, Carlsson & Wängqvist, 2014, s. 77.)

Toisaalta ruotsalaisessa tutkimuksessa vakauden kaipuun nähtiin enemmänkin siirtävän lastenhankintaa eikä mahdollistavan sitä. (Frisén, Carlsson & Wängqvist, 2014, s. 77.) Myös toisessa ruotsalaisia nuoria aikuisia koskevassa tutkimuksessa todettiin, että nuoret aikuiset haluavat hyvät elämäolosuhteet ennen lastenhankintaa. Siihen liitettiin kuuluvaksi esimerkiksi hyvä taloudellinen tilanne, opintojen päättymisen ja uran aloittaminen sekä sopiva asunto. (Eriksson, Larsson & Tydén, 2012, s. 332.)

Vaikka aineistossani kerrottiin asioista, jotka mahdollistaisivat lastenhankinnan, eivät silti aina suunnitelmat toteudu. Esimerkiksi Närvi (2014, s. 83–88) havaitsi tutkimuksessaan toiveen vakaasta työtilanteesta tai ylipäänsä elämäntilanteesta. Hän toteaa, että valtaosa tutkimukseen osallistuneista äideistä ja isistä oli kuitenkin saanut ensimmäisen lapsensa työskennellessään määräaikaisessa työsuhteessa. (Närvi, 2014, s. 83–88.) Vaikka nuorilla aikuisilla on myös toive elämäntilanteesta, jolloin lapsia olisi hyvä hankkia, ei toiveiden toteutumisesta ole vielä tietoa.

Korkeakoulutetut nuoret aikuiset totesivat myös alemman koulutuksen sekä asuinpaikan vaikuttavan lastenhankintaan. Samalla he toivoivat itse olevansa valmistuneita ja asuvansa ”oikeassa paikassa”. Silti nuoret aikuiset totesivat, miten alempi ja siten usein lyhyempi

koulutus sekä kotiseudulle tai ylipäänsä maaseudulle jääminen voivat nopeuttaa lastenhankintaa. Usein heidän tuttavansa, joilla oli alempi koulutus tai jotka olivat jääneet kotipaikkakunnalle asumaan, olivat jo saaneet lapsia. Kuten 30-vuotias Sanna kuvaa koulutuksen vaikutusta:

- - onhan se sillä tavalla kun seuraa vaikka jotain yläasteaikasia - tuttuja, niin ne jotka on menneet ammattikoulutuksen kautta niillä on järjestään isommat perheet tai siis niillä ON perheet tässä vaiheessa, niinku melkeen kaikilla - -

Korkeakoulutetut miehet myös kertoivat, miten alempi koulutus voi mahdollistaa aiemman siirtymän työelämään ja jopa lastenhankinnan. Kuten 22-vuotias Jiska kuvaa:

- - että kuhan on niinku kaikki, asiat kunnossa niin sitte, jos vaikka ite ois lähteny ammattikouluun ja sitte ois jo, nytten ollu, muutaman vuoden töissä ja tällaa niin ei siinä varmaan periaatteessa mittään hankkia jo nytten, lapsia

Eli jos oma koulutus olisi lyhyempi, minkä seurauksena olisi mahdollisesti jo töissä, saattaisi lastenhankintakin olla mahdollista. Toisaalta keskustelussa on vahvasti esillä oletukset ja epäilykset, koska kokemus ei kuitenkaan ole täysin omakohtainen. Silti on huomionarvoista, että korkeakoulutettujen nuorten aikuisten ystäv- ja tuttavapiireissä alle kolmikymppisinä perheellistyneet olivat lähes poikkeuksetta alemmin koulutautuneita.

Alla olevassa esimerkissä 24-vuotias Krista, 26-vuotias Kaisa ja 31-vuotias Kiia keskustelevat siitä, miten asuinpaikalla voi olla vaikutusta lastenhankintaan. Erityisesti he nostavat esille Pohjanmaan, jossa heidän mielestään on tavallisempaa perheellistyä nuorena, parikymppisenä.

*Krista: ihan kreisii, mut must jotenki tuntuu emmä tiä siis ku, ikänsä asunu täällä etelässä et se on toisaalta myös jotenki, onks se maantie - et se on erilaista tuolla niinku pohjosessa ja varsinki niinku Pohjanmaalla ku mun kumppani on Pohjanmaalta ja siis se, hänellä on siis lapsi, ja hän on nyt siis kolmekymppinen nii sitte on saanu nuorena niinku lapsen, mut tota, ja siis siellä hänen niinku lähipiirissä kaikki vaan niinku sillai, -
- jotenki ihan oudoissa paikoissa- -*

Kaisa: mul on sit kans yks kolmikymppinen - - kaveri joka on, - niinku itse asias Pohjanmaalta kans kotosin ja hän sano että, tai et ku me käytiin siellä tos, pari kesää sitte, niinku töiden puolesta ja mä ihmettelin sitä et miten - - täällähän on niinku et nää

on niinku kaksytkaheksanvuotiaita ja näil on niinku, kolme lasta ja omakotitalo ja koira niin sit se sano mun mielestä aika hyvin et @niin et, no ku ei tääl oo mitään tekemistä@ sen jälkeen ku sä oot meet lukioon ja sit sä ehkä hankit jonkun niinkun lyhyen tutkinnon ammatin ja sit sä oot niinku kaksytkaksvuotias sä voit mennä niinku sen sun, boyfriendin kaa naimisiin ja sitte hankitte asunnon joka on omakotitalo koska tääl ei oo mitään muuta - - ja sitten niinku teette niit lapsii ja lenkkeilette sen koiran kaa ei siellä oo mitään muuta tekemistä

Kiia: joo siis se on just näin et kyl sen niinku huomaa, huomaa ku mä oon ite siis tuolta, Lapista kotosin niin ne tyypit jotka on sinne jääny, niin niillä niitä skidejä sit on niinku, tässä vaiheessa on jo niinku oikeesti sillee, kymmenenvuotiaita lapsia suurin piirtein ja, ihan toisenlainen tuli perseen alla ku on kaksytk tonni opintolainaa (naurahtaen) epämääräinen työsuhde ja tonnin vuokra ni sama sille, silleen happo kurkussa koko ajan

Korkeakoulutetut naiset pohtivat sitä, miten asuinpaikka vaikuttaa lastenhankintaa jopa siinä määrin, että useilla heidän ikäisillään on lapsia. Samalla he nostivat esille eroavaisuudet omaan elämäänsä, johon kuului esimerkiksi epämääräinen työsuhde ja suuri opintolainaa. Alueellisuuden ja lastenhankinnan yhteyksistä on jonkin verran tehty tutkimusta. Kuten aiemmin olen tuonut esille (ks. luku 3.1) oli Tilastokeskuksen 2012–2016 tarkastelujakson aikana syntyvyyden kärkikuntina Seinäjoki ja Oulu, jotka molemmat ovat Pohjanmaata (Tilastokeskus, 11.4.2017). Vuoden 2015 Perhebarometrissa todetaankin, että syntyvyys vaihtelee niin alueellisten erojen kuin myös kuntatyyppin mukaan. Se esimerkiksi selittää sitä, miksi maaseutumaisissa kunnissa ja kuntataajamissa ovat hedelmällisyysluvut korkeampia, vaikka lapsia niissä voi syntyä määrällisesti vähemmän verrattuna keskisuuriin ja suuriin kaupunkeihin. (Miettinen, 2015, s. 14.)

5.2.3 Muut elämäntilanteen vakautta lisäävät tekijät

Edellä mainittujen asioiden lisäksi nousi esille yksittäisiä asioita, jotka nuorten aikuisten mielestä edesauttoivat lastenhankintaa. Yhtenä tekijänä oli sosiaalinen ympäristö sekä sen vaikutukset. Oheisessa esimerkkikeskustelussa Kaisa ja Krista keskustelevat sosiaalisen ympäristön tuen merkityksestä nuorena perheellistyneille sekä uskonnollisen vakaumuksen vaikutuksesta.

Kaisa: - - mut et toisaalt sitten niinku ehkä siellä on sit se erilainen se, niinkun isovanhempien tuki et pystytään ottaan - lapsii hoitoon jos ite lähtee bilettämään ja muuta ni

Krista: niinku jos nuorena tekee nii mikäs siinä sitte niinku ollessa oikeesti että jos ne - isovanhemmatki on sen ikäsiä ja halua ottaa sitä vastuuta ni, ni sehän toimii - - omassa lähipiirissä on myös jonkin verran niinku, - - vahvasti uskonnollisia ihmisiä jolle sitte se tieteenki myös vaikuttaa- -

Korkeakoulutetut naiset ajattelivat nuorena perheellistyneillä olevan vahva isovanhempien tuki, joka mahdollistaa esimerkiksi ”bilettämisen”. Omien vanhempien tuki nähtiin myös erilaisena, millä tarkoitettiin sitä, että omat vanhemmat haluavat antaa tukea enemmän. Nuorena perheellistyneen oli esimerkiksi mahdollista tehdä omiakin asioita viemällä lapsi isovanhemmille hoitoon. Isovanhempien vaikutusta syntyvyyteen on myös tutkittu. Esimerkiksi Tanskasen (2014, s. 61) väitöskirjan mukaan isovanhempien investoinnit (kuten esimerkiksi lastenhoitoapu tai emotionaalinen tuki) vaikuttavat niin vanhempien lastenhankintaan kuin lasten hyvinvointiin.

Uskonnollisen vakaumuksen merkityksestä lastenhankintaan pohti vain yksi haastateltava. Kuitenkaan sitä ei voi täysin pois sulkea. Paajanen havaitsi vuoden 2005 Perhebarometrissa (s. 43) uskonnollisella vakaumuksella olevan merkitystä 20–30-vuotiaina perheellistyneiden lastensaantiin. Perhebarometrissa nuoret aikuiset kertoivat, etteivät halunneet käyttää ehkäisyä uskonnollisista syistä johtuen. (Paajanen, 2005, s. 43.) Myös vuoden 2002 Perhebarometrissa tarkasteltiin elämänarvojen yhteyttä lastenhankintaan. Siinä havaittiin, että he alle 30-vuotiaat miehet ja naiset, joille uskonnolla ei ollut tärkeä merkitys elämässä, eivät useammin aikoneet hankkia lapsia tulevaisuudessa. (Paajanen, 2002, s. 44.) Eli jos asiaa tarkastelee lastensaannin näkökulmasta, on ainakin osalle lapsia saaneille tai heitä kovasti haluaville uskonnollisuus tärkeää. Ilmiö näkyi myös siinä, kun Krista kertoi äitinsä iästä tämän saadessaan ensimmäisen lapsen.

- - oma mutsi on sullei, alottanu, kaheksantoistvuotiaana ja niinku tehny neljä lasta, ja - siis mä en kuulu mihinkään uskonnolliseen (nauru) vähemmistöön et ihan, hyvin sekulaarikoti ja niinku ei kuuluta kirkkoon, juuri kukaan nii silleen- -

Krista siis ajatteli tarpeelliseksi perustella, ettei hänen äitinsä tai kukaan muukaan perheessä ole erityisen uskonnollinen, vaikka heidän äitinsä oli hyvin nuori saadessaan ensimmäisen

lapsen. On mielenkiintoista, miksi nuori nainen joutui perustelemaan muille, ettei hänen äitinsä ole ollut erityisen uskonnollinen hankkiessaan lapsia. Ajattelen siihen vaikuttavan yleisen oletuksen, että usein nuorena lapsia saaneiden oletetaan olevan uskonnollisia – edes jollain tapaa.

Muut tutkimukseen osallistuneet nostivat esille kuitenkin arvot lastenhankintaan vaikuttavina tekijöinä, kuten 33-vuotias Timo kuvaa: ” - - *et oman niinku arvomaailman ja sen kautta se [lastenhankinta] varmaan menee - -*” Kuitenkin aineistossa esiintyi hyvin vähän vastaavanlaista suoraa puhetta omista arvoista lastenhankintaan vaikuttavina tekijöinä. Enemmänkin arvot näkyivät muista asioista puhuessa, kuten esimerkiksi seuraavassa luvussa käsiteltävissä lapseen liittyvissä ilmauksissa. Yleisesti ottaen kuitenkin aiemmissa Perhebarometreissa ja vuoden 2017 Perhebarometrissa on todettu arvojen vaikuttavan lastenhankintaan (esim. Paajanen, 2002, Paajanen, 2005; Rotkirch ym., 2017). On silti mielenkiintoista, miksi aineistossani hyvin harva nuori aikuinen kertoi asian olevan itselleen tai ystävälleen varsinainen arvo, usein vain todettiin tiettyjen asioiden olevan tärkeitä.

5.3 Lapsi elämän täydentäjänä

Kolmas aihe, joka haastateltavien puheessa toistui, oli erilaiset lapsiin liittyvät asiat tai aiheet. Haastateltavat pohtivat omaa lastenhankintaansa ikään kuin lasten kautta. He esimerkiksi kertoivat, miten hieman vanhemman lapsen kanssa voi harrastaa ja tehdä erilaisia asioita, mikä koettiin mielekkäänä. Haastateltavat myös puhuivat ystävistään, joille lastenhankinta on hyvin keskeinen tavoite elämässä. Henkilöitä myös saatettiin nimetä perheorientoituneiksi, koska hyvän työaseman sijaan he tavoittelivat perheen perustamista.

Lastensaannin ajateltiin tuottavan mielihyvää ja iloa, vaikka asiasta ei oltu täysin varmoja kuten 22-vuotias Juuso kuvaa: ”*oon mäki miettiny että ois ihan siistii olla vanhempi, kasvattaa lapsia ja tälleen, joskus miettiny näin ni, voisin kuvitella että se tois mielihyvää*”. Myös 30-vuotias Sanna pohtii, miten lastenhankinta voi tuottaa iloa: ”*varmaan sitä niinku ommaa ainutlaatusta skidiään rakastaa enemmän ku mitään muuta maailmassa ja se antaa sulle hirvittävästi iloa*”. Myös ruotsalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että osa ruotsalaisista korkeakoulutetuista nuorista aikuista ajatteli, että lapsi tuo paljon positiivisia ominaisuuksia elämään, kuten esimerkiksi tuomalla siihen iloa (Eriksson, Larsson & Tydén, 2012 s. 333).

Frisén, Carlsson ja Wängqvist (2014, s. 76) havaitsivat tutkiessaan ruotsalaisia nuoria aikuisia, että toiseksi yleisimpänä syynä lastenhankintaa olivat positiiviset ajatukset lapsista. Jopa 40 prosenttia tutkimukseen osallistuneista ilmaisi positiivisia ajatuksia lapsista esimerkiksi kuvaamalla lastensaannin olevan hauskaa. Vastaukset olivat silti hyvin yleisellä tasolla, ja vastaajat eivät yleensä kertoneet tarkemmin, miksi lastenhankinta olisi hauskaa, tai miksi he pitivät lapsista. (Frisén, Carlsson & Wängqvist, 2014, s. 76.)

Lapsen nähtiin myös täydentävän omaa kasvua, kuten 22-vuotias Jiri kuvaa ”*varmaan siinä oppii itekki paljon ku pitää niitä, toista huolehtia ja muuta, kasvais itekki ehkä itsenä siinä ohessa mutta, ei (naurahdus)*”. Eli lapsen kautta kasvaa myös itse, kun joutuu toisesta ihmisestä huolehtimaan. Ruotsalaisissa tutkimuksissa on myös havaittu sama ilmiö, jossa nuoret aikuiset kertovat vanhemmuuden tuovan mukanaan myös henkilökohtaista kasvua. (Frisén, Carlsson & Wängqvist, 2014, s. 75–76; Lampic ym., 2006, s. 561).

Frisénin ja kumppaneiden (2014, s. 75–76) tutkimuksessa jopa todettiin, että vanhemmuuden näkeminen osaksi itsensä toteuttamisprosessia oli nuorille aikuisille kaikista yleisin syy haluta vanhemmaksi. Vanhemmuuden ajateltiin olevan osa omaa kehitystä sekä tavoite elämässä. Myös vuoden 2005 Perhebarometrissa todettiin, että 20-vuotiaina perheellistyneet kokivat kolmekymppisinä lapsia saaneita useammin aikuistuneensa sekä kasvaneensa vastuuntuntoisemmiksi lapsen myötä. Perhebarometrissa oltiin myös yllättyneitä siitä, että kolme neljästä kolmekymppisistä miehistä ja kolme viidestä naisista oli kokenut aikuistuvansa lastensaannin seurauksena. (Paajanen, 2005, s. 52.)

Aineistossa nousi myös esille lastenhankinnan meneminen muiden asioiden edelle sekä vahva halu saada lapsia. Kuitenkaan vahvaa halua saada lapsi kertoi kokevansa vain yksi haastateltavista. Muut haastateltavat myötäilivät ja saattoivat keskustella aiheesta muissa yhteyksissä. Esimerkin sitaatissa 25-vuotias Siiri tuo esille mahdollisuuden, että lastenhankinta menee töiden edelle ehkä jossain vaiheessa elämää. Muut naiset myöntelivät Siirin pohdintaa, kuten esimerkiksi 27-vuotias Suvi, mutta eivät silti tuoneet esille, ajattelivatko he täysin samalla tavoin.

Siiri: - - huomaan ehkä et niinkun piän tällä hetkellä semmosta jotaki että haluais ennen kolmeakymppiä, lapsia, - - tai ensimmäisen lapsen - - mut sit jus tuo että - jos rupeaa miettimään sitä realistisesti sen työelämän kannalta ja niinkun - - niin sen varmaan näkee sitten et mikä menee eelle ja mikä, niinku, näin - - mutta jos tekee just, määräaikaasia, hommia niin missä välissä niinku, eihän se tunnu sit välttämättä missään

välissä niinku oikealta hetkeltä sille tai - - että se ois niinku, mahollisimman hyvät olosuhteet.

Suvi: vois kuvitella että ikinä ei tunnu siltä oikealta hetkeltä

Siiri: et ehkä se [lastenhankinta] vaan sit jossain vaiheessa - menee sen [vakituisen työn] eelle että - ei voi mitään, ei mulla oo virkaa muuta ihan sama.

Myöhemmin keskustelussa Siiri kertoo, miten hänellä on varma olo halusta saada lapsia, vaikka siihen liittyikin paljon paineita tai pelkoja.

Et vaikka asiat mitä on mainittu just nuista ruuhkavuosista ja, - peloista ja just tuo tommonen täydellinen äitiys tai äitiyden paineet ja et minkälainen äiti on ja - mitä mieltä olet tästä asiasta ja tästä asiasta - - et vaikka mää niinku tiedän ne niinku keskusteluaiheet tiedän et niistä puhutaan ja niinku tiedostan ne asiat niin emmää oo, silti jotenki omalle kohalle aatellu tai siihen niinku omaan lasten hankintaan. et jotenkin on ollut niin semmonen, jonkin aikaa niin semmonen varma olo siitä et mä haluan niitä lapsia mä haluaisin niitä niinkun pian niin sitte, ei ees aattele sitä.

Suomessa vahvaa halua saada lapsia nimitetään usein vauvakuumeeksi. Ilmiö on siinä mielessä uusi, että yli 50-vuotiaat eivät sitä välttämättä tunne, koska vauvakuumeesta alettiin puhua vasta 1970-luvulla. Puolestaan nuoremmille sukupolville vauvakuume on lähes itsestäänselvyys, joka voidaan jopa ymmärtää edellytyksenä lastenhankintaan. Samalla vaatimus vauvakuumeesta voi osoittaa sitä, että tunteiden merkitys on kasvanut. (Rotkirch, 2007, s. 92–93.) Rijken ja Knjin (2009, s. 776) havaitsivat haastatellessaan nuoria (alle 25-vuotiaina) ja vanhempana (yli 35 vuotiaina) lapsia saaneita pariskuntia, että nuorena äidiksi tulleet kertoivat useammin vahvasta halusta saada lapsia. Nuorena isäksi tulneiden sekä iäkkäämpinä vanhemmaksi tulneiden vastauksissa oli enemmän variaatioita.

Pro gradu -tutkielmani aineistossa vauvakuume ei näyttäytynyt kovinkaan vahvasti. Muut haastateltavat eivät tuoneet yhtä selvästi esille varsinaisena syynä lastenhankintaan vauvakuumetta, mutta puhuttaessa lastenhankinnan siirtämisestä muutama haastateltava puhui ”vauvakuumeettomuudesta” tai tietyn mielentilan odottamisesta. Seuraavassa luvussa avaankin tarkemmin, miksi lastenhankintaa siirretään.

6 Syitä siirtää lastenhankintaa

Haastattelija: Mitä sana lapsiperhe tuo teiden mieleen?

Tuukka: Farmariauto ja pari lasta

Tomi: Siinä on se volvo, volvo pihas ehottomasti (naureskelua)

Jokainen fokusryhmähaastattelu aloitettiin mielikuvaharjoituksella, jossa tutkimukseen osallistujat kertoivat mielikuviaan lapsiperheistä. Yllä olevan esimerkin lisäksi mielikuvia olivat ”kaaos”, ”hoppu”, ”kiire” sekä asuntoon ja lastenlukumäärään liittyvät asiat. Lapsiperheistä osattiin kertoa mielikuvia ja ajatuksia, mutta silti varsinainen lastensaanti siirtyi. Tässä luvussa tarkastelinkin nuorten aikuisten näkemyksiä syistä lykätä lastenhankintaa. Luku muodostuu alaluvuista 6.1–6.4, jotka kertovat parisuhteen tai sen puutteen, talouden, muiden merkittävien asioiden sekä negatiivisten mielikuvien vaikutuksesta lastenhankinnan lykkäämiseen.

6.1 Parisuhde – ja sen puute

Aiemmissa Perhebarometri-tutkimuksissa on todettu, että lapsettomilla nuorilla aikuisilla, erityisesti miehillä, kumppanin puute on tärkeä syy lastenhankinnan siirtämiselle tai epäröinnille (ks. Miettinen & Rotkirch, 2008, s. 95–97). Vuoden 2015 Perhebarometrissa kuitenkin havaittiin, että etenkin nuorten naisten kohdalla muut kiinnostavat asiat olivat nousseet yhtä tärkeäksi tai jopa tärkeämmäksi syyksi lastenhankinnan siirtämiseen. (Miettinen, 2015, s. 64.)

Myös pro gradu -tutkielman aineistossa parisuhde nousi esille yhtenä syynä siirtää lastenhankintaa. Puhetta ei ollut ainoastaan kumppanin puutteesta vaan myös siitä, että parisuhde on vielä liian uusi kuten alla olevassa esimerkissä 31-vuotias Kiia kuvaa:

- - et nyt ku, on niinku, silleen aika, kuitenkin tuore parisuhde myös, ja jotenki niinku silleen pitkän sinkkuajan jälkeen ja kaikkee nii ei, niinku, must se on ihan hirvee ajatus että heti tässä olis jotain, niinku, lapsia pyörimässä, et sehän on vaan niinku aivan, - todella ihanaa että saa jotenki olla silleen rauhassa ja, elää sitä omaa elämäänsä -

Uuden kumppanin kanssa haluttiin olla ensin kahdestaan ”rauhassa” ennen lastenhankintaa. Samassa haastattelussa tuotiin myös esille, että heidän kaveripiirissään ”on paljon sellasii ihmisiä”, jotka haluavat pitää kiinni esimerkiksi puolison kanssa vietetystä ajasta.

Lastenhankinnan ja yleisesti ottaen lapsiperhearjen pelättiin myös vaikuttavan negatiivisesti parisuhteeseen. Pelkoa aiheutti esimerkiksi se, kestääkö parisuhde lastenhankinnan tuomat muutokset. Haastateltavat toivat itse esille esimerkiksi tilastotietoa, jonka mukaan usein juuri 2–3-vuotiaiden lasten vanhemmat päätyvät eroon. Myös ruotsalaisessa tutkimuksessa todettiin, että osa korkeakoulutetuista nuorista aikuisista ajatteli lastenhankinnan haasteena, joka voi rasittaa parisuhdetakin. Tutkimuksessa myös kerrotaan aineistositeeraus, jossa nuori aikuinen kertoi myös saman tilastotiedon, jonka mukaan erityisesti pienten lasten vanhemmat päätyvät eroon. (Eriksson, Larsson & Tydén, 2012, s. 333–334.)

Esimerkiksi Malinen (2011, s. 27–28) toteaa väitöskirjassaan, että tutkimustulokset parisuhteen laadun heikkenemisestä vanhemmuuden myötä, eivät ole välttämättä niin luotettavia, mitä yleinen keskustelu antaa ymmärtää. Hänen mukaansa useat tutkimukset vertailevat lapsettomia pariskuntia ja vanhempia toisiinsa, minkä seurauksena ryhmien väliset erot eivät välttämättä selity ainoastaan lasten tuomalla muutoksella. Syynä voi olla esimerkiksi se, että lapset ikään kuin pitävät yhdessä tyytymättömiä pariskuntia. (Malinen, 2011, s. 27–28.)

Kuitenkin keskusteluissa ilmeni, että lastenhankinnan siirtämiseen vaikuttaa merkittävästi parisuhteen puuttuminen. Kuten esimerkiksi 27-vuotias Suvi kuvaa: ”- - mulla se suurin este on niinkö se että, ei oo parisuhdetta - -”. Vaikka ryhmän muut korkeakoulutetut naiset olivat parisuhteessa, myös he ymmärsivät Suvia. Kuten 25-vuotias Siiri toteaaakin: ”- - mut kyl mäki nään että se on niinku se, niinkun se on vaan niin paljon isompi, syy kuin mikään muu. et ne muut on niinku oikeasti niinkun semmosta, - pikkuasioita”. Eriksson, Larsson ja Tydén (2012 s. 331) nostavatkin esille, että monille ruotsalaisille korkeakoulutetuille nuorille aikuisille vakaa parisuhde tai pikemminkin sen löytäminen on keskeisimpiä ongelmia lastenhankinnassa, erityisesti isoissa kaupungeissa.

Kumppanin löytämisen vaikeus ei ole vieras ilmiö Suomessakaan. Lainiala ja Miettinen (2013, s. 60) nostivat esille sukupuolten väliset alueelliset erot yhtenä mahdollisena selityksenä nuorten aikuisten parisuhteettomuudelle. He havaitsivat sukupuolten välisillä alueellisilla eroavaisuuksilla olevan yhteyttä erityisesti nuoremman ikäryhmän (20–24-vuotiaiden) perheen perustamiseen varhaisessa aikuisuudessa. Tutkimuksessa myös todettiin, että koko 20–29-vuotiaiden ikäryhmästä melkein 50 prosenttia elää alueilla, joissa miehiä on naisia enemmän. Samalla kuitenkin havaittiin, että laajalle levittyneissä yliopistokaupungeissa myös naisista voi olla ylitarjontaa. (Lainiala & Miettinen, 2013, s. 55–56, 60.) Myös Ule ja

Kuhar (2008, s. 173) totesivat tutkiessaan slovenialaisia nuoria aikuisia, että kaupunkien ulkopuolella asuvat sinkut ja lapsettomat nuoret aikuiset kertoivat useammin selityksenä etteivät olleet löytäneet vielä ”sitä oikeaa” kumppania.

Muissa ryhmissä ei tuotu yhtä vahvasti esille omaa sinkkuutta syyksi lastenhankinnan siirtämiseen. Vaikka haastateltava ei välttämättä itse ollut sinkku, kertoivat haastateltavat silti mahdollisiksi syiksi sinkkuuden tai vapaat parisuhteet. Sinkkuus nähtiin myös luonnollisemmaksi ja hyväksytyimmäksi ilmiöksi kuin aiempina vuosina tai vuosikymmeninä. Sinkkuna eläminen nähtiin myös sellaiseksi asiaksi, minkä jotkut tietoisesti valitsevat, koska he eivät halua parisuhdetta. Ule ja Kuhar (2008, s. 166) toteavatkin, että usein nuoret aikuiset pohtivat lastenhankintaa valintana sinkkuuden ja perhe-elämän etuuksien välillä.

6.2 Taloutteen vaikuttavat tekijät

Kuten edellisessä luvussa totesin, on sopivalla puolisolalla merkitystä lastenhankinnan siirtoon. Sen lisäksi vuoden 2015 Perhebarometrissa lapsettomat nuoret aikuiset 20–34-vuotiaat ajattelivat taloudellisen tilanteen, opiskelujen keskeneräisyyden, työhön tai asumiseen liittyvien asioiden vaikuttavan lastenhankinnan siirtoon. Kyseisiä syitä piti hyvin tärkeinä lähes joka neljäs nuori aikuinen. (Miettinen 2015, s. 54.) Ilmiö ei näytä kadonneen. Pro gradu -tutkielmani kaikissa neljässä ryhmähaastattelussa puhuttiin taloudesta sekä sen merkityksestä lastenhankintaan. Taloutteen vaikuttavina keskeisinä tekijöinä aineistossa nousi esille oma tai puolison opiskelu ja epävarmuus töistä kuten 30-vuotias Sanna kertoo:

mun puolisolalla tosiaan siis opiskelee vielä, ja tota, niinku, suhteellisen stressaantuneena tällä hetkellä varsinkin, niin tuota niinku kokee että ei oo niinku taloudellisesti ja muutenkaan siis mahdollista kun toinen ei ole vielä työelämässä mutta kuin kesäisin ja –pyhinä - -

Eli lastenhankintaa haluttiin siirtää, jos puoliso vielä opiskeli, ja siten myös talodellinen tilanne oli heikompi. Kuten aiemmin olen tuonut esille, saivat myös Regushevskaya ja kumppanit samankaltaisia tuloksia siitä, että nuorilla aikuisilla oma tai puolison opiskelu ovat tärkeä syy lastenhankinnan siirtoon. Tutkimuksessa nostettiin myös esille, miten suomalaisille nuorille aikuisille uralla kehittyminen näyttäisi olevan tärkeämpää kuin virolaisille tai venäläisille. (Regushevskaya ym., 2013, s. 134–136.) Van Bavel (2010, s. 439–440) on myös tutkinut, miten koulutusalan valinta voi olla yhteydessä lastenhankinnan lykkäämiseen.

Millsin ja kumppaneiden (2011, s. 852) mukaan myös korkeampi koulutus voi vaikuttaa lastenhankinnan siirtoon. Syynä siihen on esimerkiksi se, että opiskelijan ja äidin roolissa voi olla hankalaa olla yhtä aikaa. Molemmat roolit vievät paljon aikaa, minkä takia niiden toteuttaminen samaan aikaan on haastavaa. Mills ja kumppanit toteavat, että korkeammin koulutetuilla myös talous vaikuttaa lastenhankinnan lykkäämiseen. Sitä saatetaan siirtää siihen asti, kunnes ikään kuin lapsen ansaitsee, eli kun esimerkiksi tulot lisääntyvät.

Toisaalta, hollantilaisessa tutkimuksessa havaittiin, että joidenkin korkeakoulutettujen vanhempien mielestä uralla tai opiskelulla ei ollut mitään vaikutusta heidän päätökseensä lastenhankinnasta. Siihen tosin voi vaikuttaa myös se, etteivät he alkaneet pohtia lastensaantia vakavasti kuin vasta valmistumisen ja muutaman työvuoden jälkeen. Siksi joillekin korkeakoulutetuille lastenhankinnan lykkääminen voi olla itsestäänselvyys siihen asti, kunnes on ura. Tutkimuksen mukaan jotkut saattavat tietoisesti lykätä lastenhankintaa opiskelun vuoksi, kun taas osa ei vielä edes ajattele lastenhankintaa opiskelun aikana. (Rijken & Knijn, 2009 s. 794.)

Myös tutkittaessa korkeakoulutettuja saksalaisia naisia havaittiin samankaltainen tulos. Naiset totesivat, että taloudellisilla tekijöillä on vain vähän painoarvoa päätettäessä lastenhankinnasta. Kuitenkin tutkimukseen osallistuneet naiset olivat yhtä mieltä siitä, että lapsensaanti vähentää urakehitykseen käytettävää aikaa kuin myös mahdollisuuksia uralla. Edellä mainitut ilmaukset liittyivät myös kaikista todennäköisemmin lastensaantiin liittyviin haittoihin. (Kemkes-Grottenthaler, 2003, s. 217.)

Budds, Locke ja Burr (2016, s. 11) toteavat, että ensimmäisen lapsen hankintaa yli 35-vuotiaiksi siirtäneiden äitien mielestä lykkäämisen aiheutti enemmänkin elämän olosuhteet kuin elämänvalinnat. Esimerkiksi ennen lastensaantia haluttiin vakaa ja turvallinen taloudellinen tilanne. Tutkimuksessa äidit nostivat myös esille asioita, joiden tulisi olla kunnossa, jotta lapsia voisi hankkia. Heidän kohdallaan tiettyjen lastenhankinnan ehtojen (esimerkiksi taloudellinen varmuus) täyttäminen siirsi lastenhankintaa myöhemmälle iälle. Eli lastenhankinnan mahdollistajasta tuli ennen sen täyttymistä lastenhankinnan estäjä (ks. luku 7.)

Pro gradu -tutkielmani aineistossa korkeakoulutetut naiset pohtivat lastenhankintaa myös siitä näkökulmasta, milloin töistä voisi jäädä äitiyslomalle. Korkeakoulutetut naiset ajattelivat, etteivät he haluaisi lapsia heti, kun he saavat vakituisen viran. Kuten alla olevassa esimerkissä

30-vuotias Sanna kuvaa, hän haluaa olla vastuullinen työntekijä, mihin hänen mielestään ei kuulu heti äitiyslomalle jääminen.

- - ku mä oon - ensimmäistä vuotta vakituisena, niin - - se ois vähän semmonen että olenkohan mä kuukautta töissä ja "hei lähen mammalomalle" (nauraen) ni on vähän semmonen, et sitä kokee vastuuta koska mulla on omasta mielestäni hyvä työyhteisö, johon mä niinku haluan osallistua ja jota mä haluan rakentaa, et sit se on vähän semmonen - - strereotypia et - kolmekymppinen nainen tulee ja saa viran ja on - puolen vuen päästä mammalomalla ja on siellä vähintään neljä viis vuotta, niin tuota, se_ei oo musta vaan silleen reilua.

Kuitenkaan kaikki eivät olleet täysin samaa mieltä äitiyslomalle jäämisestä, vaan joidenkin mielestä joka tapauksessa jossain vaiheessa on jäätävä äitiyslomalle, vaikka virassa olisi ollut lyhyemmän aikaa. Myös korkeakoulutettujen miesten keskuudessa työn nähtiin vaikuttavan lastenhankinnan siirtoon. Kuten 24-vuotias Tuukka tai Tomi kuvaa:

- - omalla alalla varsinki oikeesti se, tosi iso syy miks niinku, miks se lastentekoikä, tota painuu sinne yli kolmenkympin et just kaksviis kakskuus kaksseittämän valmistutaan niin sit, jos sä tonne vaikka //vaativaan oman alan työpaikkaan// meet niin kyl se väkisin aika lail se ekat viis vuotta - - aika lail sitä kellon ympäri painetaan eli, eipä siinä nyt, tuu mietittyä varmaan että, mihin se lapsi taas mahtuis täs arjes et

Miesten keskuudessa lastenhankinnan ei nähty varsinaisesti riskeeraavan koko uraa, mutta kuitenkin mahdollisesti hidastavan nousukiittoa uralla. Koska kyseinen hetki koettiin tärkeäksi ajaksi nuoruudessa, ei lastenhankintaa nähty siihen tilanteeseen realistisena vaihtoehtona. Vuoden 2015 Perhebarometrissa todetaan, että ammatissa ja uralla etenemisen syyt olivat korostuivat enemmän nuorilla naisilla kuin miehillä (Miettinen, 2015, s. 54–55.) Pro gradu -tutkielmani aineistossa kuitenkin korkeakoulutetut miehet pohtivat vähintään yhtä paljon kuin naiset oman uransa kannalta lastenhankintaa.

6.3 Muut merkittävät asiat ja elämäntyö

Aiemmissa Perhebarometreissa on yhtenä vaihtoehtona lastenhankinnan siirtämiseen tarjottu ”muita kiinnostavia asioita” (ks. Miettinen 2015). Pro gradu -tutkielmani aineistossa lähes kaikissa ryhmähaastatteluisa (3/4) kysyttiin, mitä ovat muut syyt lastenhankinnan

siirtämiseen. Vain yhdessä fokusryhmähaastattelussa asiaa ei kysytty suoraan, mutta sitä pohdittiin muiden aiheiden lomassa. Tässä luvussa käsittelen ”muuta kiinnostavia asioita” mutta myös aiheita, joilla oli merkitystä haastateltavien lastenhankinnan siirtoon. Asia ei aina ollut varsinainen kiinnostuksen kohde, mutta silti se saattoi merkityksellään vaikuttaa lastensaannin lykkääntymiseen.

Kuten jo olen tuonut luvussa 3.3 esille, ovat muut kiinnostuksen kohteet sekä elämäntyylistä luopuminen yhä tärkeämpi syy lastenhankinnan lykkäämiseen. Mitä sitten olivat ”muut kiinnostuksen kohteet” pro gradu -tutkielmani haastateltaville? He nostivat esille erityisesti matkustelun ja siihen liittyvät ”reppureissaamisen”. Osalle matkustelu oli erittäin tärkeää ja lastenhankintaa pohdittiin sen kautta, missä maissa pitää käydä ennen lastensaantia. 30-vuotias Sanna ja 28-vuotias Sari pohtivat alla olevassa esimerkissä, miten matkustelu ja lastenhankinta liittyvät toisiinsa.

Sanna: - - kyllä meillä niinku keskusteluissa on monesti semmonen että jos me puhutaan matkahaaveista nii sit siinä niinku, käyään niinku se lapsikeskustelu samalla, et - - sillaa että "no nyt me voidaan vielä mennä ku meillei oo lapsia. ja niinku että ollaanko me nyt käyty siellä ja täällä missä me halutaan käydä ennen kun meillä on lapsia"

Sari: joo - kaikki paikat jotka haluan nähdä ennen kun niitä lapsia että odotas että "mä haluaisin kyllä käydä vielä siellä ja siellä ja siellä ja se olis hirveän paljon helpompaa jos ei ois lapsia että milläs aikataululla ruvettais järjestään matkaa"

Lastenhankintaa pohdittiin ikään kuin matkustelun avulla. Korkeakoulutetuille naisille oli tärkeää ehtiä matkustelemaan ennen lastensaantia, mikä mahdollisesti lykkäsi lastenhankintaa. Matkustelu siis nähtiin tärkeäksi ja elämään kuuluvaksi asiaksi, jota haluttiin tehdä nuoruudessa ja kumppanin kanssa kahdestaan. Kuitenkin myöhemmin esimerkkitapausten keskustelussa pohdittiin sitä, että lastenkin kanssa voi matkustaa – niin ainakin muutamat tuttavat olivat tehneet. Samalla silti todettiin, että itsensä kehittämistarkoituksiin tai ”reppureissaamiseen” liittyvää matkustelua ei voi lasten kanssa toteuttaa.

Korkeakoulutettujen nuorten aikuisten keskuudessa pohdittiin paljon myös omaan elämäntilanteeseen tai pikemminkin elämäntyyliin liittyviä asioita, jotka lykkäsivät lastenhankintaa. Esimerkiksi niin miesten kuin naistenkin keskuudessa ei haluttu vielä luopua vapaudesta. Nuoret aikuiset halusivat olla vapaita ottamaan äkkilähdön Thaimaahan tai käymään kavereiden kanssa ”yksillä”. Ylipäänsä tärkeää oli se, että on mahdollista tehdä

asioita, vaikka tekeminen olisikin kotona tapahtuvaa, kuten 22-vuotias Timo toteaa: ”ja vaikka ihan vaikka koneella istuminenki että (kaikki nauravat) istut koneella ja, koko päivän vaikka, pelaillet - - ei se oo mahollista sitte ennää, ko on lapsi - -” Myös Ulen ja Kuharin (2008, s. 166) tutkimuksessa todettiin, että nuorille aikuisille vapaus vastuista ja itsenäisyys olivat suurimpia etuja sinkku-elämässä tai lapsettomassa elämässä. Edut toimivat heille myös tärkeinä elämänlaatuun vaikuttavina asioina.

Pro gradu -tutkielmassani nuoret aikuiset kuvasivat yleisesti ottaen elämäntyyliä huolettomaksi elämäksi, joka toimii ikään kuin vastakohtana lapsiperheen elämälle, joka nähtiin suunnitelmalliseksi ja toisesta ihmisestä vastuun kantamiseksi (ks. luku 6.4). Vapaassa elämäntyyliässä puolestaan on mahdollista tehdä mitä tahtoo, milloin tahtoo. Omaa elämää pystyy siis itse johtamaan, jonka 33-vuotias Timo toteaa olevan: ”niin paljon - hyväksytympää ja luonnollisempaa ku se on ehkä vielä, joitain aikoja takaperin ollu - -”.

Edellä mainittujen ”muiden syiden” lisäksi aineistoista nousi erilaisia yksittäisiä syitä, jotka olivat merkittäviä ja ne siirsivät haastateltavan elämässä lastensaantia. Muut ryhmässä olevat usein myöntelivät tai ymmärsivät henkilöä, joka mainitsi syyn, mutta eivät jakaneet omia ajatuksiaan aiheesta. Pro gradu -tutkielmassani esimerkiksi oma harrastus näyttäytyi yhtenä muuna merkkittävänä syynä lastenhankinnan siirtoon, vaikka vain muutama nosti sen esille. Harrastusta haluttiin jatkaa lastenhankinnan jälkeenkin, ja pohdintaa aiheutti raskauden tai lapsensaannin aiheuttama mahdollinen tauko – sekä sen kesto. Muita harvinaisempia merkittäviä syitä lastenhankinnan lykkäämisen oli oma krooninen sairaus sekä kumppanin lapsi.

Muutamat haastateltavat nostivat esille tietyn tunteen tai mielentilan odotuksen lastenhankintaa siirtävänä tekijänä. Esimerkiksi 24-vuotias Tuukka pohtii, odottaako hän vain jotain mielentilaa, jotta tietää haluavansa lapsen.

Ehkä sitä vaan odottaa että tulis joku semmonen niinku mielentila että nyt, nyt haluaa sen lapsen. mä en oo miettiny sitä oikeesti pitkälle, ehkä se on tällä hetkellä, semmonen oletus et se tulee vaan sitte jossain vaiheessa

Myös 24-vuotias Tomi havaitsee odottavansa jotain, joka lopulta ikään kuin varmistaisi lastenhankinnan ajankohdan.

- - just tähän hetkeen ei näkis millään sitä että, pystyis hankkiin lasta, et nyt on, tärkein momentummi mun nuoruudessa ja, sit, sen jälkeen kun ollaan jossain tietyssä paikassa

niin ehkä sitte. täs tullaan taas siihen että mä odotan edelleen et sitä, valo syttyy jossain vaiheessa naurahduksia

Alla olevassa siteerauksessa 31-vuotias Kiia kertoo, miten hän on aiemmin kertonut lapsettomuutensa syyksi vauvakuumeen puutteen.

- - sillon aikasemmin mä sanoin aina kun joku kysy et mikset sä halua lapsia ni mä sanoin aina et emmä oo koskaan kokenu vauvakuumetta mä en tiedä minkälaista se on, mä en vielääkään kyl tiedä minkälaista se on suoraan sanottuna mutta - se ajatus siihen niinku muuttunut sinne avoimempaan suuntaan - -

Vauvakuumeettomuus ei kuitenkaan ollut yleinen syy lastenhankinnan siirtoon, tai ainakaan muissa aineiston keskusteluissa sitä ei nostettu esille. Vielä vuoden 2002 Perhebarometrissa oma tai puolison vauvakuumeettomuus oli jopa kolmanneksi yleisin syy siirtää lastenhankintaa alle 30-vuotiailla (Paajanen, 2002, s. 48). Kuitenkaan tässä aineistossa, vauvakuumeettomuus ei näyttäytynyt kovinkaan merkittävänä syynä siirtää lastenhankintaa.

6.4 Negatiiviset mielikuvat lapsiperheen arjesta

Jo analyysin alkuvaiheessa aloin kiinnittää huomiota siihen, että haastateltavat puhuivat paljon lapsiperhearjesta, vaikka heistä vain yhdellä oli varsinaisesti kokemusta aiheesta (ks. luku 4.4). Silti kaikilla nuorilla aikuisilla oli mielikuvia ja mielipiteitä lapsiperhearjesta, mitkä myös pelottivat. Lehtonen ja Pekkola (2015, s. 48) toteavatkin tutkimuksessaan: *”Tulosten perusteella näyttää siltä, että lapsiin ja lapsien hankintaan liittyy vääriä uskomuksia, jotka eivät realisoidu lapsiperheiden arjessa.”*

Negatiivisissa mielikuvissa lapsiperhearjen nähtiin olevan hyvin aikataulutettua ja kiireistä, minkä seurauksena etenkin lapsen ensimmäisinä vuosina ei ole aikaa omille asioille. Mielikuvia leimasi yleensä myös unenpuute, joka johtaa vanhempien väsymykseen. Kokemukset niin lähipiiristä kuin kadulla vastaantulevista vanhemmista vahvisivat nuorten aikuisten mielikuvia. Lastenhankinnan ajateltiin olevan hyvin iso elämänmuutos, joka tarkoittaa monista asioista luopumista. Alla olevassa esimerkissä 24-vuotiaat Tuukka ja Tomi sekä 33-vuotias Timo pohtivat lastenhankinnan tuomaa elämänmuutosta.

Haastattelija: Voiks olla omaa elämää sen jälkeen kun on tullut vanhemmaks?

Tuukka tai Tomi: on

Tuukka tai Tomi: pakko voida olla

Tuukka tai Tomi: mutta ehkä niinku ne ensimmäiset vuodet varsinki, niin sitte, sit varmaan mennään aika sen lapsen ehdoilla (-)

Timo: nii, mä en oikeen osaa silleen vastata et voiko, varmaan voi olla mut sit taas jos mä niinku ajattelen, - niitä tuttavii ynnä ystäviä joilla on lapsia niin ei ne nyt ihan älyttömästi tunnu sitä semmosta omaa elämää (nauru peittää puheen) - - et kyl kai se mahollista ihan on ja pitääki olla (tauko) mut, vähemmän, ku ilman lapsia, (muut myöntelevät) totta kai jos, jos ottaa elämänsä sellasen, uuden vastuun niin, sois siihen käyttävän niinku aikaaki, jonkun osan elämästään

Myös saksalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että korkeakoulutettuja naisia huoletti erityisesti lastenhankinnan myötä vähentyvä aika ja suhde puolisoon (Kemkes- Grottenthaler, 2003, s. 217). Pro gradu -tutkielmani nuorten aikuisten mielestä omaa elämää pitäisi olla myös lastenhankinnan jälkeen, mutta väitteen toteutumisesta ei olla varmoja. Alla olevassa esimerkissä pohditaankin, miten tilannetta tai päätöstä helpottaisi, jos tietäisi etukäteen, millainen lapsi on.

Kaisa: mut siis esimerkiks se meidän se toinen tuota työntekijä joka on nyt perhevapail sehän oli silleen et joo et en oo nukkunu tosiaan nyt yli vuoteen, (Krista: joo) että niinku kokonaisii yöunii

Kiia: ei helvetti ihan hirveetä

Krista: joo, mut (naurua ja epäselviä sanoja)

Kiia: joo ei se oo helppoo, ku ei sitä koskaan tiiä mikä sieltä sitte tulee

Krista: jos vois päättää et se ei (tulis) sielt tulis just joku tollanen nii ehkä se ois - helpompaa (muut myötäilevät)

Australialaisessa tutkimuksessa havaittiin, että monilla lastenhankintaa lykkäävillä naisilla oli erittäin idealistisia ja traditionaalisia mielikuvia siitä, millainen äidin pitäisi olla. Äiti esimerkiksi nähtiin sellaiseksi, joka on aina lasten saatavilla. Lisäksi naiset ajattelivat, että äidin pitäisi olla kotona lasten kanssa, vaikka ajatus suorastaan kauhistutti heitä. (Maher & Saugeres, 2007, s. 11–12.)

Melko harvoissa tutkimuksissa puhutaan suoranaisesti vanhemmuuden mielikuvista. Sen sijaan aihetta usein lähestytään vanhemmuuden asenteiden kautta. Esimerkiksi Van Bavel (2010, s. 447–448) havaitsi, että Euroopassa on eroavaisuuksia asenteissa vanhemmuutta

kohtaan. Hänen mukaansa Skandinavian maissa asenteet ovat enemmän edistyksellisiä kun taas Pohjois- ja Etelä-Euroopan maat ovat konservatiivisempia. Sen lisäksi hän toteaa, että koulutusala voi vaikuttaa asenteisiin vanhemmuutta kohtaan. Van Bavelin mukaan esimerkiksi jos henkilö työskentelee tai hänellä on tutkinto esimerkiksi humanistiselta alalta tai kasvatusalalta, on hänen asenteensa vanhemmuuteen usein vähemmän traditionaalinen kuin esimerkiksi luonnontieteilijöillä tai palvelualalla työskentelevillä. Van Bavelin mukaan erityisesti henkilöillä, joilla ei ole tutkintoa tai heillä on jokin yleinen tutkinto, on useammin hyvinkin konservatiivisia tai stereotyyppisiä asenteita vanhemmuuteen liittyen. (Van Bavel, 2010, s. 447–448.)

Korkeakoulutettujen naisten keskuudessa myös pohdittiin, ovatko negatiiviset mielikuvat kovinkaan realistisia vai kiinnittykö niihin vain oma huomio. Kuitenkin keskusteluissa todettiin, että mediassa on alettu puhua enemmän lapsiperhearjesta. Esimerkiksi molemmissa korkeakoulutettujen naisten keskusteluissa viitattiin Ylellä näytettyyn sarjaan nimeltä ”Marja Hintikka Live”. Yle Areena -internetsivuilla sarjaa kuvataan seuraavasti:

Marja Hintikka Live - kääntää ruuhkavuosien nurjat puolet ja kiristävät saumat esiin. Keskustelua, hyötytietoa ja viihdettä pikkulapsiperheiden arjesta, parisuhteesta ja selviytymisestä. Et ole yksin! Ihana. Kamala. Suora. (Yle Areena, 9.11.2017).

Vaikka ohjelma haluaa herättää keskustelua ja lisätä tietoa, on sillä saavutettu myös nuorten, lapsettomien naisten huomio. Aineisto antaa viitteitä siitä, että osaltaan ylipäänsä media, ja sieltä nousevat kuvaukset lapsiperheen arjesta vaikuttavat tai tukevat nuorten aikuisten mielikuvia.

Kun korkeakoulutetut nuoret aikuiset toivat esille negatiivisia mielikuvia lapsiperheiden arjesta, he usein samalla kertoivat, miten lastenhankinnan positiivisista puolista ei Suomessa puhuta tai puhutaan selvästi vähemmän kuin negatiivisista puolista. Negatiivisista mielikuvista puhuttiin myös median uhkakuvina, jotka joillekin aiheuttivat epäröintiä ja pelkoa. Uhkakuvia myös vahvisti lähipiirissä nähty väsymys lapsiperheen arjesta. Kuitenkaan kaikki eivät kokeneet negatiivisten mielikuvien suoraan vaikuttavan. Silti oli yllättävää, että jokaisessa neljässä keskustelussa puhuttiin tai tuotiin esille negatiivisia mielikuvia – vaikka aiheena ei aina ollut lastenhankinnan siirtäminen.

7 Pohdinta

7.1 Yhteenvetoa tuloksista ja niiden pohdintaa

Edellä olen kertonut, millaisia näkemyksiä korkeakoulutetuilla suomalaisilla nuorilla aikuisilla on lastenhankinnasta. Olen avannut heidän näkemyksiään niin sen mahdollistavista tekijöistä kuin myös syistä siirtää lastensaantia. Tutkimusta tehdessä oli hieman yllättävää, että korkeakoulutetut nuoret aikuiset, erityisesti naiset, myös tiesivät paljon lapsiin ja heidän kasvatukseensa liittyvistä asioista. Puhetta syntyi niin sormiruokailusta kuin kasvatuksen trendeistä. Kuitenkin pro gradu -tutkielmassani jouduin rajaamaan kiinnostukseni koskemaan vain lastenhankintaan liittyviä näkemyksiä ja esimerkiksi keskustelut lasten kasvatuksesta jäivät rajauksen ulkopuolelle.

Lainiala (2012, s. 12) toteaa, että jos ihminen voi valita hankkiiko hän lapsia vai ei, joutuu hän tekemään asiasta päätöksen, koska samanaikaisesti hän ei voi toteuttaa lapsettomuutta ja lastenhankintaa. Sen seurauksena ihminen joutuu pohtimaan lastensaannin ja lapsettomuuden hyviä ja huonoja puolia, minkä perusteella hän tekee valinnan. (Lainiala, 2012, s. 12.) Myös pro gradu -tutkielmani aineistossa näkyi korkeakoulutettujen nuorten aikuisten pohdinta niin lastenhankinnan hyvistä puolista kuin myös negatiivisista.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni ”Millaiset tekijät mahdollistavat lastenhankinnan?” vastattiin melko samanlaisia asioita. Yllättävänä ja keskustelua herättävänä lastenhankinnan mahdollistajana, tai jopa ohjaavana tekijänä, nousivat esille sosiaaliset normit. Korkeakoulutetut nuoret aikuiset kertoivat, miten heiltä odotettiin lastenhankintaa – vaikka he eivät erityisemmin nimenneet, kuka tai ketkä lastenhankintaa heiltä odottivat. Moni haastateltava totesi, etteivät ainakaan omat vanhemmat erityisesti painostaneet lastenhankintaan.

Sen lisäksi nuorten aikuisten lastenhankintaa mahdollisti elämäntilanteen sopivuus ja vakaus, johon vaikuttivat keskeisesti niin puolison sopivuus kuin ulkoiset olosuhteet. Lisäksi lapsen nähtiin täydentävän elämää esimerkiksi tuomalla iloa ja mielihyvää tai lisäämällä omaa henkistä kasvua. Ulkoisten olosuhteiden merkitys lastenhankinnan mahdollistajana, vahvisti näkemystäni siitä, että lastensaantia halutaan pohtia etukäteen ja mahdollistaa se erilaisin toimin, kuten valmistumalla korkeakoulusta. Ajattelen, että mahdollisesti erilaiset etukäteisvalmistelut voivat toimia myös pelkojen ja uhkakuvien vähentäjänä. Vaikka

yllättäviltä tilanteilta ei voi välttyä, voi niiden sietäminen olla helpompaa, jos on etukäteen valmistautunut muutokseen.

Toisena tutkimuskysymyksenäni oli ”Miksi suomalaiset nuoret aikuiset siirtävät lastenhankintaa?” Vaikka nuoret aikuiset toivat esille paljon tekijöitä, jotka mahdollistavat lastenhankinnan, kertoivat he silti enemmän syistä siirtää lastenhankintaa. Kuten aiemmin (ks. luku 6) totesin, saattoi siihen vaikuttaa se, että lastenhankinnan siirtämisen syitä kysyttiin useammin suoraan kuin lastenhankinnan mahdollistavia tekijöitä tai ylipäänsä syitä lastenhankintaan. Lykkäämisen syyt olivat hyvin samankaltaisia jokaisessa ryhmässä, vaikka osa tutkimukseen osallistuneista toi esille henkilökohtaisiakin syitä. Yksi keskeisimmistä lastenhankintaa siirtävistä tekijöistä oli parisuhde, joka vaikutti kahdella tapaa: joko se oli liian uusi tai sitten sitä ei ollut ollenkaan. Sen lisäksi lastenhankinnan siirtämiseen vaikuttivat talouteen liittyvät tekijät, muut kiinnostavat asiat sekä negatiiviset mielikuvat lapsiperheen arjesta.

Tuloksissa myös ilmeni, että sama asia saattaa toimia niin lastenhankinnan mahdollistajana tai jos se ei toteudu, niin lastensaantia siirtävänä tekijänä. Esimerkiksi lastenhankinnan mahdollistajaksi nähtiin sopiva puoliso, joten jos puoliso ei ollut sopiva tai sitä ei ollut ollenkaan, nimettiin se usein lastenhankintaa siirtäväksi tekijäksi. Myös esimerkiksi talouteen liittyvät tekijät näyttäytyivät samalla tavalla; lapsia haluttiin hankkia vasta silloin kun talous on vakaa. Jos talous ei ollut vakaa, ajatteli osa nuorista aikuista siirtää lastenhankintaa.

Ruotsalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että ruotsalaisilla korkeakoulutetuilla nuorilla aikuisilla on monia kilpailevia prioriteetteja elämän suunnitteluun ja tavoitteisiin. Pohdinta lastenhankinnasta tai sen ajoittamisesta on vain yksi osa sitä. (Eriksson, Larsson, Skog Svanberg & Tydén, 2013, s. 127.) Pro gradu -tutkielmassani sama ilmiö näkyi siten, että hyvin harvalla oli selkeä haave saada lapsia. Yleisempää olivat toteamukset siitä, että lapsia kyllä haluaa mutta myös monia muita asioita elämässä. Nuoret aikuiset pohtivatkin, milloin lastenhankinta menee elämän muiden tavoitteiden edelle – vai meneekö se milloinkaan?

Myös Rotkirch ja kumppanit (2017, s. 79) toteavat tarkastellessaan koko Perhebarometri -aineistoa, että erityisesti korkeakoulutetuilla esiintyi vähemmän vahvaa kaipuuta saada lapsia. Tutkimuksessa myös todetaan, että useammin selvät toiveet lastenhankinnasta esiintyivät matalammin kouluttautuneilla sekä hoitoalalla opiskelevilla. (Rotkirch ym., 2017, s. 79–80.) Toisin sanoen juuri heillä, jotka eivät kuuluneet pro gradu -tutkielmani aineistooni.

Tutkielmani tulokset ovat muutoinkin hyvin samankaltaisia vuoden 2017 Perhebarometrin kanssa, jossa tarkasteltiin korkeakoulutettujen lisäksi myös alemmin kouluttautuneiden nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. Esimerkiksi myös Perhebarometrissa havaittiin, että koulutustaustasta ja sukupuolesta riippumatta ennen lastenhankintaa nuoret aikuiset halusivat vakaan elämäntilanteen. Sen lisäksi nuoret aikuiset halusivat toimivan parisuhteen sekä kokea olevansa tarpeeksi kypsiä lastenhankintaan. Lastenhankintaan ryhtyvät tulisi olla myös valmistunut ja töitä tehnyt muutaman vuoden ajan. (Rotkirch ym., 2017, s. 70.)

Myös lastenhankinnan lykkäämisen syyt olivat samankaltaiset koko Perhebarometri -aineistossa, ei vain korkeakoulutetuilla. Perhebarometrin mukaan lastensaantia lykkäävät niin elämäntyylisiin liittyvät asiat, kuten matkustaminen, mutta myös elämänkulkuun ja elämän merkitykseen kuuluvat ilmiöt. Elämänkulkuun liittyvinä asioina mainittiin esimerkiksi haaveita urasta. Puolestaan elämän merkitykseen liittyviin ilmiöihin kuului esimerkiksi vapaus. (Rotkirch ym., 2017, s. 74–83.) Joten myös lastenhankinnan lykkäämisen syyt vuoden 2017 Perhebarometrissa tukevat omia tulkintojani korkeakoulutettujen nuorten aikuisten näkemyksistä.

Johdannossa totesin, että lastenhankinnasta puhutaan, mutta se myös puhututtaa. Tutkimusprosessin aikana olen huomannut, miten omat näkemykseni ja tietämykseni aiheesta ovat muuttuneet. Tutkielman tulosten tuottama hämmennys ja monet kysymykset ovat muuttuneet ymmärrykseksi ja suorastaan avanneet silmiäni huomaamaan jotain sellaista, mitä en ole aiemmin nähnyt. Hämmennystä aiheutti esimerkiksi saman syyn toimiminen niin lastenhankinnan mahdollistajana kuin myös siirtäjänä. Tutkielman loppumetreillä aloin ymmärtää, mistä voisi olla kyse. Ehkäpä yleistettävien syiden mukaan kyse on enemmänkin erilaisista ihmisistä, heidän persoonistaan sekä lähtökohdistaan.

Vaikka rajasin aineistoni taustamuuttujat mahdollisimman vähäisiksi, ei aineistoa silti voi sanoa täysin homogeeniseksi. Haastateltavat edustavat niin miesten kuin naisten näkemyksiä, sekä he ovat hieman eri ikäisiä. Sen lisäksi aineistossa vain osa haastateltavista kertoo sisarusuhteistaan tai kokemuksistaan lapsista. Kuitenkaan aineisto ei kerro tarkasti, miten paljon haastateltavilla on kokemuksia lapsista. Varhaiskasvattajana ajattelen, että esimerkiksi työn kautta tullut kokemukseni lapsista sekä heidän kasvatuksestaan, opetuksestaan ja hoidostaan on myös vaikuttanut näkemyksiini lapsista ja siten vaikuttanut ajatuksiini lastenhankinnasta.

Joka tapauksessa on huomioitava, että vaikka pro gradu -tutkielmani aineiston nuoret aikuiset eivät ole täysin homogeeninen ryhmä, kuuluvat he 1980–1990-lukujen aikana syntyneisiin. Sukupolveen saatetaan viitata esimerkiksi käyttämällä nimitystä Y-sukupolvi (Sarpila, 2012, s. 17; Yle uutiset, 23.4.2012.) Eli kuten olen aiemmin tuonut esille tutkielmani yhteneväisyyksiä valtakunnallisen vuoden 2017 Perhebarometrin kanssa, on mahdollista, että tulokset edustavat laajemminkin tietyn sukupolven näkemystä lastenhankinnasta.

Tulkintoja aineistosta tehdessäni sekä myös sen jälkeen jäin pohtimaan, miksi nuoret aikuiset kertoivat hyvin vähän arvoistaan ja esimerkiksi uskonnollisuuden vaikutuksesta lastenhankintaan. Kuten ole luvussa 5.2.3 tuonut esille, on esimerkiksi vuosituhannen alun Perhebarometriin mukaan uskonnollisuudella ollut selvästi merkitystä lastenhankintaan (ks. Paajanen 2002, 2005). Toisaalta kuten nostin esille Smithsonin (2008, s. 361) toteamuksen ryhmähaastattelujen ongelmallisuudesta (ks. luku 4.4), eivät ihmiset välttämättä halua kertoa henkilökohtaisia näkemyksiään eri ilmiöistä, vaan keskustelut voivat jäädä yleiselle tasolle. Ajattelen, että joiltain osin ilmiö saattaa näkyä myös pro gradu -tutkielmani ryhmähaastatteluissa, erityisesti korkeakoulutettujen miesten kohdalla.

Joka tapauksessa ajattelen, että tulokset eivät ole yleistettävissä koskemaan esimerkiksi kaiken ikäisiä suomalaisia korkeakoulutettuja. Tutkielmassani ei myös huomioida kovinkaan vahvasti alueellisuuden merkitystä nuorten aikuisten näkemyksissä. Ajattelen, että tutkimuksen aineiston tulisi olla vielä laajempi, jotta tulokset voisi yleistää koskemaan kaikkia suomalaisia tietyn ikäisiä korkeakoulutettuja. Toisaalta, vuoden 2017 Perhebarometrin tulkintojen samankaltaisuus antaa viitteitä siitä, että pro gradu -tutkielmassani olen oikeilla jäljillä. Seuraavissa luvuissa kerronkin tarkemmin tutkielmani luotettavuudesta sekä eettisyydestä ja miten aihetta tulisi jatkossa tutkia, jotta laajat yleistyksiset olisivat mahdollisia.

7.2 Luotettavuuden ja eettisyyden arviointia

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusta arvioidaan usein sen luotettavuuden avulla. Kuten jo tutkimuksen metodologiaa kuvaavassa luvussa (ks. luku 4) toin esille, on tutkija tutkimuksensa keskeisin väline. Siten myös tutkijasta ja hänen tutkimusprosessistaan muodostuu yksi luotettavuuden kriteereistä ja arvioinnin kohteista. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 210)

Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 160, 163–164) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida erilaisin tavoin, kuten esimerkiksi validiteetin ja reliabiliteetin avulla. Kuitenkin edellä mainittuja käsitteitä on paljon kritisoitu, koska ne on alun perin kehitetty määrällisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin, ja siten ne eivät palvele yhtä hyvin laadullisen tutkimuksen tarpeita. Tuomi ja Sarajärvi ehdottavatkin, että luotettavuudessa voi kiinnittää huomiota tutkimuksen kohteeseen ja tarkoitukseen, omiin sitoumuksiin tutkijana, aineiston keruuseen, tutkimuksen tiedonantajiin ja heitä koskevaan suhteeseen, tutkimuksen keston, aineiston analyysiin, raportointiin ja ennen kaikkea siihen miten tutkimuksen luotettavuutta on arvioitu. Kuitenkaan pelkkä edellä mainitun listauksen toteuttaminen ei riitä, vaan tärkeää on huomioida tutkimuksen koherenttius. Tutkimuksen täytyy olla johdonmukainen ollakseen luotettavaa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 160, 163–164.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan myös kohentaa erilaisin tavoin. Yhtenä tapana tai pikemminkin vaatimuksena on se, että tutkimusprosessiin varataan tarpeeksi aikaa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 165). Tämä näkyy pro gradu -tutkielmassani siten, että olen aloittanut sen työstämisen alkuvuodesta 2017 kysymällä Väestöliitolta mahdollisuutta aineiston käytöstä. Samalla tarkensin myös tutkimusongelmaani, jotta aineisto voi siihen vastata. Tutkimusprosessini ei olekaan ollut pikajuoksu vaan pikemminkin maratooni, joka on vaatinut lukuisia sähköposteja, puhelinsoittoja ja ohjauskeskusteluita – unohtamatta omaa ajattelua ja kirjoittamista.

Toinen tapa lisätä tutkimuksensa luotettavuutta on tehdä tutkimusprosessista julkinen. Siihen kuuluu esimerkiksi se, että tutkija raportoi yksityiskohtaisesti, mitä on tehnyt tai tekee tutkimusprosessissaan. Sen lisäksi tutkimusprosessin julkisuudella tarkoitetaan, että tutkija antaa myös tutkijakollegoidensa arvioida prosessia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 165.) Pro gradu -tutkielmani tekeminen on ollut hyvinkin julkista. Heti alkuun selvitin esimerkiksi Väestöliitolle, miksi toivoisin saavani Perhebarometri 2017 -aineiston ja mitä aikoisin sillä tehdä. Olen myös koko prosessin ajan käynyt pro gradu -seminaareissa, jossa työtä esitellään sekä saadaan palautetta. Sen lisäksi olen esittänyt pro gradu -tutkielmani alustavia tuloksia Kasvatustieteen päivillä ennen tutkielman varsinaista julkaisua, jolloin akateemisella yhteisöllä oli laajemmin mahdollisuus arvioida tutkielmani luotettavuutta ja eettisyyttä.

Tutkimuksen teossa on tärkeää huomioida etiikka, koska eettisten näkökulmien pitäisi vaikuttaa myös tutkijan tekemiin ratkaisuihin, kuten esimerkiksi tutkimusaiheen valintaan.

Kun tutkimuskohteena ovat ihmiset, ovat tutkimuksen eettisenä perustana ihmisoikeudet. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 147, 149, 153–155.) Tutkimuseettinen neuvottelukunta puolestaan toteaa, että tutkimus täytyy tehdä hyvien tieteellisten käytäntöjen edellyttämällä tavalla, jotta se voi olla eettisesti hyväksyttävää, luotettavaa ja tulokset uskottavia. Tutkimusetiikan näkökulmasta hyviä tieteellisiä käytäntöjä ovat tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattaminen, eli rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimuksen teossa, tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä niin tutkimuksen kuin tulosten arvioinnissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6–7.)

Pro gradu -tutkielmassani olen noudattanut tiedeyhteisöni, eli erityisesti Oulun yliopiston toimintatapoja tutkimuksen teossa. Olen pyrkinyt kuvaamaan eri tutkimuksen teon vaiheet mahdollisimman huolellisesti ja tarkasti, ja tarvittaessa pyytänyt ohjeistusta pro gradu -tutkielmani ohjaajalta. Tutkielmani tuloksia olen arvioinut läpi koko työn. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012, s. 6–7) myös ohjeistaa hyviksi tieteellisiksi käytännöiksi asianmukaista viittausta toisten tutkijoiden julkaisuihin tai tutkimustyöhön. Hyviin tieteellisiin käytäntöihin kuuluu myös tutkimuksen suunnittelu, toteutus sekä raportointi. Tutkimuksesta tulee myös hankkia tarvittavat luvat sekä sopia aineiston käyttöoikeuksista kaikkien osapuolten hyväksyvällä tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6–7.)

Pro gradu -tutkielmassani olen viitannut Oulun yliopiston Kasvatustieteiden tiedekunnan edellyttämällä tavalla muihin julkaisuihin tai Väestöliiton toimitsijoihin. Ajattelen, että yhtenä keskeisenä haasteena tutkielmani teossa on ollut sopivien lähteiden löytäminen lastenhankintaan liittyen. Kuten olen useasti todennut, ovat suomalaiset tutkimukset aiheesta vähäisiä ja kansainvälisiin tutkimuksiin viitatessa on syytä pohtia, voiko tutkimuksia verrata toisiinsa. Kuitenkin ajattelen, että käyttämäni kansainväliset lähteet ovat tukeneet tulkintojani, vaikka eri valtioissa on esimerkiksi erilaisia näkemyksiä lastenhankinnasta. Sen takia olen myös useissa kohdin viitannut ruotsalaisiin tutkimuksiin. Ajattelen ruotsalaisten näkemysten lastenhankinnasta olevan huomattavasti lähempänä suomalaisia näkemyksiä kuin esimerkiksi eteläeurooppalaiset näkemykset.

Tutkielman teon alkuvaiheessa olen tehnyt tutkimussuunnitelman, jonka olen esittänyt pro gradu -tutkielma seminaarissa sekä tutkielman ohjaajalleni. Lisäksi olen tutkimusprosessin aikana lähettänyt alustavia versioita pro gradu -tutkielmastani ohjaajalleni sekä yhden alustavan version Väestöliitolle kommentoitavaksi. Ryhmähaastatteluiden aikana Väestöliitto on myös sopinut aineiston käytöstä tutkimukseen osallistuneiden kanssa. Sen lisäksi olen

tehnyt Väestöliiton kanssa kirjallisen sopimuksen Perhebarometri 2017 fokusryhmäaineiston käytöstä pro gradu -tutkielmassani.

Pro gradu -tutkielman teon aikana olen myös useasti joutunut pohtimaan, millainen on suhteeni tutkimuksen aiheeseen ja miten se näkyy tutkielmassani. Jo ensimmäisillä kerroilla lukiessani aineistoa huomasin monen haastateltavan kokemukset myös itselleni tutuiksi. Se on luonut omat haasteensa tutkimuksen tekoon, minkä takia olen ollut erityisen tarkkaavainen niin omien näkemysten kuin haastateltavien näkemysten erottelussa. Joka tapauksessa valmiiksi litteroitu aineisto tarjosi myös etäisyyttä minulle – haastateltavien kokemukset olivat edessäni kirjoitetussa muodossa, mikä auttoi erottelemaan minun ja heidän kokemuksiaan.

Toki valmis aineisto asetti rajoituksiakin, esimerkiksi en pystynyt uudestaan kuuntelemaan joitain haastattelukohtia, joissa aineiston litteroijalle oli jäänyt epäselviksi haastateltavien ilmaukset. Pyysin Väestöliitolta epäselvien kohtien uudelleen tarkistusta, mutta silti kyseiset kohdat olivat nauhoitteessa niin epäselviä, ettei puhujaa voinut tunnistaa (Berg, 2018). Joissain kohdin minua olisi myös kiinnostanut kysyä haastateltavalta lisää tai jatkaa aiheesta, mutta haastattelija oli tehnyt toisenlaisen ratkaisun. Olisin esimerkiksi ollut enemmän kiinnostunut syistä siihen, miksi lapsia hankitaan. Olisin myös halunnut jatkaa keskustelua siitä, mitä olivat ne normit tai perinteet, joista haastateltavat puhuivat. En myöskään aina voinut olla täysin varma, millaista sanatonta kieltä jotkin keskustelujen aiheet herättivät. Vaikka valmis aineisto aiheutti omia rajoituksiaan, ovat silti tutkielmani tulokset varsin yhteneväisiä Väestöliiton vuoden 2017 Perhebarometrin kanssa. Eroavaisuuksia selittänee esimerkiksi Väestöliiton Perhebarometrin suurempi otanta ja sen myötä myös nuorten aikuisten erilaiset koulutustaustat.

7.3 Perhetutkimusta jatkossakin

Pro gradu -tutkielmani on yksi katsaus suomalaisten korkeakoulutettujen nuorten aikuisten elämään ja ajatuksiin. Yksi tutkielma ei ole vielä riittävästi aiheesta. Ajattelen, että suomalaisessa lastenhankintaan liittyvässä tutkimuksessa on vasta aloitettu sisällysluettelon rakentaminen. Jonkin verran tutkimuksia löytyy, mutta vielä moni asia on selvittämättä. Esimerkiksi vielä ei ole Suomessa tutkittu, onko nuorilla aikuisilla jokin tietty ”sysäävä” tekijä lastenhankintaan?

Tutkielmassani korkeakoulutetut nuoret aikuiset näyttivät odottavan jotain, mutta kukaan ei kertonut, mikä olisi se lopullinen lastenhankinnan aikaansaava tekijä. Lastenhankinnan päätöksentekoa tulisi siis tutkia lisää, jotta ymmärrys kasvaisi. Tärkeää olisi myös tarkemmin selvittää, miten henkilön sosioekonominen asema vaikuttaa lastensaantiin. Lisäksi olisi mielenkiintoista tarkastella, ovatko kaikkien suomalaisten yliopistokaupunkien korkeakoulutettujen näkemykset yhteneväisiä.

Omalla kohdallani kiinnostus perheiden tutkimiseen ja erityisesti lastenhankinnan tutkimiseen on vain kasvanut. Toiveeni on jatkaa aiheen parissa tutkimista, toistaiseksi tutkijan roolissa, ehkä jonain päivänä kokijana ja lapsiperheen arkea elävänä. Aika näyttää, mitä tilastot kertovat niin minun kuin muiden suomalaisten korkeakoulutettujen nuorten aikuisten perhe-elämästä.

Lähteet

- Aapola, S., & Ketokivi, K. (2013). Johdanto: Aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa K. Ketokivi & S. Aapola (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä (2. uud. p.). Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 7–32.
- Aapola-Kari, S. & Wrede-Jääntti, M. (2016). Perinteisiä toiveita, nykyhetkeen kiinnittyviä pelkoja – nuoret pohtivat tulevaisuutta. Teoksessa Myllyniemi, S. (toim.) Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura. s. 159–175.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging Adulthood A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *The American Psychological Association* 55(5), s. 469–480.
- Arnett, J.J. (2007). Emerging Adulthood: What Is It, and What Is It Good For? *Child Development Perspectives* 1(2), s. 68–73.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (1995). *The normal chaos of love*. Cambridge: Polity Press.
- Berg, V. (2018). Pro gradu -tutkielma, pb2017 aineistoTT. Sähköpostiviesti 5.3.2018. Vastaanottaja P. Kielinen & A. Rotkirch. Epäselvien aineistokohtien uudelleen tarkistus.
- Bernhardt, E., & Goldscheider, F. (2014). Ambivalence about children in the family building process in Sweden. *Finnish Yearbook of Population Research* XLIX 49, s. 57–71.
- Budds, K., Locke, A. & Burr, V. (2016). “For some people it isn’t a choice, it’s just how it happens”: Accounts of ‘delayed’ motherhood among middleclass women in the UK. *Feminism & Psychology* 26(2), s. 170–187.
- Eriksson, C., Larsson M. & Tydén, T. (2012). Reflections on having children in the future - interviews with highly educated women and men without children. *Upsala Journal of Medical Sciences* 117(3), s. 328–335.
- Eriksson, C., Larsson, M., Skoog Svanberg, A. & Tydén, T. (2013). Reflections on fertility and postponed parenthood – interviews with highly educated women and men without children in Sweden. *Upsala Journal of Medical Sciences* 118(2), s. 122–129.
- Eskola, J. Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 5.painos. Tampere: Vastapaino.
- Faurie, M. & Kallioma-Puha, L. (2010). Jääkaappi, osoite vai sukuside? Perheen määritelmät sosiaalilainsäädännössä. Teoksessa Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) *Perhepiirissä*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. s. 28–61.

- Forsberg, H. (2003). Johdanto: Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus Kirja. s. 7–15.
- Forsberg, H., & Nätkin, R. (2016). Families in the future: Stories of Finnish students. *Journal of Comparative Family Studies* 47(1), s. 27–43.
- Frisén, A., Carlsson, J. & Wängqvist, M. (2014). "Doesn't Everyone Want That? It's Just a Given": Swedish Emerging Adults' Expectations on Future Parenthood and Work/Family Priorities. *Journal of Adolescent Research* 29(1), s. 67–88.
- Hanhinen, H. (9.10.2017). Presidentti Sauli Niinistölle ja rouva Jenni Haukiolle syntyy vauva. YLE uutiset. Viitattu 9.10.2017. Saatavilla myös: <https://yle.fi/uutiset/3-9873238>.
- Heikkilä, R. (2008). Puhuva ryhmä: Esimerkkitapaus ryhmähaastattelun käytöstä sosiaalitieteellisessä tutkimusasetelmassa. *Sociologia: Westermarck-seuran julkaisu* 45(4), s. 292–305.
- Häggman K. (1996). Johdatus perhehistoriaan. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja 11. Helsinki: Helsingin yliopiston historian laitos.
- Jallinoja, R. (1991). *Moderni elämä. Ajankuva ja käytäntö*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Jallinoja, R. (1998). Perhe. Teoksessa E. Saksala (toim.) *Muutoksen sosiologia*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. s. 63–74.
- Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (2014). Johdanto. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus Oy. s. 7–17.
- Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (2014). Jälkikirjoitus. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus Oy. s. 240–247.
- Jokinen, K. (2014). Nykynuoret ja siirtymät aikuisuuteen. Teoksessa K. Vehkalahti & L. Suurpää (toim.) *Nuoruuden sukupolvet. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 152*. s. 250–271.
- Kela. (23.11.2017). Ruokakunta. Haettu 5.1.2018 osoitteesta <http://www.kela.fi/ruokakunta>.
- Kemkes-Grottenhaler, A. (2003). Postponing or rejecting parenthood? Results of a survey among female academic professionals. *Journal of Biosocial Science* 35(2), s. 213–226.
- Ketokivi, K. (2013). Aikuistumisen ja perheen perustamisen ristiriidat pidentyneessä nuoruudessa. Teoksessa K. Ketokivi & S. Aapola (toim.) *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä* (2. uud. p.). Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. s. 100–137.

- Kielinen, P. (2016). Suunniteltu toive: Suomalaisten perusteluita lastenhankintaan. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopisto: Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Kiviniemi, K. (2015). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus. s. 74–88.
- Lainiala, L. (2012). Toiveesta toteutukseen. Suomalaisten lastenhankintaa selittäviä tekijöitä. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen Katsauksia E 44/2012. Helsinki: Väestöliitto.
- Lainiala, L. & Miettinen, A. (2013). Childlessness and the Skewed Regional Sex Ratios in Finland. *Finnish Yearbook of Population Research XLVIII* 48, s. 51–63.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. (2009). Työ, perhe ja hyvinvinti. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. s. 38–47.
- Lampic, C., Skoog Svanberg, A., Karlström, P. & Tydén, T. (2006). Fertility awareness, intentions concerning childbearing, and attitudes towards parenthood among female and male academics. *Human Reproduction* 21(2), s. 558–564.
- Liimatainen, K. (23.8.2017). Antti Rinne, 54, kehottaa suomalaisia ”synnytystalkoisiin” – sanavalinta tyrmistyttää ja hävettää demareitakin. *Helsingin Sanomat*. Viitattu 26.9.2017. Saatavilla myös: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005337384.html>.
- Maher, J. & Saugeres, L. (2007). To be or not to be a mother? Women negotiating cultural representations of mothering. *Journal of Sociology* 43(1), s. 5–21.
- Malinen, K. (2011). Parisuhde pikkulapsiperheessä. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto: Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.
- Miettinen, A. (2017). Perhebarometri 2017 -aineisto. Sähköpostiviesti 6.9.2017. Vastaanottaja P. Kielinen. Tarkempi selvitys käytetystä aineistonkeruun menetelmästä.
- Miettinen, A. (2017). Perhebarometri 2017 -aineisto. Sähköpostiviesti 5.9.2017. Vastaanottaja P. Kielinen. Tarkempi selvitys, miten haastattelukutsuja jaettiin.
- Miettinen, A. (2015). Miksi syntyvyys laskee? Suomalaisten lastensaantiin liittyviä toiveita ja odotuksia. *Perhebarometri. Katsauksia E49/2015*. Helsinki: Väestöliitto ry.
- Miettinen, A. & Rotkirch, A. (2008). Milloin on lapsen aika?: Lastenhankinnan toiveet ja esteet. *Perhebarometri. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 34/2008*. Helsinki: Väestöliitto.
- Mills, M., Rindfuss R.R., McDonald, P. & te Velde, E. (2011). Why do people postpone parenthood? Reasons and social policy incentives. *Human Reproduction Update* 17(6), s. 848–860.
- Morgan, D. (2013). *Rethinking family practices*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Nieminen, E. (7.9.2016) Syntyvyys laskee rajusti-miksi päättäjät eivät herää ongelman vakavuuteen? A2 Lisääntymis-ilta etsii ratkaisuja vauvakatoon. YLE. Viitattu 20.10.2017. Saatavilla myös: <https://yle.fi/uutiset/3-9149239>.
- Närvi, J. (2014). Määräaikainen työ, vakituinen vanhemmuus: Sukupuolistuneet työurat, perheellistyminen ja vanhempien hoivaratkaisut. Väitöskirja. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Nätkin, R. (2003). Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Helsinki: Gaudeamus Kirja. s. 16–38.
- Oinonen, E. (2004). Finnish and spanish families in converging Europe. Väitöskirja. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.
- Ojanen, M. (2017). Työn ja perheen ristiriidat, sairauspoissaolot ja avioeroriski suomalaisilla palkansaajilla. Väitöskirja. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.
- Paajanen, P. (2002). Saako haikara tulla käymään? Suomalaisten lastenhankinnan ihanteet ja todellisuus. Perhebarometri. Väestöntutkimuslaitos E 14/2002. Helsinki: Väestöliitto.
- Paajanen, P. (2005) Eri teitä vanhemmuuteen- kaksikymppisenä ja kolmekymppisenä lapsen saaneiden näkemyksiä perheellistymisestä ja vanhemmuudesta. Perhebarometri. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E21/ 2005. Helsinki: Väestöliitto.
- Paajanen, P. (2007). Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. Perhebarometri. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 30/2007. Helsinki: Väestöliitto.
- Pekkola, J., Engelhart, S., Hänninen, J. Lehtonen, O. (2011). 2,6 - kestävä kansakunta: Elinvoimainen 200-vuotias Suomi. Kotka: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.
- Pekkola, J. & Lehtonen, O. (2015). Lasten hankintaan liittyvät motiivit ja rakenteet 18–40-vuotiaiden suomalaisten keskuudessa vuonna 2015. Kotka: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.
- Pietilä, I. (2017). Ryhmäkeskustelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. s. 111–130.
- Regushevskaya, E., Hemminki, E., Klemetti, R., Rotkirch, A., Karro, H., Haavio-Mannila, E. & Miettinen, A. (2013). Postponing Births – Comparing Reasons Among Women in St Petersburg, Estonia and Finland. Finnish Yearbook of Population Research, XLVIII 48, s. 127–145.
- Riggs, D. W. & Bartholomaeus, C. (2016). ”It’s just what you do”: Australian middle class heterosexual couples negotiating compulsory parenthood. *Feminism & Psychology*. OnlineFirst.

- Rijken, A. J. & Knijn, T. (2009). Couples' decisions to have a first child: Comparing pathways to early and late parenthood. *Demographic Research* 21(26), s. 765–802.
- Rose, M. (2015). What influences young Australian's plans and desires for family formation? Teoksessa Petray, T. & Stephens A. (toim.) *Proceedings of The Australian Sociological Association Conference, Cairns 23-26 November 2015*. s. 104–115.
- Rotkirch, A. (2007). 'All that she wants is a(nother) baby'? Longing for children as a fertility incentive of growing importance. *Journal of Evolutionary Psychology* 5(1-4), s. 89–104.
- Rotkirch, A., Tammissalo, K., Miettinen, A. & Berg, V. (2017). Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. *Perhebarometri. Katsauksia E51*. Helsinki: Väestöliitto ry.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (2010). Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. s. 9–36.
- Salo, U-M. (2015). Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa S. Aaltonen & R. Högbacka (toim.) *Umpikujasta oivallukseen: Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*. Tampere: Tampere University Press. s. 166–190.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2009). KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 16.2.2018. Saatavilla myös: http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf.
- Sarpila, O. (2012). Minun sukupolveni, sinun sukupolvesi. Teoksessa Harala, R. (toim.) *Sukupolvien väliset suhteet. Hyvinvointikatsaus 1/2012*. Helsinki: Tilastokeskus. s. 14–18.
- Sevón, E. (2005). Timing Motherhood: Experiencing and Narrating the Choice to Become a Mother. *Feminism & Psychology* 15(4), s. 461–482.
- Sevón, E. (2011). Oikea aika tulla äidiksi?: Naisten tarinoita äidiksi tulon halusta ja valinnasta. *Naistutkimus* 24(2), s. 18–33.
- Smithson, J. (2008) Focus Groups. Teoksessa: P. Alasuutari, L. Bickman & J. Brannen (toim.) *The SAGE Handbook of Social Research Methods*. SAGE Publications. s. 357–370.
- Tammelin, M. (2009). Working Time and Family Time. Experiences of the Work and Family Interface among Dual-Earning Couples in Finland. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.
- Tanskanen, A.O. (2014). Isovanhemmat, vanhempien lastenhankinta ja lasten hyvinvointi. Väitöskirja. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 60/2014. Helsinki: Väestöliitto.

- Tilastokeskus. (11.4.2017). Syntyneet. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 4.8.2017 ja 9.8.2017. Saatavilla http://www.stat.fi/til/synt/2016/synt_2016_2017-04-11_tie_001_fi.html.
- Tilastokeskus. (24.11.2017). Perheet. Vuosikatsaus 2016. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 5.1.2018. Saatavilla http://tilastokeskus.fi/til/perh/2016/02/perh_2016_02_2017-11-24_kat_001_fi.html.
- Tilastokeskus. (4.12.2017). Syntyneet. Vuosikatsaus 2016. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 9.1.2018. Saatavilla http://www.stat.fi/til/synt/2016/02/synt_2016_02_2017-12-04_tie_001_fi.html.
- Tilastokeskus. (26.2.2018). Käsitteet ja määritelmät. Perhe. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 26.2.2018. Saatavilla <http://www.stat.fi/til/perh/kas.html>.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Ule, M. & Kuhar, M. (2008). Orientations of young adults in Slovenia toward the family formation. *Young: Nordic Journal of Youth Research* 16(2), s. 152–183.
- Valtonen, A. (2005). Ryhmäkeskustelut: Millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu : tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino. s. 223–241.
- Van Bavel, J. (2010). Choice of study discipline and the postponement of motherhood in Europe: the impact of expected earnings, gender, composition, and family attitudes. *Demography* 47(2), s. 439–458.
- Vihavainen, S. (12.12.2017). Mielikuva automarketissa ravaavasta ”prisma-perheestä” lykkää lapsentekoa - kolme-nelikymppisten ruuhkavuodet pakkautuvat yhä lyhyempään jaksoon. *Helsingin Sanomat*. Saatavilla myös: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005486892.html>. Viitattu 12.12.2018.
- Väestöliitto. (4.7.2017). Perhebarometri. Haettu 4.7.2017 osoitteesta http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/julkaisut/perhebarometri/.
- Väärämäki, H. (23.4.2015). Yksi suurimmista tabuista: Lastenhankinta kaduttaa. *Helsingin sanomat*. Saatavilla myös: <https://www.hs.fi/elama/art-2000002818523.html>. Viitattu 19.1.2018.
- Yesilova, K. (2009). *Ydinperheen politiikka*. Helsinki: Gaudeamus.

- Yle Areena. Marja Hintikka Live. Info. Haettu 9.11.2017 osoitteesta <https://areena.yle.fi/1-3393046>.
- Yle uutiset. (23.4.2012). Suuret ikäluokat, pullamössöt sekä x, y ja z. Viitattu 5.3.2018. Saatavilla myös <https://yle.fi/uutiset/3-6006879>.
- Ziehe, T. (1991). Uusi nuoriso: Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Sironen R. & Tuormaa J. (suom.) Tampere: Vastapaino.

Liite 1

KUTSU TUTKIMUKSEEN!

Hei sinä 20–30-vuotias nuori aikuinen!

Haluatko osallistua tutkimukseen, jossa selvitetään, mitä nuoret aikuiset ajattelevat perheestä ja lapsista? Etsimme niin miehiä kuin naisia, parisuhteessa eläviä kuin sinkkuja ja lapsettomia kuin yhden lapsen vanhempiakin fokusryhmähaastatteluihin. Voit mielellään osallistua muutaman ystävän kanssa.

Yhä useampi suomalainen toivoo korkeintaan yhtä lasta ja lapsen vanhemmiksi tullaan yhä myöhemmässä iässä. Haastattelussa haluamme kuulla sinun ajatuksiasi perheestä ja sen perustamisesta ja niihin vaikuttavista asioista. Haastattelut tehdään ryhmähaastatteluina. Osallistumalla tutkimukseen autat meitä selvittämään nuorten aikuisten elämäntyyliin ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä.

Tutkimuksen tuloksia käytetään Väestöliiton vuoden 2017 Perhebarometrissa ja perhepoliittisessa vaikuttamistyössä. Keskustelut äänitetään niiden puhtaaksikirjoitusta varten ja niitä käsitellään luottamuksellisesti.

Haastattelu kestää noin 1–2 tuntia, ja kiitoksena osallistumisestasi saat kaksi elokuvalippua.

Haastattelut järjestetään Väestöliitossa (osoite Väestöliitto, Kalevankatu 16), tai myöhemmin sovittavassa paikassa pääkaupunkiseudulla. Ajankohdasta sovitaan haastateltavien kanssa.

Jos haluat osallistua, ota yhteyttä:

Tutkija Anneli Miettinen (yhteystiedot)

Tutkimusprofessori Anna Rotkirch (yhteystiedot)